

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

**İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri
ve Bu Süreçte Karşılaşılan Güçlüklerin Değerlendirilmesi**

Ersin SAĞLAM
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Salih Zeki GENÇ

Çanakkale
Haziran, 2014

Taahhütname

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Karşılaşılan Güçlüklerin Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19.10.2014
Ersin
Ersin SAĞLAM
İmza

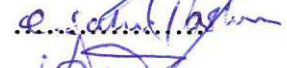

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Ersin SAĞLAM tarafından hazırlanan çalışma, 03/06/2014 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No: ...10039.239.....

	Akademik Unvan	Adı SOYADI	İmza
Danışman	Doç. Dr.	Salih Zeki GENÇ	
Üye	Doç. Dr.	Çiğdem ŞAHİN TAŞKIN	
Üye	Yrd. Doç. Dr.	Adil ÇORUK	

19/06/2014

İmza

Doç. Dr. Ajda KAHVECİ

Enstitü Müdürü

Önsöz

İhtiyaçların giderek farklılaştığı küreselleşen dünyada sosyal yaşam da değişmekte ve bu değişim değerleri de etkilemektedir. Bu değişim kaçınılmaz olmakla birlikte var olması gereken bazı değerlerimizin sürdürülebilmesi ve önemini yitirmemesi şüphesiz ki eğitimle mümkün olacaktır. Çağdaş toplumlarda ve toplumların yansıması olan okullarda çocuklar ve gençler, karşı karşıya kaldıkları şiddet olayları, ekonomik sorunlar, madde bağımlılığı, olumsuz aile ve çevre ortamı gibi problemlerle baş etmek zorunda kalmaktadır. Çocukların/gençlerin kişilik gelişimlerinin sağlıklı yürüyebilmesi ve içinde buldukları durumları akılcı değerlendirme yapabilmeleri için okullarda veya ailelerde verilen değer eğitiminin kaliteli olması gerekmektedir. Değer kazanımının yüksek olması bireylerin kişisel gelişimleri için önemli olduğu kadar aile ve toplum yaşantısı için de çok önemli ve gereklidir. Sosyal Bilgiler dersi, değerleri ve değerler eğitimi öğrencilere kazandırması bakımından önemlidir. 2005 yılında uygulanmaya başlanan ilkökul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yukarıdaki olumsuzlukların giderilmesi için her ünitenin kazanımlarına ve öğrenme alanına uygun olarak öğrencilere doğrudan kazandırılması hedeflenen değerler belirlenmiştir. Bu değerlerin öğrencilerce hangi düzeyde kazanıldığı, değer eğitimiyle ilgili öğretmenlerin görüşlerinin tespiti ülkemizde yapılacak değer çalışmalarına rehberlik etmesi açısından önem taşımaktadır.

Akademik hayata ilk başladığım andan bu çalışmamın tamamlanmasına kadar geçen süre zarfında, bana hep yol gösteren, ışık tutan ve beni hep destekleyen çok değerli danışman hocam Doç. Dr. Salih Zeki GENÇ'e teşekkürü bir borç bilirim. Bana hep cesaret veren ve kahrımı çeken sevgili eşim Yadigar SAĞLAM'a ve neşe kaynağım canım kızıma sonsuz teşekkür ederim.

Çanakkale, 2014

Ersin SAĞLAM

Özet

İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Karşılaşılan Güçlüklerin Değerlendirilmesi

Bu araştırmanın amacı, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri kazanım düzeylerini tespit etmek ve öğretmen görüşlerine göre kazanım sürecinde karşılaşılan güçlüklerin neler olduğunu belirlemektir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde betimsel bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2012-2013 eğitim öğretim yılında random yöntemiyle seçilmiş Çanakkale merkez ve ilçelerinden (Çan, Biga, Bayramiç ve Gelibolu) 3'er ilkokulun dördüncü sınıfından 536 öğrenci ile bu sınıfları okutan 32 öğretmen oluşturmaktadır.

Araştırmada verileri toplamak amacıyla, öğrencilere yönelik araştırmacı tarafından geliştirilen “Değerler Eğitimi Anketi” ve öğretmenlere yönelik olarak Baydar (2009)’un anketi geliştirilerek kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular SPSS 18.0 paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde frekans, yüzde, bağımsız gruplar t-testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin; yaşı, ailelerindeki kişi sayısı ve televizyonda en çok izledikleri program türüne göre dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri kazanım düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğrencilerin; cinsiyeti, anne-babalarının öğrenim durumu, anne-babalarının mesleği, ailelerinin ortalama aylık gelir düzeyi ve evlerindeki oda sayısı (kendi odası dahil) değişkenlerine göre dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri kazanım düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, öğretmen görüşlerine göre; dördüncü sınıf öğrencilerinin değerleri kazanımlarını arkadaş çevresi, ailenin eğitim düzeyi ve medyanın önemli ölçüde etkilediği, değerlerin öğretimi sürecinde en çok uygulanan yöntem

tekniklerin açıklama ve anlatma, model olma ve soru-cevap olduğu, öğretim sürecinde en çok karşılaşılan güçlüklerin yetişkinlerin değer konusunda yeterli örnek olamaması, okul dışı çevrenin olumsuz etkisi, öğrenci çalışma kitabında değerlerle ilgili yeterli etkinlik olmaması ve ailenin olumsuz etkisi olduğu, dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal yaşamlarında en yüksek düzeyde kullandıkları değerlerin “Vatanseverlik”, “Misafirperverlik” ve “Aile birliğine önem verme” olduğu, değerlerin ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için, ölçme değerlendirme türlerinden en çok kullanılanların yazılı ve sözlü anlatım, gözlem yapma ve soru-cevap olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Sosyal Bilgiler Dersi, Değerler Eğitimi

Abstract

Evaluation of value getting levels and difficulties which are met in evaluation process designated in the program of primary school 4th grade social science lecture

Aim of this research is establishing the students value getting levels in the program of primary school 4th grade social science and determining the difficulties in the process according to teachers ideas. In this research a descriptive working in scanning model has been done which is a component of quantitative research methods. The example of research is occurred in 2012-2013 educational year among the schools which are choosen randomly in the center of Çanakkale and its districts (Çan, Biga, Bayramiç, Gelibolu) 3 primary schools in every district, among 536 students who are studying 4th grade in primary school, among 32 teachers who are the teacher of 4th grade in related schools.

In research “Value Education Survey” for students and Baydar (2009) survey for teachers are used after developed in order to get information by the researcher. The results which are get after the research, analysed with the help of SPSS 18.0 packet program. In the analyse of results frequency, percentage, independent group t-test and single-sided variant (ANOVA) analysing are used.

According to reseach results there is no visible difference among the students age, the number of family members, favourite TV program and value getting level, but there are some important differences among sex, education level of parents, occupation of parents, avarage monthly income of parents, room numbers of house (including their own room) factors and value getting level.

In findings that get in research, according to teachers opinion friends, parents education level and media affect the getting of value, the most popular methods which are applied in the education of value process are explanation, telling, modelling and answer-question; the most popular difficulties in education process are wrong modelling of adults,

negative effects of the people outside the school, insufficient activities in the workbook of students related to value and negative effects of parents; the most useful values of primary school 4th grade students in their social life are “patriotism”, “hospitality” and “importance of family cooperation”. It is determined that most useful evaluation techniques in order to designate the level of values are written and verbal expressing, observation and answer-question.

Key words: Values, Social Science Lecture, Value Education

İçindekiler

Onay.....	i
Önsöz.....	ii
Özet.....	iii
Abstract.....	v
İçindekiler.....	vii
Tablolar Listesi.....	xii
Kısaltmalar.....	xiv
Bölüm I: Giriş.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	2
Önem.....	3
Varsayımlar.....	5
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar.....	5
Bölüm II: İlgili Alanyazın.....	7
Değer Kavramının Tanımı.....	7
Değerlerin Özellikleri.....	9
Değerlerin Sınıflandırılması.....	11
Değerler Eğitimi.....	15
Ailede Değerler Eğitimi.....	15
Okulda Değerler Eğitimi.....	16
Medya ve Değerler Eğitimi.....	17
Değer Öğretimi Yaklaşımları.....	19

Değer Telkini.....	19
Değer Açıklama.....	20
Değer Analizi	21
Ahlaki Muhakeme	22
Gözlem Yoluyla	24
Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi.....	24
Değerler Eğitimi İle İlgili Araştırmalar.....	27
Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	27
Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	36
Bölüm III: Yöntem	41
Araştırmanın Modeli	41
Evren ve Örneklem.....	41
Veri Toplama Araçları	42
Verilerin Toplanması.....	45
Verilerin Analizi.....	46
Bölüm IV: Bulgular ve Yorum.....	47
Öğrenci Anketinden Elde Edilen Bulgular ve Yorum	47
Birinci Alt Problem	47
Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılım Sonuçları	47
Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Değerler Eğitimi Anketi T-Testi Sonuçları	48
İkinci Alt Problem.....	49
Öğrencilerin Yaşına Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılım Sonuçları	49
Öğrencilerin Yaşına Göre Değerler Eğitimi Anketi T-Testi Sonuçları.....	50

Üçüncü Alt Problem.....	51
Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılım Sonuçları	51
Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Anketi ANOVA Sonuçları	52
Dördüncü Alt Problem	56
Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılım Sonuçları	56
Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Anketi ANOVA Sonuçları	57
Beşinci Alt Problem	60
Öğrencilerin Ailelerindeki Kişi Sayısına Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılım Sonuçları.....	60
Öğrencilerin Ailelerindeki Kişi Sayısına Göre Değerler Eğitimi Anketi ANOVA Sonuçları.....	61
Altıncı Alt Problem	63
Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılım Sonuçları	63
Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Anketi ANOVA Sonuçları.....	64
Yedinci Alt Problem.....	66
Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılım Sonuçları.....	67
Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Anketi ANOVA Sonuçları	67

Sekizinci Alt Problem	70
Öğrencilerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirine Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılım Sonuçları	70
Öğrencilerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirine Göre Değerler Eğitimi Anketi ANOVA Sonuçları	71
Dokuzuncu Alt Problem.....	73
Öğrencilerin Televizyonda En Çok İzledikleri Program Türüne Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılım Sonuçları	74
Öğrencilerin Televizyonda En Çok İzledikleri Program Türüne Göre Değerler Eğitimi Anketi ANOVA Sonuçları	74
Onuncu Alt Problem.....	76
Öğrencilerin Evlerindeki Oda Sayısına (Kendi Odası Dahil) Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılım Sonuçları	76
Öğrencilerin Evlerindeki Oda Sayısına (Kendi Odası Dahil) Göre Değerler Eğitimi Anketi ANOVA Sonuçları	77
Öğretmen Anketinden Elde Edilen Bulgular ve Yorum.....	80
Onbirinci Alt Problem.....	80
Onikinci Alt Problem	81
Onüçüncü Alt Problem.....	83
Ondördüncü Alt Problem	85
Onbeşinci Alt Problem.....	86
Bölüm V: Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	88
Sonuç ve Tartışma.....	88
Öğrenci Anketinden Elde Edilen Sonuçlar ve Tartışma	88
Öğretmen Anketinden Elde Edilen Sonuçlar ve Tartışma	94

Öneriler.....	97
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	97
Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	99
Kaynakça.....	100
Ekler	110
Ek A: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı.....	111
Ek B: Öğrenci Anketi	112
Ek C: Öğretmen Anketi	116

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa
1	Spranger'in Değerler Sınıflaması.....	12
2	Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflaması.....	13
3	Schwartz'a Göre Değerlerin Sınıflaması.....	14
4	Sosyal Bilgiler Programı İlkokul 4. Sınıflarda Doğrudan Verilecek Değerler ve Öğrenme Alanları.....	27
5	Örnekleme Yeri Alan Okullar.....	42
6	Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları.....	47
7	Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin T-Testi Sonuçları.....	48
8	Öğrencilerin Yaşına Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları.....	49
9	Öğrencilerin Yaşına Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin T-Testi Sonuçları.....	50
10	Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları.....	51
11	Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	53
12	Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları.....	56
13	Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	58
14	Öğrencilerin Ailelerindeki Kişi Sayısına Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları.....	61
15	Öğrencilerin Ailelerindeki Kişi Sayısına Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	62
16	Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Frekans Ve Yüzde (%) Dağılımları.....	63

17	Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	65
18	Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları.....	67
19	Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	68
20	Öğrencilerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirine Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları.....	70
21	Öğrencilerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirine Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	72
22	Öğrencilerin Televizyonda En Çok İzledikleri Program Türüne Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları.....	74
23	Öğrencilerin Televizyonda En Çok İzledikleri Program Türüne Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	75
24	Öğrencilerin Evlerindeki Oda Sayısına (Kendi Odası Dahil) Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları.....	77
25	Öğrencilerin Evlerindeki Oda Sayısına(Kendi Odası Dahil) Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	78
26	Öğretmen Görüşlerine Göre Öğrencilerin Değer Kazanımını Etkileyen Faktörlerin Betimsel İstatistikleri.....	80
27	Öğretmen Görüşlerine Göre Değer Öğretiminde Uygulanan Yöntem, Teknik ve Yaklaşımların Kullanım Sıklığının Betimsel İstatistikleri.....	82
28	Öğretmen Görüşlerine Göre Değer Öğretiminde Karşılaşılan Güçlüklerin Betimsel İstatistikleri.....	84
29	Öğretmen Görüşlerine Göre Öğrencilerin Değerleri Sosyal Yaşamlarında Ne Derece Kullandıklarıyla İlgili Betimsel İstatistikleri.....	85
30	Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlerin Ne Düzeyde Kazanıldığını Belirlemek İçin Kullanılan Ölçme Değerlendirme Türleri Betimsel İstatistikleri.....	86

Kısaltmalar

Ed.	: Editör
f	: Frekans
F	: Varyans Değeri
İ.	: İlkokul
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
n	: Birey Sayısı
p	: Farkın Anlamlılık Düzeyi
sd	: Serbestlik Derecesi
SS	: Standart Sapma
SPSS	: (Statistical Package For The Social Sciences), Sosyal Bilimler araştırmaları için istatistik paket programı.
t	: t Testi Değeri
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama

Bölüm I

Giriş

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları ortaya konmuştur. Ayrıca önemli kavramlar ve terimler, tanımlar kısmında açıklanmıştır.

Problem Durumu

Eğitim, yetiştirmek istediği kişilerin en iyi donanıma sahip olmasını istemenin yanında bireylerin en iyi karaktere ve bilince de sahip olmasını ister. Dünyanın her yerinde eğitim, kişilerin içinde doğup büyüdüğü toplumun değer yargılarını benimsemelerini de ister. Türk milli eğitim politikalarında da hedef olarak belirtilen; toplumun ihtiyacı olan bilinçli, kültürlü, değerlerine sahip, özellikle Türk milli eğitiminin amaçlarında vurgulanan hedeflere ulaşmada ve yurttaşları bu doğrultuda yetiştirme konusunda eğitim sistemimize önemli görevler düşmektedir (Ulusoy, 2007).

Eğitim sisteminin genel amaçları arasında yer bulan değerlerin öğrenciler tarafından kazanılıp kazanılmadığını test etmeye ihtiyaç vardır. Çünkü okullarda bilişsel davranışlara ulaşma düzeyleri devamlı kontrol edilirken, duyuşsal davranışlar devamlı bir şekilde kazandırılmamakta ve ölçülmemektedir. Öğrencilerin ilköğretim programları genel hedeflerinde belirtilen değerlere ulaşma düzeylerinin tespit edilmesi hem okullarımızın duyuşsal davranışlar kazandırmadaki başarısı hem de toplumsal değerler hakkında aydınlatıcı olacaktır (Akbaş, 2004).

Çok hızlı değişen ve gelişen dünyada değişimin hızı insanların başını döndürmektedir. İnsanlar dönüşümün hem öznesi hem de hedef kitlesi durumunda olduklarından aile ve toplumsal sınıfların sınırlı dünyası ile değişimin sunduğu pırıltılı ve farklı dünya arasında sıkışıp kalmışlardır. Bu toplumsal kıskacıta yetişkinler geleneğe ve geleneksel değerlere sığınırken, gençler için böyle bir sığınağın dikkate alınır bir yanı olmamıştır (Doğan, 2007, s. 616). Bu olumsuzluğun önlenmesi için insanların kişiliğinin oluşmasında etkili olan

değerlerin eğitimine önem verilmesi gerekmektedir. Çünkü değerlerin kaybı veya zarara uğraması, kişiliğin ve benliğin sarsılmasına ve güvensizlik hislerine sebep olmaktadır. Bu durumda insan her şeyin sona erdiğini düşünmekte ve kendisini yalnız hissetmektedir (Akıncı, 2005, s. 11).

Günümüzde kültürel birikimin hızlı olması, bilim ve teknolojideki gelişmeler, küreselleşen dünyada farklı toplumların birbirleriyle etkileşime girmesi şüphesiz ki toplum ve aile yapısında var olan değerleri de etkilemektedir. Bu değişim ahlaki, sosyal, kültürel boyutta yaşamın her alanında özellikle de eğitim kurumları olan okullarda kendini göstermektedir. Eğitim sistemindeki yarışmacılık öğrencilere milli, kültürel ve evrensel değerleri kazandırılmasını, iyi vatandaşlar yetiştirilmesini ikinci plana atmış olup; hoşgörü, dürüstlük, merhamet, sorumluluk, nezâket gibi değerleri kazanamayan bireylerin daha kolay şiddet olaylarının içine girdikleri söylenebilir (Deveci, Karadağ ve Yılmaz, 2008).

Problem cümlesi:

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında belirlenen değerleri kazanım düzeyleri nasıldır? Öğretmenlerin değer öğretiminde kullandıkları yöntem, teknik, yaklaşımlar, bu süreçte karşılaşılan güçlükler, değer öğretimini etkileyen faktörler, değerlerin ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için kullanılan ölçme değerlendirme türleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; ilkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazanılma düzeyini öğrenci görüşlerine göre tespit etmek; öğretmenlerin değer öğretiminde kullandıkları yöntem, teknik, yaklaşımlar ile bu süreçte karşılaştıkları güçlükleri; değer öğretimini etkileyen faktörler ve değerlerin ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için kullanılan ölçme değerlendirme türlerinin neler olduğunu belirlemektir. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri;

1. Cinsiyete göre,
2. Yaşına göre,
3. Babalarının öğrenim durumuna göre,
4. Annelerinin öğrenim durumuna göre,
5. Ailelerindeki kişi sayısına göre,
6. Babalarının mesleğine göre,
7. Annelerinin mesleğine göre,
8. Ailelerinin ortalama aylık gelirine göre,
9. Televizyonda en çok izledikleri program türüne göre,
10. Evlerindeki oda sayısına (kendi odası dahil) göre,
anlamli bir farklılık göstermekte midir?

Öğretmen görüşlerine göre, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerlerin;

1. Kazanım düzeyini etkileyen faktörler nelerdir?
2. Öğretiminde uygulanan yöntem, teknik ve yaklaşımlar nelerdir?
3. Kazanım sürecinde karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
4. Sosyal yaşamlarında ne derece kullanılmaktadırlar?
5. Ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için kullanılan ölçme değerlendirme türleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Son yıllarda artan şiddet olayları, aile kurumunun zayıflaması, âdi suçların artması, iş ahlakında düşüş, gençlerin sosyal çevre yapılarının değişiminde de değerler eğitimin önemini

görmekteyiz. Özellikle okullarda yaşanan psikolojik ve fiziksel şiddet olaylarında birçok sayıda öğrenci ve öğretmen zarar görmektedir. Bununla beraber medyanın ve sanal dünyanın sunduğu popüler kültür etkisi altında kalan gençler değer yozlaşması tehlikesi ile karşı karşıya kalmakta, olumsuz davranışlar sergileyebilmektedir (Aydın ve Akyol Gürler, 2012, s. 17). Bilgi toplumu sürecini yaşadığımız şu günlerde, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da değişim ve dönüşüme dayalı olarak çeşitli gelişmeler olmaktadır. Eğitimin hedefi ve okulların fonksiyonlarını yeniden tanımlamak bir zorunluluk haline gelmiştir. Bunun temelinde de toplumsal yapıdaki “inanç, değer ve tekniklerin” değişmesi yatmaktadır. Bu değişimler yeni paradigmlar doğurmuştur (Genç ve Eryaman, 2009, s. 100).

2005 yılında yapılandırıcı yaklaşım temel alınarak ders programlarında değişiklikler yapılırken ilkokul ve ortaokul sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere fen ve teknoloji, halk kültürü, hayat bilgisi gibi derslerde değer eğitimine doğrudan yer vermeye başlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya konu edilen dördüncü sınıf düzeyinde sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılması amaçlanan değerler öğrenme alanlarına göre düzenlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2005, s. 51).

Bu araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgularla dördüncü sınıf sosyal bilgiler programında öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerlerin kazanım düzeyi belirlenmiş olacaktır. Değer eğitimi sırasında karşılaşılan güçlüklerin tespiti ve uygulayıcıların çözüm önerileri açısından çalışma önem taşımaktadır. Ayrıca yapılan bu araştırma ile öğretmenlerin öğrencilerinin değerleri kazanım sürecinde onları etkileyen temel faktörlerden haberdar olması ve öğrencilere değer eğitiminin farklı yöntem, teknik ve yaklaşımlarla uygulamalarına yol gösterilmiş olunacaktır. Araştırmada elde edilen sonuçlar yeni yapılacak çalışmalara kaynak oluşturacaktır.

Varsayımlar

1. Veri toplama araç ve yöntemlerinin araştırmanın amacına uygun bilgileri toplayabilecek geçerlilik ve güvenilirliğe sahip olduğu,
2. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının konu ile ilgili bilgileri doğru ölçtüğü,
3. Araştırma örnekleminin evreni temsil ettiği,
4. Bu süreçte uygulanan anket formlarını öğrenci ve öğretmenlerin doğru ve içten doldurdukları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Veri toplama araçları açısından problemin ortaya konması, anket sorularının hazırlanmasında ilgili literatür taraması, öğrencilere ve öğretmenlere uygulanan anket ile,
2. Toplanacak veriler 2012–2013 Eğitim-Öğretim yılında Çanakkale'nin (Çan, Biga, Bayramiç, Gelibolu ve Merkez) ilçelerindeki ilkokullarda öğrenim gören 4. sınıf öğrencileri ile,
3. Dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerle sınırlıdır.

Tanımlar

Araştırmada kullanılan bazı temel kavramlar aşağıda tanımlanmıştır.

Sosyal Bilgiler: Değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp, problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı (Öztürk, 2009, s. 4)

Değer: Bireylerin ve toplumların neyi değerli bulacakları ve nasıl yaşayacaklarına karar vermede bağımlı oldukları belirli davranışlar, tecrübeler ve amaçlardır (Hill, 2004, s. 4).

Değerler Eğitimi: Değerler hakkında öğrencinin anlayışını ve bilgisini artırmak ve öğrencilerin yeteneklerini ve isteklerini belirlemek için açık ve/veya kapalı (örtük) herhangi

bir aktivitedir (Australian Government Department of Education, Science and Training, 2003, s. 251).

Bölüm II

İlgili Alanyazın

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesine, konuyla ilgili temel kavramların açıklanmasına ve ilişkili daha önce yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Değer Kavramının Tanımı

Değer kavramı, hemen hemen bütün bilim dallarında konu edilen geniş bir alana işaret etmektedir. Başlangıçta felsefe bilimi içinde incelenen ve ahlak kuralları ile bağlantısı kurulan değer kavramı, günümüzde daha çok psikoloji, sosyoloji bilimlerinin ilgi alanına girmiştir.

Felsefeye göre değer; insanın insanla, nesnelere, canlı ya da cansız varlıklarla ilişkisinde, duygularında ve düşünce sürecinde algılanan, duyumsanan durumdur. Bu durum değer yargıları ile değerlendirilerek gerekli davranış, tutum ve eylemlerin oluşmasını sağlar (Köknel, 2007, s. 18).

Psikolojiye göre değer; psikoloji değer problemini felsefeden farklı bir şekilde ele alır. Psikolojide değerın önemi onun nesnel bir esasa dayanıp dayanmamasında değil, insan davranışlarının yol göstericisi olarak oynadığı roledir. Bu bakımdan psikolog, değeri sadece bir inanç olarak alır ve bu ona yeter. Özellikle ahlaki davranış konusunda değer, bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir ölçüt demektir (Güngör, 2010, s. 28).

Sosyolojiye göre değer; grup veya toplumun, kişilerin, hedeflerin ve diğer sosyokültürel nesnelere önemliliği üzerindeki değerlendirmelere dayanan ölçütlerdir (Fichter, 2011, s. 166-167). Değerler, içinde bulunduğumuz toplumun sosyokültürel unsurlarına değer ve anlam katan en önemli ölçütler arasında yer alır. Bundan dolayıdır ki toplumsal bireyler ve bu bireylerin davranış örüntü boyutları sosyolojik çalışmalarının başlangıç noktasını oluşturur (Özensel, 2003). İnsanlarda, değerlere değer verme yönündeki her artış ilerlemeyle ilişkilidir

(Diaz, 2009, s. 91). Kıncal' a (2012, s. 26) göre; bireylerin herhangi bir konuda karar verirken, davranışlarda bulunurken, toplurdan toplurna farklılık gösteren ölçütleridir. Sosyal bilimlerin temel sorunlarından biri olan değer, son yüz yıldır sosyal bilimlerin farklı alanlarına konu olmuştur. Değeri inceleyen başlıca bilim adamları sosyologlar, sosyal antropologlar, sosyal psikologlar ve son yıllarda da kültürler arası psikologlardır (Bacanlı, 2002, s. 205). Güç, zenginlik, adalet, eşitlik, aşk, çalışkanlık, misafirperverlik ve dürüstlük gibi toplumun sahip olduğu ortak tutum ve bakış açılarına değer denir (Bahar, 2009, s. 64). Değerler yaşamımızı etkileyen yaşamda önem verdiğimiz düşüncelerdir (Doğanay, 2006, s. 258). İlköğretim programında ise değer tanımı bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır.

Türk Dil Kurumu (2010) sözlüğünde değer “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık” olarak tanımlanmaktadır. İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi programında Özgüven’den alınan değer tanımı yer almaktadır. Bu tanıma göre değer, “bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır” (MEB, 2011). Değerler, kişiler arasındaki ilişkileri düzenleme, seçme, karar verme süreçlerinde sosyal kontrol mekanizması niteliğinde olan ölçütlerdir. Bu yönleriyle insanların hayatlarını düzenlemede kontrol etmede önemli rol oynarlar (Akyol, 2010, s. 15). Değerler; davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallardır. Eylem ve davranışlarımızın yerindeliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlakiliğini belirlemeye hizmet eden ilke ve standartlardır (Hökelekli, 2011). Değer, arzu edilen, ilgi duyulan, ihtiyaç duyulan şeydir. Değer kavramı, “olması gerekeni” ifade eder. Bilimin ve bilginin doğrudan konusu olan “olmuş olan”dan farklıdır. Dolayısıyla değer kavramı, teoriden

çok ameli/pratik bir karakter taşır. Bundan dolayı değerler, insanın varlık şartlarıdır, demek yanlış olmaz (Bolay, 2007, s. 60).

Değer, “Davranışlara genel olarak rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar” olarak tanımlanmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000, s. 169).

Değerlerin Özellikleri

Değerler, toplumdan topluma, kültürden kültüre, coğrafyadan coğrafyaya farklılık gösterebilmektedir. Herkes tarafından farklı algılanan değerler olduğu gibi tüm dünya tarafından kabul edilmiş temel evrensel değerler de vardır. Değerler farklı kültürlerde farklı biçimlerde ortaya çıkabilir. Değerlerin farklılık arz eden durumları Göz önüne alınarak hem kendi kültürümüzün izlerini taşıması sağlanmalı hem de evrensel nitelikler içermesi sağlanarak değerler, revize edilmelidir (Mehmedoğlu, 2006, s. 155-168).

Değerler değişen toplumsal yapıyla birlikte değişkenlik gösterirler bu yüzden durağan bir yapıya sahip değildirler. Değerler bir sonraki kuşağa sosyal roller aracılığıyla aktarılırlar bu yüzden kalıtsal bir özelliğe sahip değildirler. Değerler aile ortamında, yazılı veya görsel materyallerden taklit yoluyla öğrenilirler (Şen, 2007, s. 9).

2005 yılında hazırlanan ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır (MEB, 2005):

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değerler normları da içerir.

Değerlerin kaynağına baktığımızda iki unsur karşımıza çıkmaktadır; bilgi ve inanç. Bazı değerlerde bilginin rolü hâkim iken, bazılarının da ise inanç hâkimdir. Sanat, ahlak ve dini değerlerde bilginin payı asgari düzeydedir. Bunun yanı sıra inancın payı en üst düzeye çıkmaktadır. Değerin değer olması, ondaki istikrar ve devamlılıkla mümkündür. Bu nedenle tek bir fiil, davranış değer olamaz. Çünkü onun örnek alınabilmesi için devam etmesi, zaman ve mekânın getirdiği değişimlerden mümkün olduğunca etkilenmemesi ve tekrarlanarak yaşanması gerekmektedir (Bolay, 2007, s. 62-66).

Değerlerin en belirgin özellikleri paylaşılabilir, ciddiye alınır, coşkularla birlikte bulunur ve nesnelere soyutlanabilir olmalarıdır. Değerler bir ölçüdür, neyin daha iyi ve neyin daha kötü olduğunu, hatta iyiliğin ve kötülüğün derecelendirilmesini de gösterirler (Aydın, 2010, s. 185).

Değerler, aktif yapıda oldukları için sürekli kendilerini yenileme özelliğine sahiptir. Bu bakımdan değerlerin değişebilirliğinden söz edilebilir. Değerlerin özü değiştirilmeden onları yenilemek mümkündür (Tarhan, 2012, s. 61). Eğer değerler değişmez, sabit olsalardı, bireysel ve sosyal değişimin olması mümkün olmazdı. Bu açıdan bakıldığında değerlerin tamamen değişmediğini, ancak durağan bir yapıda da olmadığını söylemek mümkündür (Rokeach, 1973). İnsan yaşamında bu kadar önem sahip olan değerlerin çok sayıda özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerden bazıları şu şekilde sıralanmıştır (Rokeach, 1973. Akt. Aydın ve Akyol Gürler, 2012):

- Değerler, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Değerlere, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığı ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütler olarak bakılmaktadır.
- Bilinç, duygu ve heyecanları ilgilendiren yargılardır.
- Değerler, bireyin davranışını yönlendiren güdülerdir.
- Değerler, özneye, öznenin arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve beklentileri

ile ilgilidir. Aynı zamanda değerler, öznenin şeylere, nesnelere, olgulara yüklediği, atfettiği niteliklerdir.

- Değerler, bireyin pratik yöneliminin ürünüdür.
- Değerler, olan ile ilgilenmez, olması gereken ile ilgilenmektedir.
- Değerler, öznelliklerinden dolayı bireyler arasında sürekli olarak tartışma konusu olmaktadır.
- Değerler kalıcıdır, bireyin davranışları üzerinde etkileri uzun sürelidir.
- Değerler bir inançtır, bireyin bir şeye inanmasının sonucudur.
- Değerler bireyin tercihi ile ortaya çıkmaktadır.
- Değerler kişisel ve sosyal olarak bireyler tarafından tercih edilebilmektedirler.
- Sosyal hayatın düzenlemesine yardımcı olurlar.
- Değerler tarihi birikimlerden ve köklü inançlardan oluşurlar.
- Kültürün taşıyıcısıdırlar.
- Öğrenilebilir ve öğretilebilir olgulardır.

Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerin sınıflandırılması üzerine birçok çalışma yapılsa da literatüre bakıldığında hepsinin kabul görmediği anlaşılmaktadır. Bu başlık altında değer sınıflamalarının en çok kabul görenlerinden bahsedilmiştir. Değerler sınıflandırılırken daha çok muhtevasına, özelliklerine ve işlevselliklerine bakılmıştır. Bu sınıflamalardan en çok kabul edilenlerden birini Spranger (1928) yapmıştır (Akbaş, 2004; Aydın ve Akyol Gürler, 2012, s. 10).

Tablo 1

Spranger'in Değerler Sınıflaması

Değerler	Değerlerin Açıklamaları
Bilimsel Değerler	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değerler	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemszenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değerler	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu
Sosyal Değerler	Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar.
Politik Değerler	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini Değerler	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi hazları feda eder.

Tablo 1'de görüldüğü gibi Alman Psikolog Edward Spranger değerleri altı temel gruba ayırmış ve bunları tanımlamıştır.

Değerler sınıflaması üzerine deneme yapanlardan biri de Nelson'dur. Nelson da değerleri yaratan, yaşayan insan ve insan grupları özelliklerini ön plana çıkarmıştır. Nelson'a göre değerler; bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler olmak üzere 3 grupta incelenir (Aydın ve Akyol Gürler, 2012, s. 10-11):

Bireysel Değerler: Bireysel değerler, seçim yapmada, satın aldığımız ürünlerde, hobilerimizde ve diğer kişisel tercihlerimizde etkilidir.

Grup Değerleri: Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından benimsenen ve uygulanan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dini ya da politik bir grup olabilir.

Sosyal Değerler: Sosyal değerler ise bireyin toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesini sağlayan adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir.

Güngör'ün değer sınıflamasında klasik değer sınıflarının dışına çıkılmamış, bunlara sadece ahlaki değerler eklenmiştir. Güngör'ün değer sınıflaması şu şekildedir: Estetik değerler, Teorik (ilmi) değerler, ekonomik değerler, siyasi değerler, sosyal değerler, dini değerler, ahlaki değerler (Güngör, 1998, s. 85).

Rokeach da benzer şekilde değerleri amaç ve araç değerler şeklinde ayırmıştır. Amaç değerler hayatın temel değerlerini, araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılacak davranış biçimlerini içermektedir (Akbaş, 2004, s. 30). Rokeach'ın yaptığı sınıflamaya Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2

Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflaması

Amaç Değerler	Araç Değerler
Rahat bir yaşam	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcı
Başarılı olma	Cesaretli
Bilgelik	Dürüst
Dini olgunluk	Entelektüel
Eşitlik	Geniş görüşlü
Gerçek dostluk	Hırslı
Güzellikler dünyası	İtaatkâr
Heyecan verici bir yaşam	Kendini kontrol eden
İç huzur	Kibar
Kendine saygı	Kendine hakim
Mutluluk	Mantıklı
Gerçek dostluk	Neşeli
Özgürlük	Sevecen
Aile güvenliği	Sorumluluk sahibi
Sosyal kabul	Temiz
Ulusal güvenlik	Yardımsaver
Zevk	Yaratıcı olma

(Rokeach, 1973)

Değerlerle ilgili birçok sınıflandırma bulunmasına rağmen en çok kullanılan ve en gelişmiş değer taksonomilerinden birisi de Schwartz'ın geliştirdiği değer sınıflamasıdır (Parks ve Guay, 2009).

Tablo 3

Schwartz'a Göre Değerlerin Sınıflaması

Değer Türleri	Tanım	Motivasyonel Değerler
Başarı	Sosyal standartlara göre yeterlik gösterilen kişisel başarı	Başarılı olma, yetenekli olma, zeki olma, hırslı olma
İyilikseverlik	Sıklıkla kişisel temas içinde bulunulan kişilerin refahını gözetme ve geliştirme	Yardımsever olma, dürüst olma, sadık olma, bağışlayıcı olma, sorumluluk sahibi olma, gerçek arkadaşlık, olgun
Uyma	Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kibar olma, bağlılık, öz-disiplinli olma, büyüklere saygı göstermek
Hazcılık	Kendisi için zevk ve duyuşal haz	Zevk, yaşamdan tat alma
Güç	Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü	Sosyal güç, otorite, sosyal kabul, zenginlik, toplumsal imaj
Güvenlik	Toplumun, ilişkilerin ve bireyin kendisinin güvenliği, düzeni ve istikrarı	Sağlık, ulusal güvenlik, sosyal düzen, aile güvenliği, temizlik, bağlılık duygusu, iyiliğe karşılık verme
Özyönelim	Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olabilmek, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak
Uyarılım	Heyecan ve yenilik arayışı	Heyecan verici bir yaşam, değişken bir hayat, cesur olma
Gelenek	Kültürel ya da dini töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Dindar olma, alçak gönüllü olma, ılımlı olma, tarafsız olma, geleneklere saygılı olma, yaşamın getirdiklerini kabullenme
Evrenselcilik	Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Toplumsal adalet, bilgelik, çevreyi koruma, güzelliklerle dolu bir dünya, eşitlik, doğayla bütünlük, barış içinde bir dünya, açık fikirlilik

(Lee, Soutar ve Louviere, 2008).

Değerler Eğitimi

Günümüzde dünya ülkelerinin birçoğunda ve Türkiye’de insani değerlerde ciddi aşınmalar gözlenmektedir. Bu olumsuz süreç, toptan insanlık ailesini tehdit eder boyutlara ulaşma eğilimindedir. İnsanlar her türden değerlerinden uzaklaştıkça insanlığını da kaybetmeye yüz tutmaktadır. Yaşanan bu gidişatı olumluya çevirmek üzere neredeyse bütün dünya bir arayışa girmiştir. Bu arayış sonucunda eğitim basamaklarında uygulanmak için değerler eğitimi diye ifade edilen yeni bir eğitim modeli öngörülmüştür (Yaman, 2012, s. 15).

Günümüz dünyasında yaşanan siyasi, sosyal, kültürel değişim ve gelişmeler sonucunda bireylerin etkili ve verimli iletişim kurup, yaşanan sorunlara etik kurallara uygun bir şekilde çözüm üretebilmeleri için değer eğitimi oldukça önemlidir (Kale, 2007, s. 316).

Değerler eğitiminde öncelikle bireylere hangi değerlerin kazandırılacağı ve bu değerlerin davranışa dönüştürülebilmesi için nasıl bir yöntem izleneceği tartışma konusudur (Yaman, 2012, s. 18). Çocukların eğitiminde etkili olan anne-baba, öğretmen, yönetici ve diğer kişilerin değer kazandırma sürecinde model olmaları, değerler eğitiminin amacına ulaşmasını sağlayacağını söylemek mümkündür (Aydın ve Akyol Gürler, 2012, s. 87). Değer eğitiminde hedef kitle de önemlidir. Onlara, değer vermek; onları dayatma, baskı ve şartlanmadan uzak tutarak değerleri benimsemeleri ve yaşamaları için onlara uygun ortamlar sağlamak, kitle iletişim araçlarından destek almak, aileyi temel eğitim kurumu olarak kabul etmek, aile ile okul arasında sağlam ilişkilerin kurulmasını sağlamak değerler eğitiminde başarıyı arttıran unsurlardır (Yaman, 2012, s. 18-39).

Ailede değerler eğitimi. Bir toplum, geleceğini ancak her yönüyle iyi yetişmiş, bir takım değerlere sahip donanımlı bireyler tarafından inşa eder. Bu bireylerin yetişme süreci, önce ailede daha sonraki dönemlerde okulda devam eder. Sosyal bir gerçeklik olarak her aile, bir takım değerleri çocuklarına bilinçli ya da bilinçsiz aktarmaya çalışır. Burada en önemlisi “hangi değerler, hangi yaşta ve nasıl aktarılmalıdır?” sorusuna cevap bulmaktır. Özellikle

ilköğretim çağından itibaren belirli değerleri bireylere kazandırmak eğitim sistemimizin en önemli görevleri arasında yer almaktadır (Yel ve Aladağ, 2009).

Hızla değişen dünya düzeninde toplumlar üzerinde önemli bir yere sahip olan değer kavramında sürekli bir değişim görülmektedir. Bundan dolayı çocuklarının daha uyumlu, mutlu ve sosyal bir role sahip olmasını isteyen anne ve babaların işleri günümüzde çok da kolay görülmemektedir. Çünkü sağlıklı ve topluma yararlı bireylerin yetiştirilmesinde en önemli katkı şüphesiz ki aileye düşer (Şen, 2007).

Çoğu eğitimciye göre çocuğun ilk eğitim ortamı olan aile, gelecekte çocuklar için önemli olan ahlaki duyarlılıkların temelini, sevgiyi, saygıyı, güveni ve daha birçok değer ve becerinin öğretilmesine temel oluşturur. Bu nedenle, çocukların duygularının aile ortamında beslenip geliştirilmesi, ilgilerinin ev ortamında teşvik edilip desteklenmesi, yeteneklerinin, hünelerinin ve duyarlılıklarının gelişmesi son derece önemli bir husustur (Hökelekli ve Gündüz, 2007, s. 388).

Değerlerin aile ortamında öğretilmesiyle ilgili tartışmalar da yaşanmaktadır. Örneğin: “Ana-babalar çocuklarına hangi değerleri aşılmalıdır? Değerleri kabullenmeleri için çocuklar nasıl ve ne şekilde eğitilmeli? Değer eğitiminde ceza mı demokratik yollar mı daha çok tercih edilmelidir? vb.” Burada ailelere önemli görevler düşmektedir. Çünkü eğitim alanında garantili, basmakalıp reçeteler verilememekte; bunun yerine yeni fikirler ve çözüm önerileri getirilmektedir. Aileler de bu önerilerden kendilerince neyin iyi ve daha önemli olduğuna, nerede sınır koyup nerede olayları kendi haline bırakmaları gerektiğine ya da nerede müdahale etmek zorunda kalacaklarına karar vermelidir (Beil, 2003, s. 8-9).

Okulda değerler eğitimi. Eğitim aracılığı ile değerlerin kuşaklar arası aktarımla devamlılıklarının sağlanması önemlidir. Eğitimin sistemli, amaçlı, planlı ve programlı yapıldığı yer olan okul ise değerlerin korunması ve aktarımında önem arz etmektedir. Çeşitli sınıflarda okutulan, özellikle sosyal alan içerikli dersler ve bu dersleri okutan

öğretmenlerin değerlerle ilgili tutum ve davranışları, değerlerin bireylere benimsetilmesinde önemlidir. Konunun birinci derecede muhatapları öğretmenlerin değerleri bilmeleri önemlidir (Özkan, 2008).

Değerler eğitiminde okulun iki farklı rolü bulunmaktadır. Birincisi öğrencilerin okul ortamında, arkadaş gruplarında, ailede ve medyada kazandıkları değerlerin öğretmenler tarafından kontrol edilmesi. İkincisi ise, toplumun değerlerini kazandırarak toplumun kalkınmasını sağlayıp, o toplumun geleceğini garanti altına almaktır (Halstead, 2005).

Değerler bakımından yeterince olgunlaşmayan veya değer olguları gelişmeyen birey, hem kendilerine hem de çevresindeki diğer kişilere karşı zarar verici eylemlerde bulunabilir (Doğanay, 2006, s. 257). Bu nedenle değer eğitimi, eğitim sistemi içinde çok önemli bir yere sahiptir. Aile, toplum ve okulların başlıca amacı temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir. Bu açıdan okulların genel amacı, akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir (Ekşi, 2003, s. 79). Eğitimin temel işlevlerinden biri olan toplumsal işlevlere göre, okul öğrencileri toplum için eğitmek zorundadır. Bu, öğrencileri bir bütün olarak (zihinsel, sosyal, psikolojik, ahlaki, duygusal) eğitmek anlamına gelir. Eğer eğitim sadece bilişsel olursa işlevini yerine getiremez ve eksik kalır. Böylece, duyuşsal eğitimin incelenmesinin hem eğitimin gelecekteki yönünün ortaya konması, hem de gelecek için eğitim programı geliştirilmesinde yardımcı olması beklenir (Bacanlı, 2006). Olumlu değerler ile yetiştirilmiş öğrencilerin akademik ve sosyal anlamda daha başarılı oldukları ve sağlıklı düşünme, karar verme, duygularını kontrol etmede IQ' su daha yüksek ama duyuşsal anlamda gelişmemiş bireylerden çok daha dengeli olmaları beklenebilir (Goleman, 2009).

Medya ve değerler eğitimi. Medya ve eğitim alanları kapsam ve içerik bakımından, birbiri içine geçmekte ve dış sistemlere göre de daha açık olmaları nedeniyle, toplumsal değerlerin hızlı bir değişim içine itilmesinde etkili olmaktadır. Değerler sistemi de hem geçmişten gelen gelenek, görenek ve mitlerden hem de bir alt yapı olarak küreselleşmenin

üzerinde ilerlediği medya ve uluslararası iletişim sistemleriyle dolaşıma giren, küresel kültür akımlarından etkilenmektedir. Böylece günümüz toplumlarının kurumsal işleyişini yönlendiren değerler sistemi yer yer kırılmalara uğrayarak etkililiği azalmaktadır. Medyanın aile üyeleri üzerinde formal-informal etkileri söz konusudur. İnfomal bir biçimde ev içinden dışa açılan bir kanal olurken, evin dışında örgün eğitimle örgün eğitimin içeriğiyle birleşerek çocuklar ve gençler üzerinde etkili olmaktadır. Yetişkinler üzerinde ise bireyin yaşamı boyunca bir yaygın eğitim olarak medyanın etkisi sürmektedir (Önür, 2007, s. 157-176).

Televizyon toplumları olumlu veya olumsuz şekilde etkileyerek boş zamanı değerlendirme biçimini, okuma alışkanlığını, toplumsal ilişkileri, aile içi ilişkileri, eğlence türlerini, değer yargılarını, kişisel davranışları, giyim kuşamı, kullandığımız günlük dili değişime uğratmaktadır. Televizyon aracılığı ile insanlar farklı kültürlerin farklı değerleri biçimlendirdiği bilincini kazanırken, olumlu mevcut değerlerinin de yozlaşmasına ve değer kaybı dediğimiz karmaşaya sürüklenmektedirler (Sevinç, 2006, s. 222).

Medyanın ve bilgi teknolojilerinin yaygın şekilde kullanımı; ulus devletlerin genç nesillere empoze etmeye çalıştığı değerleri zayıflatmaktadır. Günümüzde eğitim özellikle küreselleşme olgusunun etkisiyle toplumların birbirilerine kalın sınırlarla kapalı ve etkileşimin az olduğu dönemlerdeki gibi, ağırlıklı olarak belirli değerleri aktaran ve önceki kuşakların yaptıklarını yenileyen değil, yeni şeyler yapabilme yeteneği olan insanları yetiştirmeyi temel amaç edinmiştir. Bu durum ister istemez eğitimde yeni değerlerin kullanımını zorunlu kılmaktadır (Önür, 2007, s. 173).

Son olarak, ülkemizin de içinde yer aldığı gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme ve onun aracı varsayılan medya ve internet geleneksel değerlerin etkililiğini zayıflatmakta ve çocukları çoğu zaman ikilemler içinde bırakmaktadır. Bu durum ister istemez eğitimde okullarda ve özellikle hazırlanan eğitim programlarında yeni değerlerin kullanımını zorunlu kılmaktadır (Önür, 2007).

Değer Öğretimi Yaklaşımları

Okullarda değerlerin nasıl öğretileceği ile ilgili farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımların bir kısmı değerlerin doğrudan öğretimine, bir kısmı da akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerlerin bir düşünme ve karar verme süreci yoluyla kazanımına yöneliktir. Değer öğretimi yaklaşımlarının bazıları ders programlarının içinde etkinlik olarak yer alırken, bazıları da okulun açık ve örtük tüm programı içinde yer almaktadır (Doğanay, 2011, s. 236). Bu yaklaşımlar aşağıda açıklanmıştır.

Değer telkini (Değer aşılama). Bu yaklaşım farkında olarak veya olmayarak en çok ve en eskiden beri uygulanan değer öğretim yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Telkin ile değer öğretimi, ergenlik öncesi çocuklarda daha etkili olabilmektedir. Çünkü ergenlik döneminde birey yetişkinler olmadan ayakta durabileceğini kanıtlamak durumundadır. Ayrıca bu dönemde ergen, artık yetişkinlerin toplumsal düzeni içine girmek ve sorumluluk yüklenmek ister (Yel ve Aladağ, 2009, s. 22).

Günümüzde değerlerin doğrudan öğretiminin geçmişe göre daha zor olduğu görülmektedir. Çünkü geçmişte toplumun desteklediği değerler, yaşantı yoluyla aktarılabilirken, bugün artık değerleri anlatmak, değerler hakkında bilgi vermek yeterli değildir. Küreselleşmenin de etkisiyle “hangi değerlerin daha önemli olduğu” konusunda tartışmalar devam etmektedir. Bu gelişmeler sonucu, değerler eğitiminde doğrudan öğretim yönteminin yetersiz kaldığı söylenebilir (Bazarkulov, 2008, s. 76).

Ancak ordu, izcilik ve dini kurumlar ise başarıyla bu yöntemi kullanmaktadır. Bu kurumlarda yöntemin kullanılmasında yeminler, marşlar ezberlenmekte ve önemli insanların yaşamları incelenmektedir. Bu yöntemin okulda kullanılmasında ise ilham verici hikâyeler okuma, öğretmenler tarafından anlatılan ahlaki durumları dinleme, törenlere katılma ve halka hizmet organizasyonlarında bulunma gibi etkinliklere yer verilir (Akbaş, 2009).

Telkin yaklaşımı değerlerin öğretimini arzu edilen davranışlar için tutarlı desteklerin sağlanmasını içerir. Amaç değerlerin öğrencilere telkin edilmesi, bir başka ifade ile aşılmasıdır. Bu yaklaşım ile öğrenciler toplum tarafından seçilen belirli değerleri almaktadırlar. Telkin yaklaşımının işlem basamakları (Ekşi ve Katılmış, 2011);

- Telkin edilecek değer belirlenir.
- Değerler kendi aralarında seviyelendirilir, önem ve öncelik sırasına konur.
- Değerin davranışlardaki tezahürlerinin neler olacağı belirlenir. Uygun metotlar ve araçlarla değerlerin ve davranışlardaki yansımalarının çocuk tarafından anlaşılması sağlanmaya çalışılır.
- Ulaşılan sonuçların (düşünce, tutum, davranış vb.) hedeflerle mutabık olup olmadığı değerlendirilir.

Değer açıklama. Öğrencilerin içselleştirmesi gereken mevcut değerler ve normlardan ziyade, daha önce içselleştirilen değerlere dayanmaktadır (Ziebertz, 2007, s. 456). Bu yaklaşım bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve hayat onuruna sahip olmasını kapsar. Bireyin hayat değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Hayat becerileri eğitimi olarak da anılır. Değişen dünyada öğrencinin hayatının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder (MEB, 2011, s. 99-105). Öğrenciler kendi anlam kavramlarını yapılandırdığından ve kendi değerleri geliştirdiğinden dolayı öğretmenler öğrencilerine değerleri direkt olarak aktaramazlar; bununla birlikte öğretmenler belirli değerleri geliştirmeleri için öğrencileri teşvik edebilir ya da etkilemeye çalışabilirler (Veugelers, 2000, s. 40).

Öğrencinin sahip olduğu değerlerin ortaya çıkarılması için çeşitli etkinlikler kullanılmaktadır. Bunlardan biri, öğrencinin sahip olduğu değerlerin çeşitli sorularla ortaya çıkarılmasıdır. Başka bir etkinlik ise değer açıklama çalışma kâğıtlarının

kullanılmasıdır. Çalışma kâğıtlarında, öğrencinin hangi değere sahip olduğunu ortaya çıkaracak etkinlikler yer almaktadır (Doğanay, 2011, s. 239-240). Değerler açıklaması yaklaşımında çok sayıda yöntem ve metot kullanılmaktadır. Bunlar; büyük ve küçük grup tartışması, birey ve grup çalışması, duygusal ve dinlemeye yönelik teknikler, şarkılar, resimler, oyunlar, simülasyonlar, kişisel dergiler, röportajlar, düşünce kâğıtları, açık-uçlu sorular, oylama, otobiyografi, görüşme, öğrenci raporları ile kendi kendini analiz etme gibi yöntemlerdir (Huitt, 2004, s. 8).

Değer açıklama yaklaşımında, bir değer kazanımında birbirinden farklı üç adımın bulunduğu ve bu adımların içinde de farklı etkinliklerin yer aldığı belirtilmektedir. Bu adım ve etkinlikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Doğanay, 2011, s. 238-239):

Seçme:

1. Çocukların özgürce seçim yapmasını özendirme,
2. Seçme durumuyla karşılaşıldığında, alternatif seçenekler oluşturmaya yardımcı olma,
3. Her bir alternatifin doğurgularını düşünerek alternatifleri değerlendirmede çocuklara yardımcı olma.

Ödüllendirme:

4. Çocukları neyin ödüllendirilip korunduğu konusunda düşünmelerini özendirme,
5. Seçeneklerini başkalarının onaylaması için fırsatlar sunma.

Davranma:

6. Çocukları seçimleriyle tutarlı yaşaması ve davranması için özendirme,
7. Yaşamın daha sonraki anlarında bu davranışın tekrarlanması için çocuklara yardımcı olma.

Değer analizi. Bu yaklaşımın temel amacı, öğrencilere karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini

kullanabilmelerine yardımcı olmaktadır (Doğanay, 2011, s. 272).

Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaştığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım Dewey tarafından geliştirilmiş problem çözme ve düşünme şekline benzer. Öğrenciler bütün yeterlilikleri kazanana kadar, her bir aşamayı uygular. Değer analizinde de birçok basamak öğretmenin soracağı sorulara bağlıdır. Yeterli zaman ayrıldığında ve özetlemeye yer verildiğinde başarıyla uygulanabilir (Akbaş, 2009). Değer analizi yaklaşımında, belirtilen durumla ilgili olgu ve kanıtlar değerlendirilerek öğrencilerin kendi kararlarını vermelerini amaçlanmaktadır (Doğanay, 2011, s. 242; Aydın ve Akyol Gürler, 2012, s. 77).

Değer analizi, Amerika Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiştir. Bu kurulun temel hedefleri şunlardır (Metcalf, 1971. Akt. Bacanlı, 2006, s. 34):

1. Bir değer nesnesinin belli bir şekilde nasıl değerlendirmesi gerektiği öğrencilere öğretmek,
2. Söz konusu değer yargısı hakkında en akılcı yargıya ulaşılabilmesi için öğrencilere yardımcı olmak,
3. Öğrencilere en akılcı yargıyı öğretmek,
4. Öğrencilerin, bazı değer nesneleri hakkında genel bir değer yargısını paylaşan bir grubun üyesi olunabileceklerinin öğrenmelerini sağlamaktır.

Ahlaki muhakeme. Ahlaki muhakeme yaklaşımı, çocuklara ahlaki ikilemleri kapsayan belirli durumlar verilerek onların bu durumlar karşısında nasıl tepkide bulunacaklarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmaları kapsamaktadır (Senemoğlu, 2011, s. 64). Bu yaklaşımda öğretmenin rolü, ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili

söylediklerini duyma fırsatı verir. Bu yaklaşımda amaç öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değildir (Leming, 2007).

Ahlaki gelişim konusunda önemli çıkarımlarda bulunan Kohlberg değer eğitiminde ahlaki muhakeme yaklaşımının yaratıcısıdır. Kohlberg'e göre ahlaki değerler, başkalarının telkiniyle değil, kişinin bizzat kendisinin bilişsel gelişimine göre ilerleyen akıl yürütme süreçleri doğrultusunda teşekkül etmektedir (Ekşi ve Katılmış, 2011). Kohlberg, Piaget tarafından oluşturulan ahlaki gelişim basamaklarını yeniden tanımlamıştır. Çünkü ona göre çok derinlemesine yapılan kültür çalışmaları Piaget'in basamaklarını sınırlamaktadır. Kohlberg'in 3 düzey olarak sınıflandırdığı ahlaki gelişim basamakları şöyledir (Selçuk, 2005, s. 112):

1. Gelenek Öncesi Düzey: Gelenek öncesi düzeyde, bireyin cezadan kaçınması ve gösterdiği davranışlar için ödüllendirilme beklentisi ön plandadır. Bu düzeyde birey, genellikle kültürel etkiler sonucu olayların fiziksel sonuçlarını göz önüne alarak "iyi ve kötü" nitelendirmelerde bulunmaktadır.

1. Dönem: Üstün güç ve cezaya karşı sorgulamadan uyum gösterme: Birey cezadan ve maddi zarardan çekindiği için kurallara uymaktadır.

2. Dönem: Karşılıklı çikara dayalı ilişki: Birey çıkarımı düşünerek karşısındakinin çıkarımı korumaktadır.

2. Geleneksel Düzey: Geleneksel düzey ya da kurallara uyma olarak da ifade edilebilir. Bu düzeyde bireyin beklentileri koruması önemlidir. Birey için aile kuralları, grup ya da ulus kuralları değerlidir.

3. Dönem: Diğer kişilerle uyum içinde olma: İyi davranış; mutlu olma ya da başkalarına yardımcı olmakla olur. Bireyin başkaları tarafından onaylanması önemlidir.

4. Dönem: Otoriteye uyma. Toplumsal düzenin korunması ve kurallara uyma vardır.

3. Gelenek Sonrası Düzey: Ahlaki gelişimin en üst noktasını oluşturmaktadır. Birey, ahlaki bakımından özerkliğini kazanmıştır.

5. Dönem: Sosyal anlaşma ve buna uyma söz konusudur. Eylemler, eleştirel bir şekilde incelenerek tüm toplum tarafından kabul edilmiş kurallara göre tanımlanmaktadır.

6. Dönem: Evrensel, ahlaki ilkelerin hâkim olduğu dönemdir. Bu ilkeler soyuttur ve etik kurallara göre şekillenmektedir. Bireyin vicdanı önemli bir faktördür.

Gözlem yoluyla. Gözlem yoluyla değer öğretimi yaklaşımında öğrencilere, doğal bir öğrenme yolu olan gözlemler yaptırarak değerlerin ve yaşama yansımalarının kavratılması önerilmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007).

Gözlem yoluyla öğrenme, birçok sosyal davranışın ve değerlerin öğreniminde kaynaklık eder. İnsanlar sosyal davranışlarının birçoğunu birilerini model alarak öğrenir. Bu model anne-baba olabileceği gibi televizyon, sinema, spor ve müzik dünyasından biri de olabilir. Geçmişte çocuğun modeli çoğunlukla yakınındaki insanlar olmaktadır. Günümüzde ise dünyanın öbür ucundan bir futbolcu veya şarkıcı model olabilmektedir (MEB, 2005). Gözlem yoluyla öğrenme süreci dört temel aşamadan oluşmaktadır (Senemoğlu, 2011).

1. Dikkat etme süreci,
2. Hatırda tutma süreci
3. Davranış meydana getirme süreci
4. Gütülenme sürecidir

Çocuk model görerek öğrendiğinden toplumda benzer olayların, resimlerin, kişilerin çocuğa gösterilmesi ve gözlemlenmesidir. Bu nedenle çocukların doğru, iyi, güzel davranışları görmesi yaşaması için fırsatlar oluşturulmalıdır. Bütün bunlar yapılırken, yani değer eğitimi etkinliklerine anne babalar ve okuldaki tüm personelin katılarak bir bütünlük sağlanmaya çalışılmalıdır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012, s. 87).

Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi

İlköğretim programındaki tüm derslerin vatandaşlık değerlerini destekleme amacı taşımasına karşın sosyal bilgilerin etkin ve sorumlu yurttaşların yetiştirilmesinde en önemli role sahip olduğu söylenebilir. Yaşamı konu alan sosyal bilgiler dersinde sürecin değer temelli olması, doğrudan ya da konular içinde yeri geldikçe değerlerin ele alınması kaçınılmazdır. Nitekim, 2005 sosyal bilgiler öğretimi programında da değerler eğitimine yer verildiği görülmektedir (Yaşar ve Çengelci, 2012).

Sosyal bilgiler öğretiminin amacı, demokratik bir toplumun etkili katılımcıları olacak bilgi, değer ve becerilere sahip eğitilmiş ve ahlaklı vatandaşlar yetiştirmektir (Katılmış, Ekşi ve Öztürk, 2010). Bireylere, kendi bireysel davranışlarını diğer bireylerle birlikte yaşarken kontrol etme, düzenleme ve geliştirme alışkanlık ve düşüncelerinin kazandırılması önemlidir. Sosyal bilgiler öğretimi, bireyin kendinden yola çıkarak yaşadığı topluma ve dünyaya kabul edilebilir bir anlam yükleyebilmesinin yollarını belirlemeye çalışmaktadır (MEB, 2011).

Geleneksel değerlerin olumlu yönlerini korumakla birlikte çağdaş ve evrensel değerleri kabul etmeye açık yeni nesiller yetiştirmenin sosyal bilgiler eğitiminin görevleri arasındadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin gerçekleştirilen süreçlerin ayrıntılı biçimde incelenerek var olan durumun betimlenmesinin değerler eğitimi açısından daha etkili süreçlerin düzenlemesine ışık tutacağı, yaşanan sorunların ortaya çıkarılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, var olan durumdan yola çıkarak gelecek uygulamaların tasarlanması ve değerler eğitimi ile ilgili olarak araştırılması gereken boyutların belirlenmesi bakımından da araştırmanın önem taşıdığı söylenebilir (Safran, 2008, s. 15).

Sosyal bilgiler dersi, aslında bir değer eğitimi dersidir. Çünkü tarihsel bir içeriğe sahip olması, farklı kültürleri ve yaşam hikâyelerini anlatması yönüyle iyi değerlerin verilmesi bakımından önemlidir. Sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli olması da, değer öğretimi

bakımından bir zenginlik sayılabilir (Kan, 2010, s.140). Sosyal Bilgiler insanların birbirleriyle ve çevreleriyle etkileşimine odaklanmıştır. Bireylerin sahip olduğu değerler, tutumlar ve inançlar bu etkileşime neden olmaktadır. Bu nedenle sosyal bilgiler eğitimi bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirme, var olan değerlerin farkına varma ve bunların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerini nasıl etkilediğini ortaya koyması bakımından önemli bir role sahiptir (Doğanay, 2009).

Son yıllarda dünyada program geliştirme çalışmaları hızlanmış ve pek çok ülke programlarını köklü bir biçimde yeniden gözden geçirerek geliştirmeye başlamışlardır. Bu değişiklikler doğal olarak sosyal bilgiler eğitimi programlarına da yansımıştır. Bilimsel gelişmeler ve yaşanan küresel problemlere karşı alınacak ortak tavırlar sosyal bilgiler programlarının değerlendirilerek yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Küreselleşme süreci ile birlikte uluslar, kendi ulusal kültürlerinin zenginliğini ve bunun insanlığın ortak mirasına katkılarını daha fazla vurgulamaya başlamışlardır. Bu bağlamda, hazırlanan 2005 ilköğretim sosyal bilgiler programının temel yaklaşımı, bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli beceri, kavram ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir. İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programları ünite şemasının sağ sütununun alt kısmına “doğrudan verilecek değer” adı altına bir bölüm açılarak ünite içeriğinin mantığına uygun olarak değerler dağıtılmış, değerlerin öğrencilere kazandırılması için uygun ortam oluşturulmuştur. Böylece değer öğretimi rastlantıya bırakılmamıştır (Ata, 2007, s. 72-78). MEB’de (2011, s. 88) sosyal bilgiler programı ilkokul 4. sınıflarda doğrudan verilecek değerler ve öğrenme alanları Tablo 4’deki gibi gösterilmiştir.

Tablo 4

Sosyal Bilgiler Programı İlkokul 4. Sınıflarda Doğrudan Verilecek Değerler ve Öğrenme Alanları

Öğrenme Alanı	Doğrudan Verilecek Değer
1. Kendimi Tanıyorum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü
2. Geçmişimi Öğreniyorum	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik
3. Yaşadığımız Yer	Doğa sevgisi
4. Üretimden Tüketime	Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme
5. İyi Ki Var	Bilimsellik
6. Hep Birlikte	Yardımseverlik
7. İnsanlar ve Yönetim	Bağımsızlık
8. Uzaktaki Arkadaşlarım	Misafirperverlik

Değerler Eğitimi İle İlgili Araştırmalar

Değerler eğitimi ve ilgili olduğu alanlarda ülkemizde ve dünyada çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu bölümde ilgili araştırmalar yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar başlıkları altında verilmiştir.

Yurt içinde yapılan araştırmalar. Beldağ (2012), “İlköğretim Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerlerin Kazanılma Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı araştırmasında ilköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin kazanılma düzeyini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmada nicel ve nitel yöntemlerin bir arada olduğu karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmının evreni 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Erzurum il merkezindeki 7294 ilköğretim yedinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın nitel çalışma grubunu, Erzurum il merkezinde 2010-2011 öğretim yılında ilköğretim okullarının ikinci kademesinde görev yapan, yedinci sınıflara derse giren branş öğretmenleri ve yedinci sınıfta öğrencisi bulunan veliler oluşturmuştur.

Araştırmada nicel verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen değerler eğitimi ölçeği kullanılmıştır. Nitel verileri elde etmek için yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırmanın nicel sonuçlarına bakıldığında; cinsiyet değişkenine göre dürüstlük, adil olma ve barış değerlerine; anne öğrenim durumu değişkenine göre, farklılıklara saygı değerine; izledikleri program türüne göre, dürüstlük, bilimsellik ve barış değerlerine; özel ilgi alanı değişkenine göre, bilimsellik değerlerine; baba meslek türü değişkenine göre, barış değerine yönelik anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın nitel sonuçlarına bakıldığında; öğretmen ve velilerin çoğu öğrencilerin/çocukların Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, adil olma ve barış değerlerini kazandıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca değerlerin kazanılmasında ailenin rolünün çok büyük olduğu, öğretmenlerin ve ailenin öğrencilere model olması gerektiği, kitle iletişim araçlarının kontrolsüz kullanılmasının değer kazanımına olumsuz etki ettiği, değer kazanımında Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerinin öne çıktığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çengelci (2010), "İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması" adlı araştırmasında, ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğinin betimlenmesini amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi gereken değerlerin öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığı saptanmıştır. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili olarak sorumluluk, yardımlaşma ve dayanışmayı öğrendiklerini düşündükleri; saygı, hoşgörü ve yardımseverlik değerlerini günlük yaşamlarına aktarmaya çalıştıkları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların telkin yaklaşımı yoluyla, soru-yanıt yoluyla, değer belirginleştirme yaklaşımı yoluyla ve örtük program yoluyla değer kazandırıldığı ifade edilmiştir. Öğretmenlerin etkinlik olarak en çok yaşamdan örnek

verme biçimi tercih ettiği ortaya konmuştur. Değer eğitiminde en çok başvurulan kaynakların ders ve yardımcı kitaplar olduğu belirlenmiştir.

Yalar (2010), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme” adlı araştırmasında sosyal bilgiler programında yer alan değer eğitimiyle ilgili öğretmen görüş ve önerilerini belirlemeyi, araştırma sonucunda değer eğitimiyle ilgili yapılandırmacı yaklaşım da göz önünde bulundurularak öğretmenlere yönelik bir program modülünün geliştirilmesini amaçlamıştır. Çalışma, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma bir çalışmadır. Çalışmanın nicel bölümünde anket kullanılırken; nitel bölümünde ise yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda, kültürün ilköğretim öğrencilerince öğrenilmesinde değer eğitiminin önemli bir rolü bulunduğunu, öğretmenlerin büyük bir bölümü değerler eğitiminin öğrencilerin kişilik gelişiminde ve sosyal gelişiminde önemli bir rolü olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler, model olduklarını, programdaki değerlerin popüler kültür karşısında yetersiz kaldığını, kitle iletişim araçlarının değer eğitimi olumsuz etkilediğini, okulda verilen değerlerin, sosyal çevrede pekiştirilmediğini, programın değerler açısından içeriğinin zayıf olduğunu, derste konu yükünün fazla olduğunu, değer eğitimi için farklı etkinliklerin yapılması gerektiğini ve öğretmenlerin değer eğitimi hakkında bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Değerleri kazandırırken en çok günlük yaşamdan örnekler verildiğini, drama tekniğinin değer eğitiminde etkili olduğunu ve öğretmenlerin sorumluluk, estetik değerlerini kazandırırken zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Baydar (2009), “İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi” adlı araştırmasında ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerlere Kohlberg’in bilişsel ahlaki gelişim kuramına göre

bağlılık düzeylerinin nasıl olduğunu, öğretmenlere göre öğrencilerin bu değerleri ne derece kazandıklarını ve bu süreçte karşılaşılan sorunların neler olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda beşinci sınıfta okuyan öğrencilere beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan adil olma, dayanışma, sorumluluk ve tarihsel mirasa duyarlılık değerleri ile ilgili ahlaki ikilem düzeyi belirleme formu uygulanmıştır. Ayrıca, beşinci sınıfta görev yapan öğretmenlere anket uygulanmış ve öğrencilerin değer kazanımlarına ilişkin öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin adil olma, dayanışma ve sorumluluk değerlerini kazanım düzeyleri Kohlberg'in ahlak gelişimi kuramında belirlediği düzeye benzerlik gösterir niteliktedir. Adil olma, dayanışma ve sorumluluk değerinin kazanımına ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmış. Alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin öğrencilerinin adil olma, dayanışma ve sorumluluk değeri kazanımında anlamlı bir farklılık yoktur. Araştırmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşme sonuçları ve öğretmenlere uygulanan anket çalışması sonuçlarına göre öğretmenler değerlerin öğretiminde en önemli etken olarak aileyi belirtmektedirler. Anket sonuçlarına göre öğretmenler, açıklama ve anlatım, soru- cevap ve ahlaki ikilem tekniklerini sık olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Değer öğretimi yaklaşımlarında yer alan, drama, değer içeren öykülerin analizi ve eğitsel oyunların diğer yöntem ve tekniklere göre kullanımının daha seyrek olduğu belirlenmiş. Araştırma sürecinde öğretmenlerle yapılan görüşme bulgularına ve öğretmen anketi bulgularına dayanarak ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde belirlenen değerleri kazanımını ailenin, çevrenin ve medyanın önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Can (2008), "Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri" adlı araştırması dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler eğitimi

uygulamalarına ilişkin görüşlerini ve bu görüşlerin bazı değişkenlere (cinsiyet, mezuniyet, kıdem durumu ve öğretmenlerin görev yaptıkları okulların OKS' deki başarı düzeyi) göre ortaya çıkarılması amacıyla yapılan betimsel içerikli bir çalışmadır. Çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Nicel bölüm için anket kullanılırken nitel bölümde yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Çalışmada, değer eğitiminde öğretmenlerin telkin, model olma, empati kurma ve değer aydınlatması gibi değer kazandırma yollarını etkin bir şekilde kullandıkları ancak değerler analizi ve ahlaki muhakeme gibi yöntemleri yeterince kullanmadıkları belirlenmiştir. Ayrıca değerler eğitiminde en çok işbirliğine dayalı öğrenme tekniğini ve yaratıcı drama yöntemlerini kullandıkları ifade edilmiştir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında ölçme değerlendirme etkinlikleri olarak gözlem yaptıkları, örnek olay yöntemi, tartışma yöntemi, soru cevap tekniği ve velilerle görüşme yöntemini kullandıkları saptanmıştır. Ayrıca öğretmenler, öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını en çok gözlem yolunu kullanarak anladıklarını açıklamışlardır.

Tahiroğlu (2011), "İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Doğa Sevgisi, Temizlik ve Sağlıklı Olma Değerlerinin Öğretimi ve Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Belirlenmesi" adlı araştırmasında doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin kazandırılmasına yönelik hazırlanan etkinlikler uygulanmış; bu etkinliklerin öğrencilerin tutumlarına etkisi tespit edilmiş, öğrenci görüşleri ve uygulama süreci değerlendirilmiştir. Çalışmada, nitel ve nicel araştırma desenlerinin bir arada kullanılması sonucu oluşan "karma yöntem" kullanılmıştır. Deneysel işlem; doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin öğretimine yönelik hazırlanan etkinliklerin uygulanması için yapılan oturumlara katılan öğrencilerle, bu oturumlara katılmayan öğrencilerin tutumları arasındaki farkı ortaya koymak, ayrıca deney grubu öğrencilerinin deneysel işlem öncesi ve sonrası görüşlerini belirlemek amacıyla ön test son test kontrol

gruplu deneme modeline göre gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda: değer eğitimi yöntemlerine uygun olarak geliştirilen etkinliklerin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerine ilişkin tutum puanlarının yükseldiği görülmektedir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test sonuçlarına bakıldığında cinsiyet değişkenine göre deney grubu öğrencilerinin tutum puanları arasında; ölçeğin doğa sevgisi ve sağlıklı olma boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı görülürken, temizlik boyutunda kız öğrencilerin lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Kontrol grubunda ise öğrencilerin cinsiyete göre doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Ailenin gelir düzeyi değişkenine göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin tutum puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Aktaş (2010), tarafından yapılan “İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri” ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programında verilen değerleri edinim düzeylerini belirlemeye yönelik, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmada Keskin (2008) tarafından geliştirilen “Değerler Eğitimi Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne mesleğinin değerleri edinim düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmazken, buna karşılık; cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, baba mesleği, aylık gelir düzeyi ve televizyonda en çok izlenen program türü değişkenlerine göre öğrencilerin değerleri edinim düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Yiğittir (2009), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4 ve 5. Sınıf Değerlerinin Kazanılma Düzeyi” adlı çalışmasında 2005 yılında yapılandırıcı yaklaşımı temel alarak hazırlanmış olan ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerden random yöntemiyle seçilen “sağlıklı olmaya önem verme, temizlik, yardımseverlik, bilimsellik,

misafirperverlik, doğa sevgisi” ile 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki “estetik, tarihsel mirasa duyarlılık, dayanışma, çalışkanlık, doğal çevreye duyarlılık, akademik dürüstlük” değerlerinin kazanılma düzeyini ve farklı değişkenlerin değerlerin kazanılmasındaki etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma, tarama modelinde düzenlenmiş olup nicel bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca araştırmada elde edilen nicel veriler öğretmenlerle yapılan görüşme yönteminin uygulandığı nitel bir çalışmayla da desteklenmiştir. 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki değerlerin kazanılma düzeyi ile öğrencilerin cinsiyetleri arasında “doğa sevgisi, temizlik, yardımseverlik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, çalışkanlık, tarihsel mirasa duyarlılık, akademik dürüstlük ve estetik” değerlerinde kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bağımsız değişkenlerden annenin öğrenim durumu, babanın ve annenin mesleki durumu, ailedeki kişi sayısı ile 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki değerlerin kazanılma düzeyi arasında ve annenin mesleki durumu ile ailedeki kişi sayısı ile 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki değerlerin kazanılma düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Öğretmen görüşlerine göre, değer eğitiminde daha çok medya, aile ve toplumun etkilerinden kaynaklanan olumsuzluklar yaşadıkları, okulda kazandırılmaya çalışılan değerlerle öğrencinin okul dışındaki hayatının birbiriyle uyuşmaması nedeniyle sorun yaşadıkları; öğretmenlerin ders kitaplarında değer eğitimine yeterince yer verilmediğini düşündükleri; ünitelerde doğrudan verilmek üzere seçilen değerlerin olumlu ve doğru tespit edildiğini düşündükleri; değer eğitimi sonrası öğrencilerde olumlu davranış değişiklikleri gözledikleri tespit edilmiştir.

Keskin (2008), “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması” adlı çalışmasında Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitiminin tarihsel gelişiminin yayınlanan son iki program esas alınarak bugünkü durumunun ortaya konulması

amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda, doküman incelemesi yöntemiyle Türkiye’de II. Meşrutiyet’ten günümüze kadar yayınlanmış olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları’nda açık veya gizli şekilde yer alan “değerler” analiz edilmiştir. Tüm programlarda ortak olarak vurgu yapılan ana değerler dayanışma/yardımlaşma, duyarlılık, bağımsızlık ve sorumluluktur. Nicel boyutta ise survey yöntemi içinde yer alan genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu boyutta veri toplama araçları anket ve 1998 ve 2004 yıllarında yayınlanmış son iki Sosyal bilgiler programı esas alınarak geliştirilen ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine yönelik ‘Değerler Eğitimi Ölçeği’dir. Ulaşılan sonuçlar genel olarak şu şekildedir: Kızların değerlere sahip olma düzeyi erkeklerden daha yüksektir. Ailenin sosyo-ekonomik durumu arttıkça öğrencilerin değerlere yönelik puanları da artmaktadır. 5.sınıf düzeyinde her iki program da değerleri öğrencilere aynı düzeyde kazandırmaktadır.

Dilmaç (2007), “Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması” adlı araştırmasında fen lisesi 1. ve 2. sınıf öğrencilerine uygulanan insani değerler eğitimi programının, öğrencilerin insani değerleri kazanımında etkili olup olmayacağını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın modelini ön test- son test kontrol gruplu deneme modeli olarak adlandırmıştır. Araştırmada deney ve kontrol gurubu 30 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilere ön test ve son test uygulanarak insani değerler eğitimi programının etkili olup olmayacağına cevap aranmıştır. Elde edilen sonuçlara bakıldığında, araştırmada denenen insani değerler eğitimi programının ortaöğretim öğrencilerinin sahip oldukları insani değerleri arttırmada etkili olduğu, sorumluk alma düzeylerini arttırdığı, dostluk ve arkadaşlık bakımından ilişki kurabilme düzeylerini yükselttiği, çevresiyle ve kendisiyle barışık olma düzeylerini yükselttiği, kendisine ve çevresindekilerle ilişkileri süresince saygı düzeylerini yükselttiği,

öğrencilerinin kendisine ve çevresiyle olan ilişkilerinde dürüst davranma düzeylerini ve hoşgörü düzeylerini arttırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Uçar (2009), “Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı araştırmasında ilköğretim sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmenlerin görüşlerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Sosyal Bilgiler Kazanım Değerlendirme Anketi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda mevcut programda değerlerle ilgili kazanımların yeterli olup olmadığı sorusuna öğretmenler kazanımları yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir ve öğretmenler değerlerle ilgili kazanımlara programda daha çok yer verilmesi istemektedirler. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre değerlere yönelik görüşleri incelendiğinde sosyal bilgiler programında değerlerle ilgili kazanımların var olan duruma yönelik görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Fakat öğretmenlerin programda değerlerle ilgili kazanımların olması istenen duruma yönelik görüşleri mesleki kıdemlerine bağlı olarak farklılık göstermiştir.

Akbaş (2008), “Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış” adlı çalışmasında, değer eğitimi akımlarından değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve ahlak eğitimi akımlarının genel özelliklerini açıklamıştır. Bu çerçevede değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve ahlak eğitimi akımlarının tanımları, kapsamaları, öğretim yaklaşımları, öğretmen rolleri ve temel değerleri çalışmanın içeriğini oluşturmuştur. Çalışma, yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile önemi artan ve programda önemli bir yer bulan değer eğitiminin yaklaşım, öğretim, öğretmen açısından uygulamadaki önemini ortaya koymayı sağlamıştır.

Berkant ve Sürmeli (2013), “Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerleri Kazandırmada Öğretmenlerin Güçlük Yaşama Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmalarında sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada öğretmenlerin güçlük

yaşama durumlarını çeşitli değişkenlere göre değerlendirmek amaçlanmıştır. Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen beşinci ve yedinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada yaşadıkları güçlükleri belirlemeye yönelik olarak her sınıf düzeyi için ayrı geliştirilmiş iki anket kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda, beşinci sınıf öğretmenlerinden kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere kıyasla, kıdemi 1-10 yıl arası olan öğretmenlerin kıdemi 11 yıl ve üzeri olan öğretmenlere kıyasla daha çok güçlük yaşadıkları, ancak il merkezi ve köyde çalışanlar arasında anlamlı fark olmadığı; yedinci sınıf öğretmenlerinden köyde çalışanların il merkezinde çalışanlara kıyasla daha çok güçlük yaşadıkları, ancak cinsiyetleri ve kıdemleri bakımından anlamlı fark olmadığı; beşinci ve yedinci sınıf öğretmenlerinden eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerin diğer fakülte mezunlarına kıyasla değerleri kazandırmada daha çok güçlük yaşadıkları belirlenmiştir.

Ulusoy (2007), “Lise 1., 2. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Dersi Programlarında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumları ve Görüşleri” adlı çalışmasında geleneksel ve demokratik değerlerin öğrencilerin cinsiyetine, sınıf düzeylerine ve okullara göre değişip değişmediğini incelemiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre okulların demokratik değerlere geleneksel değere oranla daha fazla katılım gösterdikleri, kız öğrencilerin demokratik değerlere erkek öğrencilere göre daha fazla katılım gösterdikleri, erkek öğrencilerin de geleneksel değerlere kız öğrencilere göre daha fazla katılım gösterdikleri, 1. sınıf öğrencilerinin değer ifadelerine diğer sınıflara göre olumlu yönde daha fazla katılım gösterdikleri görülmektedir.

Yurt dışında yapılan araştırmalar. Veugelers (2000), farklı değer öğretimi yöntemleri konusunda 415 öğretmen üzerinde yaptığı araştırmasında öğretmenlerin öğrencilere yalnızca bilgi ve becerileri vermediğini aynı zamanda belirli değerlerin geliştirilmesinde onları harekete geçirdiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca 2. kademe 3.sınıfa giden 118 öğrenciye öğretmenlerinin kullanmasını istedikleri yöntemler sorulmuş ve

sırasıyla Şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğretmenler, değerlerdeki farklılıkları gösterir, fakat önemli bulduklarını ifade ederler. Öğretmenler, önemli buldukları değerleri ifade etmeksizin değerlerdeki farklılıkları vurgularlar. Öğretmenler, kendi değerlerini ifade etmemeye çalıŐırlar. Öğretmenler, önemli buldukları değerleri açıklarlar.

Thompson (2002), tarafından yapılan ‘‘Karakter Eğitiminin ğrenci DavranıŐlarına Etkileri’’ adlı araştırmanın amacı karakter eğitimi programının çocukların davranışı üzerinde etkili olup olmadığını belirlemektir. Araştırma sürecinde öğrencilerin davranışları gözlemlenmiŐ olup ğretmen, ğrenci ve ğrenci aileleri ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde karakter eğitiminin öğrencilerin davranış kazanımındaki etkisi hakkında görüşleri alınmıştır. Araştırmanın sonucunda karakter eğitimi programının diğer derslerle programda bütünleŐtirilmesi gerektiği, ayrıca bu programların ilköğretim okullarının ilk basamaklarından baŐlaması gerektiği vurgulanmıŐtır. Bu Şekilde eğitim programlarında karakter eğitiminin çocuklar üzerinde olumlu bir etkisi olduğu kanısına varılmıŐtır.

Bulach (2002), hangi değerlerin öğretilmesi gerektiği ve karakterin doğru olarak nasıl ölçülebileceğine ilişkin bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın asıl amacı karakter eğitimi ile öğretilen özelliklere karar vermek ve bu özelliklerin var olup olmadığını araştırmacı tarafından geliştirilen bir anketle ölçmektir. Araştırmacı toplum tarafından değer olarak adlandırılan karakter özelliklerine karar vermek için Georgia eyaletindeki karakter eğitimi yapan ve yapmayan ilköğretim okul sistemi içerisinde yer alan anne- babalar, öğretmenler ve din adamlarından toplum tarafından değer olarak nitelendirilen 16 karakter özelliğini sıralamalarını istemiŐtir. Öğretmenler ve aileler diğerlerine, kendilerine ve mülkiyete saygının, dürüstlük ve öz denetim değerlerinin öğretilmesinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Din adamları ise motivasyon, empati ve azimi önemli üç değer olarak görmüŐlerdir. Geri kalan 13 değer ise önem sırasına göre, iŐbirlięi, sorumluluk, dürüstlük,

kibarlık, affetmek, azim/motivasyon, şefkat/empati, nezaket, vatandaşlık, hoşgörü, alçakgönüllülük, yardımseverlik ve sportmenlik olarak bulunmuştur.

Ledford (2005), tarafından yapılan çalışmada Amerika'da ilköğretimin birinci kademesindeki görev yapan öğretmenlerin karakter eğitimine ilişkin yeterlilik algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Milson ve Mehling (2002) tarafından geliştirilen karakter eğitimine ilişkin yeterlilik inancı ölçeği (Character Education Efficacy Belief Instrument) araştırma kapsamındaki 3585 öğretmene dağıtılmıştır. 2539 öğretmen ölçeği doldurmuş ve geri göndermiştir. Öğretmenlerin kişisel öğretme yeterlilikleri puanı (Personal Teaching Efficacy) ve genel öğretme yeterlilikleri puanı (General Teaching Efficacy) ile öğretmen özellikleri arasındaki ilişkiyi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma ilköğretimin birinci kademesinde çalışan katılımcı öğretmenlerin, ilköğretim ikinci kademesinde ve lisede görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde kişisel ve genel öğretme yeterlilik algısına sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır.

LeBlanc (2007), tarafından yapılan araştırmanın amacı ilköğretim öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin yaptıkları uygulamalarını ortaya koymaktır. Bu çalışmada ayrıca öğretmenlerin karakter eğitimine ilişkin ilgi düzeyleri ile karakter eğitiminin değerini algılamaları, eğitim semineri dersleri, öğretmenlik deneyimleri ve mezuniyet durumları (yüksek lisans, doktora...vs) araştırılmıştır. Öğretmenlerin ilgi düzeyleri ile karakter eğitiminin önemini algılamaları ve onlara verilen eğitim seminerleri arasında pozitif bir korelasyon gözlenmiştir. Bu korelasyon öğretmenlerin ilgi düzeyleri ile öğretmenlik deneyimleri ve mezuniyet dereceleri ile olan ilişkisinde daha önemli olarak bulunmuştur.

Lewis (2007), tarafından yapılan çalışmada karakter eğitimi programlarının öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarına etkisi üzerinde durulmuştur. İlköğretim altıncı sınıf öğretmenleri, mevcut akademik konuların içinde karakter eğitiminin verileceği programları yaratmaya ve uygulamaya yardımcı olmuştur. Yeni programın kullanılmasının bir sonucu

olarak öğretmenlerin uygulamalarını nasıl algıladıkları incelenmiştir. Bu nitel çalışma, aynı zamanda araştırmacı gözlemcisi olarak da çalışan ilköğretim müdür yardımcısı tarafından uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenler yeni karakter eğitimi programının öğrencilerin gelişimlerine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Uygulama için yapılan çıkarımlar ise öğretmenlerin planlama ve değerlendirme için daha fazla zaman ayırmaları ve ortak çalışmalarının sağlanması ve aynı zamanda değer temelli karar vermenin teşvik edildiği bir okul kültürünün geliştirilmesi yönündedir.

Ziebert (2007), 16-17 yaş grubu öğrenciler arasında Almanya, Hollanda, Avusturya ve İngiltere’de yapılan bir araştırma ölçeğindeki bulguları karşılaştırdığı çalışmada kişisel özgürlüğün altını çizen ve kişisel mutluluğu öne çıkaran değerlerin gençlerin zihinlerine egemen olduğunu göstermektedir. İkinci sırada ise ihtiyaç sahiplerine yardım etme, ilişkiye (evlilik ya da ailevî ilişki) bağlılık ve topluma katkıda bulunma dahil olmak üzere sosyal unsurları vurgulayan değerler ile çok para kazanma; üçüncü sırada ise adil ve dürüst bir dünya oluşturmaya katkıda bulunma, kariyer basamaklarını tırmanma (yüksek makam sahibi olma) gibi farklı değerler karışımı yer almaktadır. Çalışmanın sonucunda ülkelerin verileri karşılaştırılmış ve şu verilere yer verilmiştir: Sosyal değerler Hollanda ve Avusturyalı gençler için en önemli değerlerdir. Aileyle yaşama ve aileye önem verme en çok Avusturya ve İngiltere’de gözlenmiştir. Dini değerlerin Hollanda’da önemi azdır.

Thornberg (2008), “Değer Eğitiminde Mesleki Bilgi Eksikliği” adlı çalışmada öğretmenlerin değer eğitiminde yaptıkları uygulamaları tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda 13 öğretmenle görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler karşılaştırılmış ve analiz edilmiştir. Yapılan çalışmaya göre, değerler eğitimi ilk olarak plansız ve anlık tepkisel olarak yapıldığı tespit edilmiştir. İkinci olarak değerler eğitimi, okulda öğrencilerin günlük davranışları üzerinden olaylara odaklanılarak yapıldığı anlaşılmıştır. Son olarak değerler eğitiminin

bilinçsiz olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Genel olarak yapılan görüşmelerde öğretmenlerin değerler eğitimi alanında mesleki bilgilerinin eksik olduğu saptanmıştır.

McCoy, (2011) çalışmasında gençlerin kendi değerleri ve okulların kurumsal değerlerinin uyumsuzluğunu incelemiştir. Araştırmada gençlerin içinde yaşadıkları şehrin kültürlerine ne derece sahip oldukları, okul ile ortak olan ve ortak olmayan yani çatışma içinde olan değerler ortaya konmuştur. Çalışmaya yoksul olan siyah ve Latin kökenli on iki öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin sahip oldukları değerler tespit edilmiştir. Öğrenciler için en önemli isteğin okulu bitirme arzusu olduğu saptanmıştır. Ancak öğrencilerin birçoğu okullarını dışarıdan bitirmek zorunda kalmışlar. Çalışmada görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, kentsel öğrencilerin okullardaki değerlere daha kolay alıştığı saptanmıştır. Okul kültüründeki değerlerin öğrenciler tarafından belirlenmesi istenmiştir. Böylece okul kültürünü kazanma ve motivasyonlarının artacağı ifade edilmiştir.

Bölüm III

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri kazanım düzeylerini belirlemek ve öğretmen görüşlerine göre bu süreçte karşılaşılan güçlüklerin ortaya konmasına yönelik yapılan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde betimsel bir çalışma yapılmıştır. Tarama modeli, belli özellikleri belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara denir. Bu modelle deneğin bir konu hakkındaki görüşlerine ulaşılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011, s. 16).

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2010, s. 77).

Evren ve Örneklem

Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Örneklem ise, belli bir evrenden belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir (Karasar, 2010, s. 109-110). Bütün evreni çalışmak yerine evreni temsil eden sınırlı sayıda denek, olay veya olguyu incelemek çalışmayı kolaylaştıracaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim öğretim yılında Çanakkale merkez ve ilçelerinde öğrenim gören 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini

2012-2013 eğitim öğretim yılında random yöntemiyle seçilmiş Çanakkale merkez ve ilçelerinden (Çan, Biga, Bayramiç ve Gelibolu) 3'er ilkokulun dördüncü sınıfından 536 öğrenci ile bu sınıfları okutan 32 öğretmen oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemine alınan okullar Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

Örneklemede Yer Alan Okullar

Okullar	Bulunduğu İlçe
Merkez İ.	Çanakkale Merkez
Özlem Kayalı İ.	Çanakkale Merkez
Vali Fahrettin İ.	Çanakkale Merkez
Sakarya İ.	Biga
Hamdibey İ.	Biga
Yeniceköy İ.	Biga
75. Yıl Murat Köse İ.	Çan
Mehmet Akif Ersoy İ.	Çan
Etili İ.	Çan
Gazi Süleyman Paşa İ.	Gelibolu
26 Kasım İ.	Gelibolu
Piri Reis İ.	Gelibolu
Milli Zafer İ.	Bayramiç
Milli Hakimiyet İ.	Bayramiç
Mustafa Kemal İ.	Bayramiç

Veri Toplama Araçları

Öğrenci anketi. İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazanım düzeylerini incelemek için öğrencilere uygulanmak üzere araştırmacı tarafından anket geliştirilmiştir. Öğrenciler için hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde öğrencilere ait kişisel bilgiler (okulu, cinsiyeti, yaşı, babasının öğrenim durumu, annesinin öğrenim durumu, ailesindeki kişi

sayısı, babasının mesleği, annesinin mesleği, ailesinin ortalama aylık geliri, televizyonda en çok izlediği program türü ve evindeki oda sayısı) yer almaktadır.

Anketin ikinci bölümünde ise dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlerle ilgili 60 tane değer ifadesi yer almaktadır. Bu değer ifadelerinden 44'ü olumlu, 16'sı ise olumsuzdur. Olumlu ve olumsuz ifadelere ankette karışık olarak yer verilmiştir. Değer ifadelerine verilen yanıtlar “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Tamamen Katılmıyorum” şeklindedir.

Ankette yer alan ifadeler aşağıdaki şekilde puanlanmıştır.

	<u>Olumlu ifadelerde</u>	<u>Olumsuz ifadelerde</u>
Tamamen katılmıyorum	1	5
Katılmıyorum	2	4
Kararsızım	3	3
Katılıyorum	4	2
Tamamen Katılıyorum	5	1

Bu araştırmada öğrenciler için uygulanan Değerler Eğitimi Anketi cronbach alpha katsayısı .902 bulunmuştur. Sonucun güvenilir olup olmadığına cronbach alpha (α) değerine göre karar verilir (Kalaycı, 2009).

α değeri,	$0.00 \leq \alpha < 0.40$	ise	Güvenilir değil
	$0.40 \leq \alpha < 0.60$	ise	Düşük güvenilirlikte
	$0.60 \leq \alpha < 0.80$	ise	Oldukça güvenilir
	$0.80 \leq \alpha \leq 1.00$	ise	Yüksek güvenilirdir.

İlkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi değerler eğitimi anketinin güvenilirlik analizi sonucunda, geliştirilen anketin yüksek güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir.

Dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerler “Doğa sevgisi, Duygu düşüncelere saygı ve hoşgörü, Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik, Temizlik, Sağlıklı olmaya önem verme, Bilimsellik, Yardımseverlik, Bağımsızlık ve Misafirperverlik” göz önünde bulundurularak değer ifadeleri oluşturulmuştur. Anketteki değer ifadelerinin alt boyutlara göre dağılımı aşağıda verilmiş olup, olumsuz ifadeler koyu renkte gösterilmiştir.

Doğa sevgisi: 1, 2, 3, 4, 5, **6**, 7, 8. maddeler

Duygu düşüncelere saygı ve hoşgörü: 9, 10, 11, 12, **13**, 14. maddeler

Türk büyüklerine saygı: 15, **16**, 17. maddeler

Aile birliğine önem verme: **18**, 19, 20, 21, 22. maddeler

Vatanseverlik: 23, 24, 25, 26, 27, **28**, **29**. maddeler

Temizlik: 30, 31, 32, **33**, 34. maddeler

Sağlıklı olmaya önem verme: **35**, 36, 37, 38, **39**, **40**. maddeler

Bilimsellik: 41, 42, 43, 44, 45. maddeler

Yardımseverlik: 46, 47, 48, **49**, **50**, 51, **52**. maddeler

Bağımsızlık: 53, 54, 55. maddeler

Misafirperverlik: 56, 57, 58, **59**, **60**. maddeler

Öğretmen anketi. İlkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri, öğrencilere kazandırma sürecinde öğretmenlerin karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi ve bunlara çözüm bulmak amacıyla Baydar (2009)’ın anketi geliştirilerek uygulanmıştır. Bu ankete değerlerin ne düzeyde kazanıldığını tespit etmek amacıyla ölçme değerlendirme boyutu da katılarak tekrar geçerlik ve güvenirlik hesaplaması yapılmıştır. En son şekliyle anketin cronbach alpha katsayısı .896 olarak hesaplanmıştır.

Öğretmenler için hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde öğretmenlere ait kişisel bilgiler (görev yaptığı okulun adı, cinsiyeti, meslekteki kıdem yılı, mezun olduğu okul türü, çalıştığı okuldaki öğrencilerin sosyo- ekonomik durumu) yer almaktadır.

Anketin ikinci bölümünde ise değerlerin öğretim sürecini kapsayan sorular bulunmaktadır. Bu sorular değer kazanımını etkileyen faktörler, değer öğretiminde uygulanan yöntem, teknik ve yaklaşımların kullanım sıklığı, değer öğretiminde karşılaşılan güçlükler, öğrencilerin değerleri sosyal yaşamda ne derece kullandıkları, değerlerin ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için kullanılan ölçme değerlendirme türleri, öğretmenlerin değer öğretiminde ve değerlerin kazanımında karşılaştıkları farklı güçlükler ve uygulanabilecek çözüm önerilerini kapsamaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanması, Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden anketlerle ilgili gerekli yazılı iznin alınmasıyla Çanakkale merkez ve ilçelerinden (Çan, Biga, Bayramiç ve Gelibolu) 3'er ilkokulun dördüncü sınıf öğrencileri ve bu sınıfları okutan öğretmenleri ile yapılmıştır. Okullarda anket uygulamaları 2013 yılı Mayıs ayında yapılmıştır. Araştırmacı bizzat kendisi, belirlenen okullara giderek öncelikle okulların müdürleri ile görüşerek gerekli izin belgelerini göstermiş, dördüncü sınıf öğrencilerine ve bu sınıfları okutan öğretmenlere araştırma hakkında kısa bir bilgi aktarımından sonra anket uygulamasını yapmıştır. Toplam 550 öğrenciye anket uygulanmış ancak 14 anket analize uygun olarak doldurulmadığı için 536 anket değerlendirmeye alınmıştır. Dördüncü sınıfları okutan 32 öğretmene de anket uygulanmış hepsi değerlendirilmiştir.

Örneklemin evreni temsil etme oranı en az % 8-10 olması beklenir. (Büyüköztürk ve ark., 2011, s. 87). Bu araştırma için örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu görülmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 18.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Öğrenci anketinden elde edilen verilerde bağımsız değişkenlere ait frekans (n) ve yüzde (%) dağılımları hesaplanmıştır. Öğrencilerin değerleri kazanım düzeyleri, iki seçenekli bağımsız değişkenlere göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için bağımsız gruplar t-testi kullanılmış, üç ve daha fazla seçenekli bağımsız değişkenlere göre ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arası anlamlı farklılık olup olmadığını anlamak için yine “p” değerine bakılmıştır. “p” değerine göre anlamlı farklılık düzeyi ($p < .05$) olarak kabul edilmiştir. ANOVA testinde anlamlı çıkan sonuçlar için, farkın hangi gruplar arasında ve kimin lehine olduğunu bulmak amacıyla Tukey testinden yararlanılmıştır. Öğretmen anketinden elde edilen verilerde frekans (n), yüzde (%), aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinden yararlanılmıştır.

Bölüm IV

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, yapılan analizlere ilişkin bulgular, tablolar halinde sunulmuş ve yorumları yapılmıştır.

Öğrenci Anketinden Elde Edilen Bulgular ve Yorum

Bu bölümde öğrencilerin; cinsiyeti, yaşı, babalarının öğrenim durumu, annelerinin öğrenim durumu, ailelerindeki kişi sayısı, babalarının mesleği, annelerinin mesleği, ailelerinin ortalama aylık geliri, televizyonda en çok izledikleri program türü ve evlerindeki oda sayısı (kendi odası dahil) değişkenlerine göre araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Birinci alt problem. *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Öğrencilerin cinsiyetine göre frekans ve yüzde (%) dağılım sonuçları. Örneklemi oluşturan öğrencilerin cinsiyetine göre frekans ve yüzde (%) dağılımları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kız	272	50.7
Erkek	264	49.3
Toplam	536	100,0

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin 272'si (% 50.7) kız, 264'ü (% 49.3) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Bu veriler, öğrencilerin cinsiyetleri açısından oranların birbirine yakın olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin cinsiyetine göre değerler eğitimi anketi t-testi sonuçları. Dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan t-Testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Anketin Alt Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SK	t	p
Doğa sevgisi	Kız	272	35.88	3.96	2.049	.041*
	Erkek	264	35.18	3.86		
Duygu,düşüncelere saygı ve hoşgörü	Kız	272	27.38	3.62	2.426	.016*
	Erkek	264	26.66	3.22		
Türk büyüklerine Saygı	Kız	272	13.88	1.91	1.711	.088
	Erkek	264	13.60	1.92		
Aile birliğine önem verme	Kız	272	23.27	2.85	2.107	.036*
	Erkek	264	22.76	2.75		
Vatanseverlik	Kız	272	30.54	3.79	.405	.685
	Erkek	264	30.40	4.14		
Temizlik	Kız	272	23.22	2.70	3.732	.000*
	Erkek	264	22.32	2.81		
Sağlıklı olmaya önem verme	Kız	272	25.19	3.50	4.912	.000*
	Erkek	264	23.75	3.26		
Bilimsellik	Kız	272	19.56	3.11	-.049	.961
	Erkek	264	19.57	3.24		
Yardımseverlik	Kız	272	31.87	3.72	3.497	.001*
	Erkek	264	30.65	4.30		
Bağımsızlık	Kız	272	13.47	2.17	.672	.502
	Erkek	264	13.33	2.42		
Misafirperverlik	Kız	272	23.13	2.64	3.020	.003*
	Erkek	264	22.42	2.81		
Toplam	Kız	272	267.43	23.26	3.380	.001*
	Erkek	264	260.71	22.76		

*p<.05

Tablo 7’deki verilere baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin cinsiyetine göre dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin kazanılma düzeyinde

“Türk büyüklerine saygı” [t(534)=1.711, p>.05], “Vatanseverlik” [t(534)=.405, p>.05], “Bilimsellik” [t(534)=-.049, p>.05], ve “Bağımsızlık” [t(534)=.672, p>.05] değerleri ile ilgili anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buradan hareketle, örnekleme katılan hem kız hem de erkek öğrencilerin ilkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında “Türk büyüklerine saygı”, “Vatanseverlik”, “Bilimsellik” ve “Bağımsızlık” değerlerinin kazanılma düzeyiyle ilgili birbirlerinden farklı düşünmedikleri söylenebilir.

Ancak Tablo 7’deki verilere baktığımızda öğrencilerin cinsiyetlerine göre ilkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin kazanılma düzeyinde “Doğa sevgisi” [t(534)=2.049, p<.05], “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” [t(534)=2.426, p<.05], “Aile birliğine önem verme” [t(534)=2.107, p<.05], “Temizlik” [t(534)=3.732, p<.05], “Sağlıklı olmaya önem verme” [t(534)=4.912, p<.05], “Yardımseverlik” [t(534)=3.497, p<.05], “Misafirperverlik” [t(534)=3.020, p<.05], alt boyutlarında ve toplamda [t(534)=3.380, p<.05], kızların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuca göre kız öğrencilerin değerleri kazanım düzeyleri erkek öğrencilerden daha yüksektir.

İkinci alt problem. *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Öğrencilerin yaşına göre frekans ve yüzde (%) dağılım sonuçları. Örnekleme oluşturan öğrencilerin yaşına göre frekans ve yüzde (%) dağılımları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Öğrencilerin Yaşına Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları

Yaş	n	%
10-11 yaş	527	98.3
12 ve üzeri yaş	9	1.7
Toplam	536	100.0

Tablo 8'deki verilere göre araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin 527'si (%98.3) 10-11 yaşında, 9'u (%1.7) 12 ve üzeri yaşında olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin yaşına göre değerler eğitimi anketi t-testi sonuçları. Dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan t-Testi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Öğrencilerin Yaşına Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Anketin Alt Boyutları	Yaş	N	$\bar{X}$	SK	t	p
Doğa sevgisi	10-11 yaş	527	35.53	3.94	- .353	.724
	12 ve üzeri	9	36.00	2.39		
Duygu,düşüncelere saygı ve hoşgörü	10-11 yaş	527	27.03	3.46	.122	.903
	12 ve üzeri	9	26.88	2.36		
Türk büyüklerine Saygı	10-11 yaş	527	13.74	1.92	- .574	.566
	12 ve üzeri	9	14.11	1.53		
Aile birliğine önem verme	10-11 yaş	527	23.01	2.82	- .686	.493
	12 ve üzeri	9	23.66	1.87		
Vatanseverlik	10-11 yaş	527	30.47	3.96	.021	.983
	12 ve üzeri	9	30.44	4.09		
Temizlik	10-11 yaş	527	22.77	2.81	- .717	.474
	12 ve üzeri	9	23.44	1.13		
Sağlıklı olmaya önem verme	10-11 yaş	527	24.48	3.47	.034	.973
	12 ve üzeri	9	24.44	2.06		
Bilimsellik	10-11 yaş	527	19.56	3.17	- .407	.684
	12 ve üzeri	9	20.00	3.24		
Yardımseverlik	10-11 yaş	527	31.26	4.08	- .703	.482
	12 ve üzeri	9	32.22	2.58		
Bağımsızlık	10-11 yaş	527	13.41	2.28	.972	.332
	12 ve üzeri	9	12.66	2.87		
Misafirperverlik	10-11 yaş	527	22.78	2.76	- .110	.913
	12 ve üzeri	9	22.88	2.02		
Toplam	10-11 yaş	527	264.07	23.40	- .345	.730
	12 ve üzeri	9	266.77	10.69		

* p< .05

Tablo 9'daki verilere baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin yaşlarına göre, ilkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin kazanılma düzeyinde “Doğa sevgisi” [t(534)=-.353, p>.05], “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” [t(534)=.122, p>.05], “Türk büyüklerine saygı” [t(534)=-.574, p>.05], “Aile birliğine önem verme” [t(534)=-.686, p>.05], “Vatanseverlik” [t(534)=.021, p>.05], “Temizlik” [t(534)=-.717, p>.05], “Sağlıklı olmaya önem verme” [t(534)=.034, p>.05], “Bilimsellik” [t(534)=-407, p>.05], “Yardımseverlik” [t(534)=-.703, p>.05], “Bağımsızlık” [t(534)=.972, p>.05], “Misafirperverlik” [t(534)=-.110, p>.05], alt boyutlarında ve toplamda [t(534)=-.345, p>.05], anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Üçüncü alt problem. *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, babalarının öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre frekans ve yüzde (%) dağılım sonuçları. Örnekleme oluşturan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre frekans ve yüzde (%) dağılımları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları

Baba Öğrenim Durumu	n	%
Okuma-yazma bilmez	-	-
Okuryazar	26	4,9
İlkokul mezunu	103	19,2
Ortaokul mezunu	78	14,6
Lise mezunu	147	27,4
Üniversite mezunu	168	31,3
Lisansüstü	14	2,6
Toplam	536	100,0

Tablo 10'daki veriler incelendiğinde araştırmanın örneklemine oluşturan öğrencilerin babalarının 26'sı (%4.9) okuryazar, 103' (%19.2) ilkokul mezunu, 78'i (%14.6) ortaokul mezunu, 147'si (%27.4) lise mezunu, 168'i (%31.3) niversite mezunu, 14' (%2.6) lisansüstü mezunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 10'da öğrencilerin babalarının öğrenim durumlarına baktığımızda okuma yazma bilmeyen olmaması dikkat çekicidir. Bu veriler doğrultusunda dördüncü sınıf ğrencilerinin babalarının öğrenim durumlarına göre en yüksek yüzdeye %31,3 ile niversite mezunu maddesi sahiptir. Bu maddeyi %27,4 ile lise ve %19,2 ile de ilkokul takip etmektedir.

Öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre değerler eğitimi anketi ANOVA sonuçları. Dördüncü sınıf ğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, babalarının öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Anketin Alt Boyutları	Baba Öğrenim	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Doğa sevgisi	Gruplararası	232.399	5	46.480	3.074	.010*
	Gruplariçi	8012.698	530	15.118		
	Toplam	8245.097	535			
Duygu,düşüncelere saygı ve Hoşgörü	Gruplararası	130.996	5	26.199	2.229	.050*
	Gruplariçi	6229.585	530	11.754		
	Toplam	6360.580	535			
Türk büyüklerine saygı	Gruplararası	28.595	5	5.719	1.555	.171
	Gruplariçi	1948.897	530	3.677		
	Toplam	1977.493	535			
Aile birliğine önem verme	Gruplararası	109.268	5	21.854	2.808	.016*
	Gruplariçi	4125.313	530	7.784		
	Toplam	4234.580	535			
Vatanseverlik	Gruplararası	217.789	5	43.558	2.817	.016*
	Gruplariçi	8193.791	530	15.460		
	Toplam	8411.580	535			
Temizlik	Gruplararası	30.018	5	6.004	.766	.575
	Gruplariçi	4153.443	530	7.837		
	Toplam	4183.461	535			
Sağlıklı olmaya önem verme	Gruplararası	109.953	5	21.991	1.852	.101
	Gruplariçi	6291.896	530	11.872		
	Toplam	6401.849	535			
Bilimsellik	Gruplararası	18.606	5	3.721	.367	.871
	Gruplariçi	5374.557	530	10.141		
	Toplam	5393.162	535			
Yardımseverlik	Gruplararası	195.374	5	39.075	2.393	.037*
	Gruplariçi	8653.761	530	16.328		
	Toplam	8849.134	535			
Bağımsızlık	Gruplararası	240.681	5	48.136	9.871	.000*
	Gruplariçi	2584.466	530	4.876		
	Toplam	2825.147	535			
Misafirperverlik	Gruplararası	71.187	5	14.237	1.901	.093
	Gruplariçi	3969.991	530	7.491		
	Toplam	4041.177	535			
Toplam	Gruplararası	8582.134	5	1716.427	3.244	.007*
	Gruplariçi	280427.739	530	529.109		
	Toplam	289009.873	535			

*p< .05

Tablo 11'deki verilere baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre, dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri (“Türk büyüklerine saygı” [F(5,530)=1.555, p>.05], “Temizlik” [F(5,530)=.766, p>.05], “Sağlıklı olmaya önem verme” [F(5,530)=1.852, p>.05], “Bilimsellik” [F(5,530)=.367, p>.05] ve “Misafirperverlik” [F(5,530)=1.901, p>.05]), kazanım düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Analiz sonuçlarına baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre “Doğa sevgisi” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [F(5,530)=3.074, p<.05].

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, babası okuryazar olanlar ile ilkokul mezunu olanlar arasında babası ilkokul mezunu olanların lehine, babası okuryazar olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında babası üniversite mezunu olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [F(5,530)=2.229, p≤.05]. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, babası okuryazar olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında babası üniversite mezunu olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre “Aile birliğine önem verme” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [F(5,530)=2.808, p<.05]. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, babası okuryazar olanlar ile ilkokul mezunu olanlar arasında babası ilkokul mezunu olanların lehine, babası okuryazar olanlar ile lise mezunu olanlar arasında babası lise mezunu olanların lehine, babası okuryazar olanlar ile üniversite

mezunu olanlar arasında babası üniversite mezunu olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre “Vatanseverlik” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F(5,530)=2.817$, $p<.05$]. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, babası okuryazar olanlar ile ilkokul mezunu olanlar arasında babası ilkokul mezunu olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre “Yardımseverlik” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F(5,530)=2.393$, $p<.05$]. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, babası okuryazar olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında babası üniversite mezunu olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre “Bağımsızlık” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F(5,530)=9.871$, $p<.05$]. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, babası okuryazar olanlar ile ilkokul mezunu olanlar arasında babası ilkokul mezunu olanların lehine, babası okuryazar olanlar ile ortaokul mezunu olanlar arasında babası ortaokul mezunu olanların lehine, babası okuryazar olanlar ile lise mezunu olanlar arasında babası lise mezunu olanların lehine, babası okuryazar olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında babası üniversite mezunu olanların lehine, babası okuryazar olanlar ile lisansüstü mezunu olanlar arasında babası lisansüstü mezunu olanların lehine, babası ilkokul mezunu olanlar ile lise mezunu olanlar arasında babası lise mezunu olanların lehine, babası ilkokul mezunu olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında babası üniversite mezunu olanların lehine, babası ortaokul mezunu olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında babası üniversite mezunu olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre toplamda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F(5,530)=3.244$, $p<.05$]. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, babası okuryazar olanlar ile ilkokul mezunu olanlar arasında babası ilkokul mezunu olanların

lehine, babası okuryazar olanlar ile lise mezunu olanlar arasında babası lise mezunu olanların lehine, babası okuryazar olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında babası üniversite mezunu olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu sonuçlara göre babanın öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin değerleri kazanım düzeyleri de artmaktadır. Bu durumu babaların sahip oldukları bilgi birikimlerini, farklı düşüncelere saygı duyma özelliklerini, kültürel değerlerini çocuklarına aktarmış oldukları şeklinde değerlendirebiliriz.

Dördüncü alt problem. *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, annelerinin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre frekans ve yüzde (%) dağılım sonuçları. Örneklemi oluşturan öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre frekans ve yüzde (%) dağılımları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları

Anne Öğrenim		
Durumu	n	%
Okuma-yazma bilmez	8	1,5
Okuryazar	30	5,6
İlkokul mezunu	173	32,3
Ortaokul mezunu	93	17,4
Lise mezunu	130	24,3
Üniversite mezunu	95	17,7
Lisansüstü	7	1,3
Toplam	536	100,0

Tablo 12’deki veriler incelendiğinde araştırmanın örneklemi oluşturan öğrencilerin annelerinin 8’i (%1.5) okuma-yazma bilmediği, 30’u (%5.6) okuryazar, 173’ü (32.3) ilkokul

mezunu, 93'ü (%17.4) ortaokul mezunu, 130'u (%24.3) lise mezunu, 95'i (%17.7) üniversite mezunu, 7'si (%1.3) lisansüstü mezunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu veriler doğrultusunda dördüncü sınıf öğrencilerinin annelerinin öğrenim durumlarına göre en yüksek yüzdeye %32,3 ile ilkokul mezunu maddesi sahiptir. Bu maddeyi %24,3 ile lise ve %17,7 ile de üniversite takip etmektedir. . Bu verilere göre genel olarak, babaların öğrenim durumu annelerin öğrenim durumundan daha yüksektir.

Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre değerler eğitimi anketi ANOVA sonuçları. Dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanılma düzeylerinin, annelerinin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13

Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Anketin Alt Boyutları	Anne Öğrenim	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Doğa sevgisi	Gruplararası	152.388	6	25.398	1.660	.129
	Gruplariçi	8092.709	529	15.298		
	Toplam	8245.097	535			
Duygu,düşüncelere saygı ve Hoşgörü	Gruplararası	125.874	6	20.979	1.780	.101
	Gruplariçi	6234.706	529	11.786		
	Toplam	6360.580	535			
Türk büyüklerine saygı	Gruplararası	20.296	6	3.383	.914	.484
	Gruplariçi	1957.196	529	3.700		
	Toplam	1977.493	535			
Aile birliğine önem verme	Gruplararası	79.833	6	13.305	1.694	.120
	Gruplariçi	4154.747	529	7.854		
	Toplam	4234.580	535			
Vatanseverlik	Gruplararası	227.849	6	37.975	2.455	.024*
	Gruplariçi	8183.731	529	15.470		
	Toplam	8411.580	535			
Temizlik	Gruplararası	30.730	6	5.122	.652	.688
	Gruplariçi	4152.730	529	7.850		
	Toplam	4183.461	535			
Sağlıklı olmaya önem verme	Gruplararası	71.296	6	11.883	.993	.429
	Gruplariçi	6330.553	529	11.967		
	Toplam	6401.849	535			
Bilimsellik	Gruplararası	81.908	6	13.651	1.360	.229
	Gruplariçi	5311.254	529	10.040		
	Toplam	5393.162	535			
Yardımseverlik	Gruplararası	81.331	6	13.555	.818	.556
	Gruplariçi	8767.804	529	16.574		
	Toplam	8849.134	535			
Bağımsızlık	Gruplararası	186.479	6	31.080	6.231	.000*
	Gruplariçi	2638.668	529	4.988		
	Toplam	2825.147	535			
Misafirperverlik	Gruplararası	127.287	6	21.214	2.867	.009*
	Gruplariçi	3913.890	529	7.399		
	Toplam	4041.177	535			
Toplam	Gruplararası	6278.651	6	1046.442	1.958	.070
	Gruplariçi	282731.222	529	534.464		
	Toplam	289009.873	535			

*p< .05

Tablo 13'deki verilere baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre, dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri (“Doğa sevgisi” [F(6,529)=1.660, p>.05], “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” [F(6,529)=1.780, p>.05], “Türk büyüklerine saygı” [F(6,529)=.914, p>.05], “Aile birliğine önem verme” [F(6,529)=1.694, p>.05], “Temizlik” [F(6,529)=.652, p>.05], “Sağlıklı olmaya önem verme” [F(6,529)=.993, p>.05], “Bilimsellik” [F(6,529)=1.360, p>.05], ”Yardımseverlik” [F(6,529)=.818, p>.05] ve toplamda [F(6,529)=1.958, p>.05]) kazanım düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Analiz sonuçlarına baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre “Vatanseverlik” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [F(6,529)=2.455, p<.05].

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, annesi okuryazar olanlar ile ilkokul mezunu olanlar arasında annesi ilkokul mezunu olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre “Bağımsızlık” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [F(6,529)=6.231, p<.05]. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, annesi okuma yazma bilmeyenler ile lise mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu olanların lehine, annesi okuma yazma bilmeyenler ile üniversite mezunu olanlar arasında annesi üniversite mezunu olanların lehine, annesi okuryazar olanlar ile lise mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu olanların lehine, annesi okuryazar olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında annesi üniversite mezunu olanların lehine, annesi ilkokul mezunu olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında annesi üniversite mezunu olanların lehine, annesi ortaokul mezunu olanlar ile üniversite mezunu olanlar arasında annesi üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre “Misafirperverlik” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F(6,529)=2.867, p<.05$]. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, annesi okuma yazma bilmeyenler ile lisansüstü mezunu olanlar arasında annesi okuma yazma bilmeyenler lehine, annesi ilkokul mezunu olanlar ile lisansüstü mezunu olanlar arasında annesi ilkokul mezunu olanlar lehine, annesi ortaokul mezunu olanlar ile lisansüstü mezunu olanlar arasında annesi ortaokul mezunu olanlar lehine, annesi lise mezunu olanlar ile lisansüstü mezunu olanlar arasında annesi lise mezunu olanlar lehine, annesi üniversite mezunu olanlar ile lisansüstü mezunu olanlar arasında annesi üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Buradan sonuçla, annenin öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin “Misafirperverlik” değerini kazanım düzeyleri azalmaktadır.

Eğitim düzeyi yüksek anneleri düşündüğümüzde herhangi bir kurumda devlet memuru veya herhangi bir işte çalıştıklarını görmekteyiz. Çalışan annelerin iş yoğunluğu, sadece hafta sonunda boş zamanlarının olması, boş zamanlarında da kendisine ve ailesine zaman ayırmak istemesi vb. sebeplerden misafirlığe gereken önemi gösteremeyebilirler. Bu durumların misafirperverlik değerini çocuklarına kazandırmada olumsuz etkisi olduğu yorumu yapılabilir.

Beşinci alt problem. *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, ailelerindeki kişi sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Öğrencilerin ailelerindeki kişi sayısına göre frekans ve yüzde (%) dağılım sonuçları.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin ailesindeki kişi sayısına göre frekans ve yüzde (%) dağılımları Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14

Öğrencilerin Ailelerindeki Kişi Sayısına Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları

Ailedeki kişi sayısı	n	%
3 kişi veya daha az	113	21,1
4-5 kişi	395	73,7
6-7 kişi	25	4,7
8 kişi ve yukarı	3	,6
Toplam	536	100,0

Tablo 14'deki veriler incelendiğinde araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin ailelerin 113'ü (%21.1) üç kişi veya daha az, 395'i (%73.7) dört-beş kişi, 25'i (%4.7) altı-yedi kişi, 3'ü (%0.6) sekiz ve yukarı kişiden oluştuğunu görmekteyiz.

Öğrencilerin ailelerindeki kişi sayısına göre değerler eğitimi anketi ANOVA sonuçları. Dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, ailelerindeki kişi sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15

Öğrencilerin Ailelerindeki Kişi Sayısına Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Anketin Alt Boyutları	Ailedeki Kişi Sayısı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Doğa sevgisi	Gruplararası	30.026	3	10.009	.648	.584
	Gruplariçi	8215.071	532	15.442		
	Toplam	8245.097	535			
Duygu,düşüncelere saygı ve Hoşgörü	Gruplararası	25.712	3	8.571	.720	.540
	Gruplariçi	6334.868	532	11.908		
	Toplam	6360.580	535			
Türk büyüklerine saygı	Gruplararası	26.260	3	8.753	2.387	.068
	Gruplariçi	1951.233	532	3.668		
	Toplam	1977.493	535			
Aile birliğine önem verme	Gruplararası	53.254	3	17.751	2.259	.081
	Gruplariçi	4181.326	532	7.860		
	Toplam	4234.580	535			
Vatanseverlik	Gruplararası	115.213	3	38.404	2.463	.062
	Gruplariçi	8296.368	532	15.595		
	Toplam	8411.580	535			
Temizlik	Gruplararası	4.717	3	1.572	.200	.896
	Gruplariçi	4178.744	532	7.855		
	Toplam	4183.461	535			
Sağlıklı olmaya önem verme	Gruplararası	29.056	3	9.685	.809	.489
	Gruplariçi	6372.793	532	11.979		
	Toplam	6401.849	535			
Bilimsellik	Gruplararası	59.316	3	19.772	1.972	.117
	Gruplariçi	5333.847	532	10.026		
	Toplam	5393.162	535			
Yardımseverlik	Gruplararası	23.159	3	7.720	.465	.707
	Gruplariçi	8825.976	532	16.590		
	Toplam	8849.134	535			
Bağımsızlık	Gruplararası	23.016	3	7.672	1.457	.226
	Gruplariçi	2802.131	532	5.267		
	Toplam	2825.147	535			
Misafirperverlik	Gruplararası	49.261	3	16.420	2.188	.088
	Gruplariçi	3991.916	532	7.504		
	Toplam	4041.177	535			
Toplam	Gruplararası	3038.445	3	1012.815	1.884	.131
	Gruplariçi	285971.428	532	537.540		
	Toplam	289009.873	535			

*p< .05

Tablo 15'deki verilere baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin ailelerindeki kişi sayısına göre, dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri (“Doğa sevgisi” [F(3,532)=.648, p>.05], “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” [F(3,532)=.720, p>.05], “Türk büyüklerine saygı” [F(3,532)=2.387, p>.05], “Aile birliğine önem verme” [F(3,532)=2.259, p>.05], “Vatanseverlik” [F(3,532)=2.463, p>.05], “Temizlik” [F(3,532)=.200, p>.05], “Sağlıklı olmaya önem verme” [F(3,532)=.809, p>.05], “Bilimsellik” [F(3,532)=1.972, p>.05], ”Yardımseverlik” [F(3,532)=.465, p>.05], “Bağımsızlık” [F(3,532)=1.457, p>.05], “Misafirperverlik” [F(3,532)=2.188, p>.05] ve toplamda [F(3,532)=1.884, p>.05]) kazanım düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Altıncı alt problem. *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, babalarının mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Öğrencilerin babalarının mesleğine göre frekans ve yüzde (%) dağılım sonuçları.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin babalarının mesleğine göre frekans ve yüzde (%) dağılımları Tablo 16'de verilmiştir.

Tablo 16

Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Frekans Ve Yüzde (%) Dağılımları

Baba Meslek	n	%
Bir kurumda işçi	96	17,9
Esnaf	71	13,2
Gündelik işçi	26	4,9
Devlet memuru	172	32,1
Çiftçi	23	4,3
Serbest meslek	148	27,6
Toplam	536	100,0

Tablo 16'daki veriler incelendiğinde araştırmanın 6rneklemini oluşturan 6đrencilerin babalarının 96'sı (%17.9) bir kurumda işçi, 71'i (%13.2) esnaf, 26'sı (%4.9) g6ndelik işçi, 172'si (%32.1) devlet memuru, 23'6 (%4.3) çiftçi, 148'i (%27.6) serbest meslek sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6đrencilerin babalarının mesleğine g6re değerler eğitimi anketi ANOVA sonuçları.

D6rd6nc6 sınıf 6đrencilerinin sosyal bilgiler dersi 6đretim programındaki değerleri kazanım d6zeyleri, babalarının mesleğine g6re anlamlı bir farklılık g6sterip g6stermediğine dair yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17

Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Anketin Alt Boyutları	Baba Meslek	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Doğa sevgisi	Gruplararası	32.582	5	6.516	.421	.835
	Gruplariçi	8212.515	530	15.495		
	Toplam	8245.097	535			
Duygu,düşüncelere saygı ve Hoşgörü	Gruplararası	60.248	5	12.050	1.014	.409
	Gruplariçi	6300.332	530	11.887		
	Toplam	6360.580	535			
Türk büyüklerine saygı	Gruplararası	19.759	5	3.952	1.070	.376
	Gruplariçi	1957.734	530	3.694		
	Toplam	1977.493	535			
Aile birliğine önem verme	Gruplararası	22.356	5	4.471	.563	.729
	Gruplariçi	4212.225	530	7.948		
	Toplam	4234.580	535			
Vatanseverlik	Gruplararası	161.547	5	32.309	2.076	.067
	Gruplariçi	8250.033	530	15.566		
	Toplam	8411.580	535			
Temizlik	Gruplararası	60.418	5	12.084	1.553	.172
	Gruplariçi	4123.042	530	7.779		
	Toplam	4183.461	535			
Sağlıklı olmaya önem verme	Gruplararası	118.579	5	23.716	2.000	0.77
	Gruplariçi	6283.270	530	11.855		
	Toplam	6401.849	535			
Bilimsellik	Gruplararası	35.823	5	7.165	.709	.617
	Gruplariçi	5357.339	530	10.108		
	Toplam	5393.162	535			
Yardımseverlik	Gruplararası	82.689	5	16.538	1.000	.417
	Gruplariçi	8766.446	530	16.540		
	Toplam	8849.134	535			
Bağımsızlık	Gruplararası	145.374	5	29.075	5.750	.000*
	Gruplariçi	2679.773	530	5.056		
	Toplam	2825.147	535			
Misafirperverlik	Gruplararası	23.261	5	4.652	.614	.689
	Gruplariçi	4017.917	530	7.581		
	Toplam	4041.177	535			
Toplam	Gruplararası	3735.470	5	747.094	1.388	.227
	Gruplariçi	285274.403	530	538.254		
	Toplam	289009.873	535			

*p< .05

Tablo 17'deki verilere baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin babalarının mesleğine göre, dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri ("Doğa

sevgisi” [F(5,530)=.421, $p>.05$], “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” [F(5,530)=1.014, $p>.05$], “Türk büyüklerine saygı” [F(5,530)=1.070, $p>.05$], “Aile birliğine önem verme” [F(5,530)=.563, $p>.05$], “Vatanseverlik” [F(5,530)=2.076, $p>.05$], “Temizlik” [F(5,530)=1.553, $p>.05$], “Sağlıklı olmaya önem verme” [F(5,530)=2.000, $p>.05$], “Bilimsellik” [F(5,530)=.709, $p>.05$], ”Yardımseverlik” [F(5,530)=1.000, $p>.05$], “Misafirperverlik” [F(5,530)=.614, $p>.05$] ve toplamda [F(5,530)=1.388, $p>.05$] kazanım düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Analiz sonuçlarına baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin babalarının meslek durumuna göre “Bağımsızlık” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [F(5,530)=5.750, $p<.05$].

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, babası bir kurumda işçi olanlar ile devlet memuru olanlar arasında babası devlet memuru olanlar lehine, babası esnaf olanlar ile devlet memuru olanlar arasında babası devlet memuru olanlar lehine, babası gündelik işçi olanlar ile devlet memuru olanlar arasında babası devlet memuru olanlar lehine, babası serbest meslek sahibi olanlar ile devlet memuru olanlar arasında babası devlet memuru olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu bulgulara göre babası devlet memuru olan öğrencilerin bağımsızlık değerini daha üst düzeyde kazandıklarını söyleyebiliriz.

Yedinci alt problem. *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, annelerinin mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Öğrencilerin annelerinin mesleğine göre frekans ve yüzde (%) dağılım sonuçları.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin mesleğine göre frekans ve yüzde (%) dağılımları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18

Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları

Anne Meslek	n	%
Bir kurumda işçi	36	6,7
Esnaf	21	3,9
Günelik işçi	13	2,4
Devlet memuru	73	13,6
Ev hanımı	354	66,0
Serbest meslek	39	7,3
Toplam	536	100,0

Tablo 18’deki veriler incelendiğinde araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin annelerinin 36’sı (%6.7) bir kurumda işçi, 21’i (%3.9) esnaf, 13’ü (%2.4) gündelik işçi, 73’ü (%13.6) devlet memuru, 354’ü (%66) ev hanımı, 39’u (%7.3) serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir.

Bu veriler doğrultusunda dördüncü sınıf öğrencilerinin annelerinin en fazla yüzdeye sahip olan %66 ile ev hanımı olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin annelerinin mesleğine göre değerler eğitimi anketi ANOVA sonuçları.

Dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, annelerinin mesleğine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19

Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Anketin Alt Boyutları	Anne Meslek	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Doğa sevgisi	Gruplararası	97.473	5	19.495	1.268	.276
	Gruplariçi	8147.624	530	15.373		
	Toplam	8245.097	535			
Duygu,düşüncelere saygı ve Hoşgörü	Gruplararası	63.022	5	12.604	1.061	.381
	Gruplariçi	6297.558	530	11.882		
	Toplam	6360.580	535			
Türk büyüklerine saygı	Gruplararası	9.083	5	1.817	.489	.784
	Gruplariçi	1968.410	530	3.714		
	Toplam	1977.493	535			
Aile birliğine önem verme	Gruplararası	44.125	5	8.825	1.116	.351
	Gruplariçi	4190.455	530	7.907		
	Toplam	4234.580	535			
Vatanseverlik	Gruplararası	40.755	5	8.151	.516	.764
	Gruplariçi	8370.825	530	15.794		
	Toplam	8411.580	535			
Temizlik	Gruplararası	132.357	5	26.471	3.463	.004*
	Gruplariçi	4051.104	530	7.644		
	Toplam	4183.461	535			
Sağlıklı olmaya önem verme	Gruplararası	236.722	5	47.344	4.070	.001*
	Gruplariçi	6165.127	530	11.632		
	Toplam	6401.849	535			
Bilimsellik	Gruplararası	50.342	5	10.068	.999	.418
	Gruplariçi	5342.820	530	10.081		
	Toplam	5393.162	535			
Yardımseverlik	Gruplararası	116.531	5	23.306	1.414	.217
	Gruplariçi	8732.604	530	16.477		
	Toplam	8849.134	535			
Bağımsızlık	Gruplararası	94.474	5	18.895	3.667	.003*
	Gruplariçi	2730.673	530	5.152		
	Toplam	2825.147	535			
Misafirperverlik	Gruplararası	51.960	5	10.392	1.381	.230
	Gruplariçi	3989.217	530	7.527		
	Toplam	4041.177	535			
Toplam	Gruplararası	5585.387	5	1117.077	2.089	.065
	Gruplariçi	283424.486	530	534.763		
	Toplam	289009.873	535			

*p< .05

Tablo 19'daki verilere baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin annelerinin mesleğine göre, dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri (“Doğa sevgisi” [F(5,530)=1.268, p>.05], “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” [F(5,530)=1.061, p>.05], “Türk büyüklerine saygı” [F(5,530)=.489, p>.05], “Aile birliğine önem verme” [F(5,530)=1.116, p>.05], “Vatanseverlik” [F(5,530)=.516, p>.05], “Bilimsellik” [F(5,530)=.999, p>.05], ”Yardımseverlik” [F(5,530)=1.414, p>.05], “Misafirperverlik” [F(5,530)=1.381, p>.05] ve toplamda [F(5,530)=2.089, p>.05]) kazanım düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Analiz sonuçlarına baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin annelerinin mesleğine göre “Temizlik” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [F(5,530)=3.463, p<.05].

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, annesi bir kurumda işçi olanlar ile esnaf olanlar arasında annesi esnaf olanların lehine, annesi bir kurumda işçi olanlar ile devlet memuru olanlar arasında annesi devlet memuru olanların lehine, annesi bir kurumda işçi olanlar ile ev hanımı olanlar arasında annesi ev hanımı olanların lehine, annesi bir kurumda işçi olanlar ile serbest meslek sahibi olanlar arasında annesi serbest meslek sahibi olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin annelerinin mesleğine göre “Sağlıklı olmaya önem verme” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p=.001<.05).Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, annesi bir kurumda işçi olanlar ile devlet memuru olanlar arasında annesi devlet memuru olanların lehine, annesi bir kurumda işçi olanlar ile ev hanımı olanlar arasında annesi ev hanımı olanların lehine, annesi bir kurumda işçi olanlar ile serbest meslek sahibi olanlar arasında annesi serbest meslek sahibi olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin annelerinin mesleğine göre “Bağımsızlık” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p=.003<.05).Yapılan Tukey testi sonuçlarına

göre, annesi bir kurumda işçi olanlar devlet memuru olanlar arasında annesi devlet memuru olanların lehine, annesi ev hanımı olanlar ile devlet memuru olanlar arasında annesi devlet memuru olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu bulgulara göre bir kurumda işçi olarak çalışan annelerin çalışma saatlerinin düzenli olmaması, çalışma yoğunluğundan dolayı ev işlerine fazla zaman ayıramadıkları sebebiyle temizlik ve sağlıklı olmaya yeterli önem verememesine neden olabilir. Dolayısıyla çocuklarına bu değerleri kazandırma konusunda yetersiz oldukları yorumu yapılabilir.

Sekizinci alt problem. *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, ailelerinin ortalama aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Öğrencilerin ailelerinin ortalama aylık gelirine göre frekans ve yüzde (%) dağılım sonuçları. Örneklemi oluşturan öğrencilerin ailesinin ortalama aylık gelirine göre frekans ve yüzde (%) dağılımları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20

Öğrencilerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirine Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları

Ortalama aylık gelir	n	%
Düşük	30	5,6
Orta	344	64,2
Yüksek	151	28,2
Çok yüksek	11	2,1
Toplam	536	100,0

Tablo 20’deki verilere göre araştırmanın örneklemi oluşturan öğrencilerin ailelerinin 30’u (%5.6) düşük, 344’ü (%64.2) orta, 151’i (%28.2) yüksek, 11’i (%2.1) çok yüksek ortalama aylık gelire sahip olduğunu görmekteyiz.

Tablo 20'ye baktığımızda en çok 344 (%64.2) kişiyle orta düzeyde ortalama aylık gelire sahip ailelerin olduğunu görmekteyiz.

Öğrencilerin ailelerinin ortalama aylık gelirine göre değerler eğitimi anketi ANOVA sonuçları. Dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, ailelerinin ortalama aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21

Öğrencilerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirine Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Anketin Alt Boyutları	Ortalama Aylık Gelir	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Doğa sevgisi	Gruplararası	62.922	3	20.974	1.364	.253
	Gruplarıçi	8182.175	532	15.380		
	Toplam	8245.097	535			
Duygu,düşüncelere saygı ve Hoşgörü	Gruplararası	32.317	3	10.772	.906	.438
	Gruplarıçi	6328.263	532	11.895		
	Toplam	6360.580	535			
Türk büyüklerine saygı	Gruplararası	7.544	3	2.515	.679	.565
	Gruplarıçi	1969.949	532	3.703		
	Toplam	1977.493	535			
Aile birliğine önem verme	Gruplararası	33.960	3	11.320	1.434	.232
	Gruplarıçi	4200.621	532	7.896		
	Toplam	4234.580	535			
Vatanseverlik	Gruplararası	75.812	3	25.271	1.613	.185
	Gruplarıçi	8335.768	532	15.669		
	Toplam	8411.580	535			
Temizlik	Gruplararası	3.943	3	1.314	.167	.918
	Gruplarıçi	4179.518	532	7.856		
	Toplam	4183.461	535			
Sağlıklı olmaya önem verme	Gruplararası	20.191	3	6.730	.561	.641
	Gruplarıçi	6381.658	532	11.996		
	Toplam	6401.849	535			
Bilimsellik	Gruplararası	20.573	3	6.858	.679	.565
	Gruplarıçi	5372.589	532	10.099		
	Toplam	5393.162	535			
Yardımseverlik	Gruplararası	26.571	3	8.857	.534	.659
	Gruplarıçi	8822.563	532	16.584		
	Toplam	8849.134	535			
Bağımsızlık	Gruplararası	50.693	3	16.898	3.240	.022*
	Gruplarıçi	2774.454	532	5.215		
	Toplam	2825.147	535			
Misafirperverlik	Gruplararası	51.428	3	17.143	2.286	.078
	Gruplarıçi	3989.749	532	7.500		
	Toplam	4041.177	535			
Toplam	Gruplararası	2186.019	3	728.673	1.352	.257
	Gruplarıçi	286823.854	532	539.143		
	Toplam	289009.873	535			

*p<.05

Tablo 21'deki verilere baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin ailesinin ortalama aylık gelirine göre, dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri (“Doğa sevgisi” [F(3,532)=1.364, p>.05], “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” [F(3,532)=.906, p>.05], “Türk büyüklerine saygı” [F(3,532)=.679, p>.05], “Aile birliğine önem verme” [F(3,532)=1.434, p>.05], “Vatanseverlik” [F(3,532)=1.613, p>.05], “Temizlik” [F(3,532)=.167, p>.05], “Sağlıklı olmaya önem verme” [F(3,532)=.561, p>.05], “Bilimsellik” [F(3,532)=.679, p>.05], ”Yardımseverlik [F(3,532)=.534, p>.05], “Misafirperverlik” [F(3,532)=2.286, p>.05] ve toplamda [F(3,532)=1.352, p>.05]) kazanım düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Analiz sonuçlarına baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin ailesinin ortalama aylık gelirine göre “Bağımsızlık” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [F(3,532)=3.240, p<.05].

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, ailesinin ortalama aylık gelir düzeyi düşük olanlar ile orta düzeyde olanlar arasında ailenin ortalama aylık geliri orta düzeyde olanların lehine, ailesinin ortalama aylık gelir düzeyi düşük olanlar ile yüksek düzeyde olanlar arasında ailenin ortalama aylık geliri yüksek düzeyde olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu bulgulara göre öğrencilerin ailelerinin ortalama aylık gelir düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin bağımsızlık değerini kazanım düzeylerinin de arttığını söyleyebiliriz.

Dokuzuncu alt problem. *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, televizyonda en çok izledikleri program türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Öğrencilerin televizyonda en çok izledikleri program türüne göre frekans ve yüzde (%) dağılım sonuçları. Örneklemi oluşturan öğrencilerin televizyonda en çok izledikleri program türüne göre frekans ve yüzde (%) dağılımları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22

Öğrencilerin Televizyonda En Çok İzledikleri Program Türüne Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları

İzlenen program türü	n	%
Çizgi film	90	16,8
Dizi	248	46,3
Magazin	7	1,3
Spor	72	13,4
Haber	27	5,0
Sinema	48	9,0
Belgesel	31	5,8
Diğer	13	2,4
Toplam	536	100,0

Tablo 22’deki verilere göre araştırmanın örneklemi oluşturan öğrencilerin 90’ı (%16.8) çizgi film, 248’i (%46.3) dizi, 7’si (%1.3) magazin, 72’si (%13.4) spor, 27’si (%5) haber, 48’i (%9) sinema, 31’i (%5.8) belgesel, 13’ü (%2.4) diğer programları izlediklerini görmekteyiz. Tablo 17’deki verilere baktığımızda öğrenciler tarafından televizyonda en çok izlenen programın %46.3 ile dizi olduğunu görmekteyiz.

Öğrencilerin televizyonda en çok izledikleri program türüne göre değerler eğitimi anketi ANOVA sonuçları. Dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, televizyonda en çok izledikleri program türüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23

Öğrencilerin Televizyonda En Çok İzledikleri Program Türüne Göre Değerler Eğitimi Anketi Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Anketin Alt Boyutları	İzlenen Program Türü	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Doğa sevgisi	Gruplararası	45.982	7	6.569	.423	.888
	Gruplariçi	8199.115	528	15.529		
	Toplam	8245.097	535			
Duygu,düşüncelere saygı ve Hoşgörü	Gruplararası	70.704	7	10.101	.848	.548
	Gruplariçi	6289.877	528	11.913		
	Toplam	6360.580	535			
Türk büyüklerine saygı	Gruplararası	18.128	7	2.590	.698	.674
	Gruplariçi	1959.365	528	3.711		
	Toplam	1977.493	535			
Aile birliğine önem verme	Gruplararası	52.903	7	7.558	.954	.464
	Gruplariçi	4181.677	528	7.920		
	Toplam	4234.580	535			
Vatanseverlik	Gruplararası	163.467	7	23.352	1.495	.166
	Gruplariçi	8248.113	528	15.621		
	Toplam	8411.580	535			
Temizlik	Gruplararası	102.362	7	14.623	1.892	.069
	Gruplariçi	4081.099	528	7.729		
	Toplam	4183.461	535			
Sağlıklı olmaya önem verme	Gruplararası	102.676	7	14.668	1.229	.284
	Gruplariçi	6299.173	528	11.930		
	Toplam	6401.849	535			
Bilimsellik	Gruplararası	26.389	7	3.770	.371	.919
	Gruplariçi	5366.773	528	10.164		
	Toplam	5393.162	535			
Yardımseverlik	Gruplararası	61.547	7	8.792	.528	.813
	Gruplariçi	8787.587	528	16.643		
	Toplam	8849.134	535			
Bağımsızlık	Gruplararası	65.201	7	9.314	1.782	.089
	Gruplariçi	2759.946	528	5.227		
	Toplam	2825.147	535			
Misafirperverlik	Gruplararası	53.758	7	7.680	1.017	.418
	Gruplariçi	3987.420	528	7.552		
	Toplam	4041.177	535			
Toplam	Gruplararası	3998.524	7	571.218	1.058	.389
	Gruplariçi	285011.349	528	539.794		
	Toplam	289009.873	535			

* p< .05

Tablo 23'deki verilere baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin televizyonda en çok izlediği program türüne göre, dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri (“Doğa sevgisi” [F(7,528)=.423, p>.05], “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” [F(7,528)=.848, p>.05], “Türk büyüklerine saygı” [F(7,528)=.698, p>.05], “Aile birliğine önem verme” [F(7,528)=.954, p>.05], “Vatanseverlik” [F(7,528)=1.495, p>.05], “Temizlik” [F(7,528)=1.892, p>.05], “Sağlıklı olmaya önem verme” [F(7,528)=1.229, p>.05], “Bilimsellik” [F(7,528)=.371, p>.05], ”Yardımseverlik” [F(7,528)=.528, p>.05], “Bağımsızlık” [F(7,528)=1.782, p>.05], “Misafirperverlik” [F(7,528)=1.017, p>.05] ve toplamda [F(7,528)=1.058, p>.05]) kazanım düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buradan sonuçla, öğrencilerin televizyonda en çok izledikleri programların dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin kazanım düzeylerini etkilemediği söylenebilir.

Onuncu alt problem. *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, evlerindeki oda sayısına (kendi odası dahil) göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Öğrencilerin evlerindeki oda sayısına (kendi odası dahil) göre frekans ve yüzde (%) dağılım sonuçları. Örnekleme oluşturan öğrencilerin evlerindeki oda sayısına göre frekans ve yüzde (%) dağılımları Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24

Öğrencilerin Evlerindeki Oda Sayısına (Kendi Odası Dahil) Göre Frekans ve Yüzde (%) Dağılımları

Oda Sayısı	n	%
Tek oda	2	,4
Tek oda ve salon	9	1,7
İki oda ve salon	146	27,2
Üç oda ve salon	250	46,6
Dört oda ve salon ve üzeri	129	24,1
Toplam	536	100,0

Tablo 24'deki verilere göre araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin 2'si (%0.4) tek odalı, 9'u (%1.7) tek oda ve salonlu, 146'sı (%27.2) iki oda ve salonlu, 250'si (%46.6) üç oda ve salonlu, 129'u (%24.1) dört ve daha fazla oda ve salonlu evde yaşadıklarını görmekteyiz.

Öğrencilerin evlerindeki oda sayısına (kendi odası dahil) göre değerler eğitimi anketi ANOVA sonuçları. Dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri, evlerindeki oda sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 25

*Öğrencilerin Evlerindeki Oda Sayısına (Kendi Odası Dahil) Göre Değerler Eğitimi Anketi
Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları*

Anketin Alt Boyutları	Oda Sayısı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Doğa sevgisi	Gruplararası	5.447	4	1.362	.088	.986
	Gruplariçi	8239.650	531	15.517		
	Toplam	8245.097	535			
Duygu,düşüncelere saygı ve Hoşgörü	Gruplararası	28.797	4	7.199	.604	.660
	Gruplariçi	6331.783	531	11.924		
	Toplam	6360.580	535			
Türk büyüklerine saygı	Gruplararası	14.533	4	3.633	.983	.416
	Gruplariçi	1962.960	531	3.697		
	Toplam	1977.493	535			
Aile birliğine önem verme	Gruplararası	9.416	4	2.354	.296	.881
	Gruplariçi	4225.164	531	7.957		
	Toplam	4234.580	535			
Vatanseverlik	Gruplararası	86.757	4	21.689	1.383	.238
	Gruplariçi	8324.823	531	15.678		
	Toplam	8411.580	535			
Temizlik	Gruplararası	24.977	4	6.244	.797	.527
	Gruplariçi	4158.484	531	7.831		
	Toplam	4183.461	535			
Sağlıklı olmaya önem verme	Gruplararası	28.026	4	7.007	.584	.675
	Gruplariçi	6373.823	531	12.003		
	Toplam	6401.849	535			
Bilimsellik	Gruplararası	149.461	4	37.365	3.784	.005*
	Gruplariçi	5243.701	531	5393.162		
	Toplam	5393.162	535			
Yardımseverlik	Gruplararası	14.365	4	3.591	.216	.930
	Gruplariçi	8834.769	531	16.638		
	Toplam	8849.134	535			
Bağımsızlık	Gruplararası	63.805	4	15.951	3.067	.016*
	Gruplariçi	2761.343	531	5.200		
	Toplam	2825.147	535			
Misafirperverlik	Gruplararası	10.359	4	2.590	.341	.850
	Gruplariçi	4030.818	531	7.591		
	Toplam	4041.177	535			
Toplam	Gruplararası	811.765	4	202.941	.374	.827
	Gruplariçi	288198.108	531	542.746		
	Toplam	289009.873	535			

* p< .05

Tablo 25'deki verilere baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin evlerindeki oda sayısına göre, dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri ("Doğa

sevgisi” [F(4,531)=.088, $p>.05$], “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” [F(4,531)=.604, $p>.05$], “Türk büyüklerine saygı” [F(4,531)=.983, $p>.05$], “Aile birliğine önem verme” [F(4,531)=.296, $p>.05$], “Vatanseverlik” [F(4,531)=1.383, $p>.05$], “Temizlik” [F(4,531)=.797, $p>.05$], “Sağlıklı olmaya önem verme” [F(4,531)=.584, $p>.05$], ”Yardımseverlik” [F(4,531)=.216, $p>.05$], “Misafirperverlik” [F(4,531)=.341, $p>.05$] ve toplamda [F(4,531)=.374, $p>.05$] kazanım düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Analiz sonuçlarına baktığımızda, örnekleme katılan öğrencilerin evlerindeki oda sayısına göre “Bilimsellik” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [F(4,531)=3.784, $p<.05$].

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, öğrencilerin evlerindeki oda sayısı dört oda ve salon olanlar ile tek oda ve salon olanlar arasında evlerindeki oda sayısı dört oda ve salon olan öğrencilerin lehine, öğrencilerin evlerindeki oda sayısı dört oda ve salon olanlar ile iki oda ve salon olanlar arasında evlerindeki oda sayısı dört oda ve salon olan öğrencilerin lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Örnekleme katılan öğrencilerin evlerindeki oda sayısına göre “Bağımsızlık” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [F(4,531)=3.067, $p<.05$]. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, öğrencilerin evlerindeki oda sayısı iki oda ve salon olanlar ile üç oda ve salon olanlar arasında evlerindeki oda sayısı üç oda ve salon olan öğrencilerin lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu bulgulara göre öğrencilerin kendi odalarının olması, kendilerini daha özgür birer birey olarak düşünmesine ve bilimsel araştırmalar yapmasına fırsat tanıyor olabilir. Başka bir deyişle, kendine ait odası olan öğrencilerin bağımsızlık ve bilimsellik değerlerini daha üst düzeyde kazandıklarını söyleyebiliriz.

Öğretmen Anketinden Elde Edilen Bulgular ve Yorum

Bu bölümde öğretmen görüşlerine göre; değer kazanımını etkileyen faktörler, değer öğretiminde uygulanan yöntem, teknik ve yaklaşımların kullanım sıklığı, değer öğretiminde karşılaşılan güçlükler, öğrencilerin değerleri sosyal yaşamda ne derece kullandıkları, değerlerin ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için kullanılan ölçme değerlendirme yöntem ve teknikleri sorularından elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Onbirinci alt problem. *Öğretmen görüşlerine göre, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerleri kazanım düzeyini etkileyen faktörler nelerdir?*

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerleri kazanım düzeyine etkisi olan faktörlerin öğretmenlerin görüşlerine göre dağılımı Tablo 26' da sunulmuştur.

Tablo 26

Öğretmen Görüşlerine Göre Öğrencilerin Değer Kazanımını Etkileyen Faktörlerin Betimsel İstatistikleri

Değer Kazanımını Etkileyen Faktörler		Hiç etkili değil	Etkili değil	Az etkili	Etkili	Çok etkili	$\bar{X}$	SS
Ailenin eğitim düzeyi	f	-	-	2	14	16	4.43	.61
	%	-	-	6.3	43.8	50.0		
Ailenin sosyo ekonomik düzeyi	f	-	1	6	20	5	3.90	.68
	%	-	3.1	18.8	62.5	15.6		
Yazılı ve görsel medya	f	-	-	2	14	16	4.43	.61
	%	-	-	6.3	43.8	50.0		
Arkadaş çevresi	f	-	-	2	12	18	4.50	.62
	%	-	-	6.3	37.5	56.3		
Sosyal bilgiler dersi	f	-	-	5	21	6	4.03	.59
	%	-	-	15.6	65.6	18.8		
Diğer dersler	f	-	-	8	20	4	3.87	.60
	%	-	-	25.0	62.5	12.5		
Öğretmen öğrenci ilişkisi	f	-	1	7	17	7	3.93	.75
	%	-	3.1	21.9	53.1	21.9		

Tablo 26’da görüldüğü gibi öğrencilerin değerleri kazanım düzeyini etkileyen faktörlerin neler olduğuna ilişkin öğretmen görüşleri beşli bir derecelendirme ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Aritmetik ortalamaları incelendiğinde, öğrencilerin değer kazanımlarını en fazla etkileyen faktörlerin arkadaş çevresi ($\bar{X}=4.50$), ailenin eğitim düzeyi ($\bar{X}=4.43$) ve yazılı ve görsel medya ($\bar{X}=4.43$) olduğu görülmektedir. En az etkileyen faktörler arasında ise diğer dersler ($\bar{X}=3.87$) ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ($\bar{X}=3.90$) yer almaktadır.

Değerleri kazanım düzeyini etkileyen faktörleri az etkiliden çok etkiliye doğru sıralarsak; diğer dersler, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, öğretmen öğrenci ilişkisi, sosyal bilgiler dersi, yazılı ve görsel medya, ailenin eğitim düzeyi ve arkadaş çevresi olduğu söylenebilir.

Onikinci alt problem. *Öğretmenlerin ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerleri öğretiminde uygulanan yöntem, teknik ve yaklaşımlar nelerdir?*

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerleri kazanımında uygulanan yöntem, teknik ve yaklaşımların öğretmenlerin görüşlerine göre dağılımı Tablo 27’ de sunulmuştur.

Tablo 27
Öğretmen Görüşlerine Göre Değer Öğretiminde Uygulanan Yöntem, Teknik ve Yaklaşımların Kullanım Sıklığının Betimsel İstatistikleri

Yöntem, Teknik ve Yaklaşımlar		Hiç bir zaman	Çok az	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman	$\bar{X}$	SS
Drama	f	-	3	11	12	6	3.65	.90
	%	-	9.4	34.4	37.5	18.8		
Problem çözme	f	-	2	9	12	9	3.87	.90
	%	-	6.3	28.1	37.5	28.1		
Örnek olay	f	-	-	7	16	9	4.06	.71
	%	-	-	21.9	50.0	28.1		
Gösterip yaptırma	f	-	1	13	11	7	3.75	.84
	%	-	3.1	40.6	34.4	21.9		
Açıklama ve anlatma	f	-	-	3	13	16	4.40	.66
	%	-	-	9.4	40.6	50.0		
Eğitsel oyunlar	f	-	1	11	15	5	3.75	.76
	%	-	3.1	34.4	46.9	15.6		
Tartışma	f	-	2	5	14	11	4.06	.87
	%	-	6.3	15.6	43.8	34.4		
Değer çözümleme (Analiz etme)	f	-	2	12	13	5	3.65	.82
	%	-	6.3	37.5	40.6	15.6		
Soru-cevap	f	-	-	4	13	15	4.34	.70
	%	-	-	12.5	40.6	46.9		
Ahlaki muhakeme	f	-	4	5	17	6	3.78	.90
	%	-	12.5	15.6	53.1	18.8		
Öğüt verme	f	-	3	7	12	10	3.90	.96
	%	-	9.4	21.9	37.5	31.3		
İşbirlikli öğrenme	f	-	-	9	19	4	3.84	.62
	%	-	-	28.1	59.4	12.5		
Model olma	f	-	-	2	16	14	4.37	.60
	%	-	-	6.3	50.0	43.8		
Beyin fırtınası	f	-	-	6	19	7	4.03	.64
	%	-	-	18.8	59.4	21.9		
Hikayelerle öğretim	f	-	2	7	13	10	3.96	.89
	%	-	6.3	21.9	40.6	31.3		
Gezi ve gözlem	f	-	5	16	7	4	3.31	.89
	%	-	15.6	50.0	21.9	12.5		
Fotoğraf yorumlama	f	-	2	7	16	7	3.87	.83
	%	-	6.3	21.9	50.0	21.9		
Sokrates (Buldurma)	f	-	1	18	8	5	3.53	.80
	%	-	3.1	56.3	25.0	15.6		
Telkin	f	2	5	11	10	4	3.28	1.08
	%	6.3	15.6	34.4	31.3	12.5		

Tablo 27'deki verilere göre değerlerin öğretimi sürecinde öğretmenlerin uyguladıkları yöntem, teknik ve yaklaşımların kullanım sıklıklarına ilişkin seçenekler beşli derecelendirme ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, öğretmenlerin değerleri öğretirken en sık uyguladıkları yöntem, teknik ve yaklaşımların açıklama ve anlatma ($\bar{X}=4.40$), model olma ($\bar{X}=4.37$) ve soru-cevap ($\bar{X}=4.34$) olduğu görülmektedir. En az uyguladıkları yöntem, teknik ve yaklaşımın ise telkin ($\bar{X}=3.28$), gezi ve gözlem ($\bar{X}=3.31$) ve sokrates ($\bar{X}=3.53$) olduğu görülmektedir.

Çoğu zaman ve her zaman kullanım sıklığı dereceleri birlikte ele alındığı zaman öğretmenlerin model olma yönteminin kullanımı %93.8, açıklama ve anlatma yöntemi %90.6 ile ön plana çıkmıştır.

Onüçüncü alt problem. *Öğretmen görüşlerine göre, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerleri kazanım sürecinde karşılaştıkları güçlükler nelerdir?*

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerleri kazanım sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin öğretmenlerin görüşlerine göre dağılımı Tablo 28' de sunulmuştur.

Tablo 28

Öğretmen Görüşlerine Göre Değer Öğretiminde Karşılaşılan Güçlüklerin Betimsel İstatistikleri

Karşılaşılan Güçlükler		Hiç bir zaman	Çok az	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman	$\bar{X}$	SS
Öğr. çalışma kitabında değerlerle ilgili yeterli etkinlik olmaması	f	-	7	11	11	3	3.31	.93
	%	-	21.9	34.4	34.4	9.4		
Görsel-işitsel araç ve gereçlerin yetersiz olması	f	7	2	7	11	5	3.15	1.39
	%	21.9	6.3	21.9	34.4	15.6		
Öğretmen değer öğrt. ile ilgili yeterince bilgiye sahip olmaması	f	14	8	5	5	-	2.03	1.21
	%	43.8	25.0	15.6	15.6	-		
Sınıfın fiziki ortamı	f	6	10	6	8	2	2.68	1.22
	%	18.8	31.3	18.8	25.0	6.3		
Sınıfın kalabalık olması	f	7	14	3	7	1	2.40	1.16
	%	21.9	43.8	9.4	21.9	3.1		
Ailenin olumsuz etkisi	f	3	6	9	11	3	3.15	1.13
	%	9.4	18.8	28.1	34.4	9.4		
Yetişkinlerin değer konusunda yeterli örnek olamaması	f	1	3	9	13	6	3.62	1.00
	%	3.1	9.4	28.1	40.6	18.8		
Okul dışı çevrenin olumsuz etkisi	f	-	4	12	10	6	3.56	.94
	%	-	12.5	37.5	31.3	18.8		
Değerlerle ilgili etk. uygulanabilir olmaması	f	3	3	16	9	1	3.06	.94
	%	9.4	9.4	50.0	28.1	3.1		

Tablo 28'deki verilere göre aritmetik ortalamalara baktığımızda öğretmenlerin değer öğretiminde en çok karşılaştıkları güçlükler, yetişkinlerin değer konusunda yeterli örnek olamaması ($\bar{X}=3.62$), okul dışı çevrenin olumsuz etkisi ($\bar{X}=3.56$) ve öğrenci çalışma kitabında değerlerle ilgili yeterli etkinlik olmaması ($\bar{X}=3.31$) olduğu görülmektedir. En az karşılaştıkları güçlükler ise öğretmenlerin değer öğretimi ile ilgili yeterince bilgiye sahip

olmaması ($\bar{X}=2.03$), sınıfın kalabalık olması ($\bar{X}=2.40$) ve sınıfın fiziki ortamı ($\bar{X}=2.68$) olduğu görülmektedir.

Ondördüncü alt problem. *Öğretmen görüşlerine göre, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerleri sosyal yaşamlarında ne derece kullanmaktadırlar?*

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerleri sosyal yaşamlarında ne derece kullandıklarının öğretmenlerin görüşlerine göre dağılımı Tablo 29’ da sunulmuştur.

Tablo 29

Öğretmen Görüşlerine Göre Öğrencilerin Değerleri Sosyal Yaşamlarında Ne Derece Kullandıklarıyla İlgili Betimsel İstatistikleri

Değerler		Çok				Çok yüksek	$\bar{X}$	SS
		düşük	Düşük	Orta	Yüksek			
Doğa sevgisi	f	-	2	14	12	4	3.56	.80
	%	-	6.3	43.8	37.5	12.5		
Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü	f	-	5	17	7	3	3.25	.84
	%	-	15.6	53.1	21.9	9.4		
Türk büyüklerine saygı	f	-	1	12	16	3	3.65	.70
	%	-	3.1	37.5	50.0	9.4		
Aile birliğine önem verme	f	-	-	12	14	6	3.81	.73
	%	-	-	37.5	43.8	18.8		
Vatanseverlik	f	-	1	9	15	7	3.87	.79
	%	-	3.1	28.1	46.9	21.9		
Temizlik, sağlıklı olmaya önem verme	f	-	2	10	16	4	3.68	.78
	%	-	6.3	31.3	50.0	12.5		
Bilimsellik	f	3	3	16	8	2	3.09	.99
	%	9.4	9.4	50.0	25.0	6.3		
Yardımseverlik	f	1	-	9	18	4	3.75	.80
	%	3.1	-	28.1	56.3	12.5		
Bağımsızlık	f	-	1	12	13	6	3.75	.80
	%	-	3.1	37.5	40.6	18.8		
Misafirperverlik	f	-	1	6	21	4	3.87	.65
	%	-	3.1	18.8	65.6	12.5		

Tablo 29'daki aritmetik ortalamalar incelendiğinde öğretmen görüşlerine göre öğrencilerin sosyal yaşamlarında en yüksek düzeyde kullandıkları değerler “Vatanseverlik” ($\bar{X}=3.87$), “Misafirperverlik” ($\bar{X}=3.87$), “Aile birliğine önem verme” ($\bar{X}=3.81$) olduğunu görmekteyiz. En düşük düzeyde kullandıkları değerler ise “Bilimsellik” ($\bar{X}=3.09$), “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” ($\bar{X}=3.25$) ve “Doğa sevgisi” ($\bar{X}=3.56$) olduğunu görmekteyiz.

Onbeşinci alt problem. *Öğretmen görüşlerine göre, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerleri ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için kullanılan ölçme değerlendirme türleri nelerdir?*

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirlenen değerleri ne düzeyde kazandığını belirlemek için kullanılan ölçme değerlendirme türlerinin öğretmenlerin görüşlerine göre dağılımı Tablo 30' da sunulmuştur.

Tablo 30

Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlerin Ne Düzeyde Kazanıldığını Belirlemek İçin Kullanılan Ölçme Değerlendirme Türleri Betimsel İstatistikleri

Ölçme Değerlendirme Yöntem ve Teknikleri		Hiç bir zaman	Çok az	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman	$\bar{X}$	SS
Gözlem yapma	f	-	1	6	13	12	4.12	.83
	%	-	3.1	18.8	40.6	37.5		
Soru-cevap	f	-	-	6	18	8	4.06	.66
	%	-	-	18.8	56.3	25.0		
Yazılı ve sözlü anlatım	f	-	-	3	17	12	4.28	.63
	%	-	-	9.4	53.1	37.5		
Portfolyo	f	1	3	19	8	1	3.15	.76
	%	3.1	9.4	59.4	25.0	3.1		
Proje çalışması	f	-	3	15	9	5	3.50	.87
	%	-	9.4	46.9	28.1	15.6		
Öz değerlendirme formu	f	-	4	13	8	7	3.56	.98
	%	-	12.5	40.6	25.0	21.9		
Derecelendirme ölçeği	f	-	4	11	13	4	3.53	.87
	%	-	12.5	33.4	40.6	12.5		

Tablo 30'daki veriler incelendiğinde öğretmen görüşlerine göre değerlerin ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için, ölçme değerlendirme türlerinden en çok kullanılanları yazılı ve sözlü anlatım ($\bar{X}=4.28$), gözlem yapma ($\bar{X}=4.12$) ve soru-cevap ($\bar{X}=4.06$) olduğu görülmektedir. Ölçme değerlendirme türlerinden en az kullanılanları ise portfolyo ($\bar{X}=3.15$) ve proje çalışması ($\bar{X}=3.50$) olarak tespit edilmiştir.

Bölüm V

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde öğrenci ve öğretmen anketlerinden elde edilen bulgu ve yorumlar ışığında ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda yapılan önerilere yer verilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın sonuç ve tartışma bölümü, “Öğrenci anketinden elde edilen sonuçlar ve tartışma” ve “Öğretmen anketinden elde edilen sonuçlar ve tartışma” başlıkları altında verilmiştir.

Öğrenci anketinden elde edilen sonuçlar ve tartışma. Bu bölümde, öğrencilerin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeylerinin cinsiyet, yaş, baba öğrenim durumu, anne öğrenim durumu, ailedeki kişi sayısı, baba mesleği, anne mesleği, ailenin ortalama aylık geliri, televizyonda en çok izlenen program türü ve evdeki oda sayısı değişkenlerine göre araştırılıp elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

1. Öğrencilerin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri ile cinsiyetleri arasında “Türk büyüklerine saygı”, “Vatanseverlik”, “Bilimsellik” ve “Bağımsızlık” değerleri ile ilgili anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. “Doğa sevgisi”, “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü”, “Aile birliğine önem verme”, “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme”, “Yardımseverlik”, “Misafirperverlik” alt boyutlarında ve toplamda kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Bu veriler doğrultusunda araştırmaya katılan kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre “Doğa sevgisi”, “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü”, “Aile birliğine önem verme”, “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme”, “Yardımseverlik”, “Misafirperverlik” değerlerini kazanım düzeyleri daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yiğittir (2009), yaptığı araştırmada “Doğa sevgisi”, “Yardımseverlik”, “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme”, “Misafirperverlik” değerlerinin kazanılmasında kız

öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık olduğunu, “Bilimsellik” değerinde ise anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Keskin (2008) ve Aktaş (2010), çalışmalarında “Yardımseverlik”, “Misafirperverlik”, “Hoşgörü” değerlerinde ve toplamda kızların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuş, “Vatanseverlik” değeri ile ilgili cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bekdaş (2012), çalışmasında kız öğrencilerin yedinci sınıf programında yer alan değerleri erkek öğrencilere göre daha üst düzeyde kazandıkları sonucuna ulaşmıştır. Koç (2007), yapmış olduğu çalışmasında öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumları üzerinde cinsiyet faktörünün etkisini incelemiş, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha olumlu tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Beldağ (2012), yapmış olduğu çalışmasında “Vatanseverlik”, “Bilimsellik” değerleri ile ilgili cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Eser (2012) araştırmasında kız öğrencilerin insani değer puanları erkek öğrencilerden daha yüksek olarak tespit edilmiştir.

Yiğittir (2009), Keskin (2008), Aktaş (2010), Bekdaş (2012), Koç (2007), Beldağ (2012) ve Eser (2012) çalışmalarının sonuçları, bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

2. Öğrencilerin yaşlarına göre dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin kazanılma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

3. Öğrencilerin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri ile babalarının öğrenim durumu arasında “Türk büyüklerine saygı”, “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme”, “Bilimsellik” ve “Misafirperverlik” değerleri ile ilgili anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.”Doğa sevgisi”, “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü”, “Aile birliğine önem verme”, “Vatanseverlik”, “Yardımseverlik”, “Bağımsızlık” değerlerinde ve toplamda anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Keskin (2008)’in 2005 ve 2006 yılındaki uygulamalarında “Yardımseverlik”, “Vatanseverlik”, “Hoşgörü”, “Doğal çevreye duyarlılık” değerlerinde ve toplamda anlamlı

farklılık bulunması ve yine Aktaş (2010), çalışmasında beşinci sınıf öğrencilerinin Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutları ve toplamı ile baba öğrenim durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında “Yardımseverlik”, “Hoşgörü”, “Doğal çevreye duyarlılık” değerlerinde ve toplamda anlamlı farklılık bulunması bu araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Yiğittir (2009), çalışmasında baba öğrenim durumu değişkenine göre “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme” ve “Bilimsellik” değerlerinde, Beldağ (2012), çalışmasında “Bilimsellik” değerinde anlamlı bir farklılığın bulunmaması bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Yiğittir (2009), çalışmasında baba öğrenim durumu değişkenine göre “Misafirperverlik” değerinde anlamlı farklılığın bulunması, “Doğa sevgisi”, “Yardımseverlik” değerlerinde anlamlı farklılığın bulunmaması bu araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

4. Öğrencilerin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri ile annelerinin öğrenim durumu arasında “Doğa sevgisi”, “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü”, “Türk büyüklerine saygı”, “Aile birliğine önem verme”, “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme”, “Bilimsellik”, “Yardımseverlik” değerlerinde ve toplamda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. “Vatanseverlik”, “Bağımsızlık” ve “Misafirperverlik” değerlerinin kazanılma düzeylerinde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Dördüncü sınıf öğrencilerinin annelerinin öğrenim durumu arttıkça “Vatanseverlik” ve “Bağımsızlık” değerlerini kazanım düzeyleri de arttığı, ancak annenin öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin “Misafirperverlik” değerini kazanım düzeyleri azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aktaş (2010) ve Keskin (2008), yaptıkları çalışmalarında beşinci sınıf öğrencilerinin annelerinin öğrenim durumu değişkenine göre “Vatanseverlik” değerinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmamızda da “Vatanseverlik” değeri ile ilgili

anlamli bir farklıliğın bulunması araştırmamızı desteklemektedir. Keskin (2008) alışmasında anne öğrenim durumu ile “Misafirperverlik” değeri arasında anlamli bir farklılık olduğu, annenin öğrenim durumu arttıka “Misafirperverlik” değerinin kazanım düzeyinin de arttığı, bu araştırmada ise annenin öğrenim durumu arttıka ğrencilerin “Misafirperverlik” değerini kazanım düzeyleri azaldığı sonucuna ulaşılması birbirine zıt iki sonuç olduğunu göstermektedir. Beldağ (2012) ve Bekdaş (2012) alışmalarında öğrencilerin yedinci sınıf ğretim programında yer alan “Vatanseverlik” ve “Bilimsellik” değerlerini kazanım düzeylerine annenin öğrenim durumunun etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yiğittir (2009) alışmasında “Doğa sevgisi”, “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme”, “Bilimsellik” ve “Yardımsseverlik” değerleri ile öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna arasında anlamli bir farklılık olmaması bu araştırmayla paralellik göstermektedir.

5. Ailedeki kişi sayısına göre dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi ğretim programındaki değerlerin kazanılma düzeyi arasında anlamli bir farklılık tespit edilmemiştir.

Yiğittir (2009) alışmasında “Doğa sevgisi”, “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme”, “Bilimsellik”, “Yardımsseverlik” ve “Misafirperverlik” değerleri ile ailedeki kişi sayısı arasında anlamli bir farklılık olmaması bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

6. Öğrencilerin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi ğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri ile babalarının mesleği arasında sadece “Bağımsızlık” alt boyutunda babası devlet memuru olanların lehine anlamli bir farklılık tespit edilmiştir.

Keskin (2008), araştırmasında babanın mesleğine göre “Vatanseverlik”, “Doğal vreye duyarlılık” ve “Misafirperverlik” değerlerinin kazanılma düzeyleri arasında, Yiğittir (2009) alışmasında “Doğa sevgisi”, “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme”, “Bilimsellik”, “Yardımsseverlik” ve “Misafirperverlik” değerleri arasında anlamli bir farklılık olmaması, bu çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir. Beldağ (2012) alışmasında benzer

sonuçlara ulaşmış, babanın mesleğinin “Vatanseverlik” ve “Bilimsellik” değerlerinin kazanılma düzeyine etki etmediğini belirtmiştir.

7. Öğrencilerin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri ile annelerinin mesleği arasında “Doğa sevgisi”, “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü”, “Türk büyüklerine saygı”, “Aile birliğine önem verme”, “Vatanseverlik”, “Bilimsellik”, ”Yardımseverlik”, “Misafirperverlik” değerlerinde ve toplamda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme” ve “Bağımsızlık” alt boyutlarında bir kurumda işçi olarak çalışan annelerin aleyhine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Keskin (2008), araştırmasında annenin mesleğine göre “Vatanseverlik” ve “Misafirperverlik” değerlerinin kazanılma düzeyleri arasında, Aktaş (2010) çalışmasında “Doğal çevreye duyarlılık”, “Vatanseverlik”, “Hoşgörü”, “Yardımseverlik” ve “Misafirperverlik” değerleri arasında anlamlı bir farklılık olmaması, bu çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir. Beldağ (2012), çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmış, annenin mesleğinin “Vatanseverlik” ve “Bilimsellik” değerlerinin kazanılma düzeyine etki etmediğini belirtmiştir. Yiğittir (2009), çalışmasında “Temizlik” ve “Sağlıklı olmaya önem verme” değerlerini kazanım düzeyleri ile annenin mesleğine göre anlamlı bir farklılık çıkmaması bu araştırma sonuçları ile örtüşmemektedir.

8. Öğrencilerin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri ile ailelerinin ortalama aylık geliri arasında sadece “Bağımsızlık” alt boyutunda, ailenin ortalama aylık gelir düzeyi düşük olanlar ile orta düzeyde olanlar arasında ailenin ortalama aylık geliri orta düzeyde olanların lehine, ailenin ortalama aylık gelir düzeyi düşük olanlar ile yüksek düzeyde olanlar arasında ailenin ortalama aylık geliri yüksek düzeyde olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tahiroğlu (2011) deney ve kontrol grupların üzerinde yapmış olduğu çalışmasında “Doğa sevgisi”, “Temizlik” ve “Sağlıklı olmaya önem verme” değerleriyle ailenin ortalama gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı; Yiğittir (2009) çalışmasında ailenin ortalama aylık gelir düzeyinin “Doğa sevgisi”, “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme”, “Bilimsellik” ve “Yardımseverlik” değerlerinin kazanılmasına etkisinin olmadığı yönünde bu araştırmayla paralel görüş belirtmişlerdir. Gömleksiz ve Cüro (2011) çalışmasında ailenin ortalama aylık gelir düzeyi ile kültürel değerler, çevre, doğa ve bilimsellik alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olmaması, Beldağ (2012) araştırmasında yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerler ile ailenin ortalama aylık geliri arasında ilişkinin çıkmaması bu araştırmadaki sonuçları destekler niteliktedir.

9. Televizyonda en çok izlenen program türüne göre dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin kazanılma düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Aktaş (2010) çalışmasında televizyonda en çok izlenen program türüne göre “Yardımseverlik”, “Misafirperverlik”, “Doğal çevreye duyarlılık”, “Vatanseverlik” alt boyutlarında ve toplamda anlamlı bir farklılık çıkmaması bu araştırma sonuçlarını desteklemekte, “Hoşgörü” alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunması bu araştırma sonucuyla örtüşmemektedir. Beldağ (2012) araştırmasında öğrencilerin televizyonda en çok izledikleri program türünün “Vatanseverlik” değerinin kazanılmasında etkili olmadığı, “Bilimsellik” değerinin kazanılmasında etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

10. Öğrencilerin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri kazanım düzeyleri ile evlerindeki oda sayısı arasında “Doğa sevgisi”, “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü”, “Türk büyüklerine saygı”, “Aile birliğine önem verme”, “Vatanseverlik”, “Temizlik”, “Sağlıklı olmaya önem verme”, “Yardımseverlik”, “Misafirperverlik” değerlerinde ve toplamda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Örnekleme katılan öğrencilerin evlerindeki oda sayısına göre “Bilimsellik” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, öğrencilerin evlerindeki oda sayısı dört oda ve salon olanlar ile tek oda ve salon olanlar arasında evlerindeki oda sayısı dört oda ve salon olan öğrencilerin lehine, öğrencilerin evlerindeki oda sayısı dört oda ve salon olanlar ile iki oda ve salon olanlar arasında evlerindeki oda sayısı dört oda ve salon olan öğrencilerin lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Örnekleme katılan öğrencilerin evlerindeki oda sayısına göre “Bağımsızlık” alt boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, öğrencilerin evlerindeki oda sayısı iki oda ve salon olanlar ile üç oda ve salon olanlar arasında evlerindeki oda sayısı üç oda ve salon olan öğrencilerin lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen anketinden elde edilen sonuçlar ve tartışma. Bu bölümde öğretmen görüşlerine göre; değer kazanımını etkileyen faktörler, değer öğretiminde uygulanan yöntem, teknik ve yaklaşımların kullanım sıklığı, değer öğretiminde karşılaşılan güçlükler, öğrencilerin değerleri sosyal yaşamda ne derece kullandıkları, değerlerin ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için kullanılan ölçme değerlendirme yöntem ve teknikleri araştırılıp elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

1. Öğretmenlerin görüşlerine göre dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin kazanımını arkadaş çevresi, ailenin eğitim düzeyi ve medyanın önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. En az etkileyen faktörler ise diğer dersler ve ailenin sosyo-ekonomik durumu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Baydar (2009) yapmış olduğu araştırmada değer kazanımını etkileyen en önemli faktörlerin medya, aile ve arkadaş çevresi olduğu sonucuna ulaşması bu araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Akbaş (2004), Tokdemir (2007), Kurtdede Fidan (2009), Yalar (2010) ve

Yazar (2012) yaptıkları araştırmalarda değerlerin kazandırılmasını zorlaştıran etmenlerden birinin de medya olduğunu ifade etmişlerdir.

2. Öğretmenlerin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri öğretirken en sık uyguladıkları yöntem, teknik ve yaklaşımların açıklama ve anlatma, model olma ve soru-cevap olduğu belirlenmiştir. En az uyguladıkları yöntem, teknik ve yaklaşımların ise telkin, gezi ve gözlem ve sokrates olduğu görölmektedir.

Baydar (2009)'ın beşinci sınıf öğrencileri ve öğretmenleriyle geręekleřtirdięi araştırma sonuçlarına göre öğretmenler soru-cevap, örnek olay, açıklama ve anlatma yöntemlerini değer öğretimi sürecinde çok sık kullandıkları, drama ve eğitsel oyunların diğer yöntem ve tekniklere göre daha az kullanıldığı belirlenmiştir. Çelik (2010) çalışmasında öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun değer öğretimi sürecinde değeri açıklama yaklaşımlarını kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Varol (2013) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerleri kazandırmak için en çok değer açıklama yaklaşımlarını kullandıkları tespit edilmiştir. Telkin yaklaşımlarının ise en az kullanılan yaklaşım olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerlerin öğretiminde model olmayı önemsedikleri de araştırmanın sonuçlarındandır. Yazar (2010) çalışmasında öğretmenlerin değer eğitiminde değer öğretme yaklaşımlarından değer açıklamak, ahlaki muhakeme ile soru-cevap, örnek olay gibi yöntemleri sıklıkla kullandıkları belirlenmiştir. Bulgular araştırma bulgularını desteklemektedir. Yiğittir ve Öcal (2011) ve Çengelci (2010) çalışmalarında öğretmenlerin değer öğretiminde en çok telkin yaklaşımlarını kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırmada ise en az telkin yaklaşımlarının kullanılması araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

3. Öğretmenlerin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerleri öğretme sürecinde en çok karşılaştıkları güçlükler; yetişkinlerin değer konusunda yeterli örnek olamaması, okul dışı çevrenin olumsuz etkisi, öğrenci çalışma kitabında değerlerle ilgili yeterli etkinlik olmaması ve ailenin olumsuz etkisi olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler kendilerinin

değerler eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını ve sınıfın fiziki durumunun değerlerin öğretimine etkisinin olmadığını belirtmişlerdir.

Baydar (2009) çalışmasında öğretmen görüşlerine göre değer öğretiminde karşılaşılan sorunların başında yetişkinlerin değerlere örnek olamaması, okul dışı çevrenin olumsuz etkisi, ailenin olumsuz etkisi ve sınıfın kalabalık olması yer almaktadır. Değer öğretiminde, öğretmenlerin değer öğretiminde yeterli bilgiye sahip olmaması, programın yeterince etkili olmaması gibi etkenlerin en az yaşanan sorunlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Kurtdede Fidan (2013) araştırmasında öğretmenlerin sosyal bilgiler programında değerlerle ilgili yer alan etkinliklerin yetersiz olduğu, kazanımlara verilen sürenin yetersiz olduğu ve konuların yoğun ve programın ağır olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kuş (2009) araştırmasında değerleri kazandırmada ilköğretim programlarının ve örtük programın etkililiğini 8.sınıf öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine göre incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre aile, değerlerin kazandırılmasında en önemli etken olarak belirlenmiştir. Çengelci (2010) çalışmasında değer öğretiminde karşılaşılan sorunların aile, toplumun değerler eğitimini yeterince desteklememesi, medyanın olumsuz etkisi ve arkadaşlarından kaynaklanan sorunlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Öğretmen görüşlerine göre dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal yaşamlarında en yüksek düzeyde kullandıkları değerler “Vatanseverlik”, “Misafirperverlik”, “Aile birliğine önem verme” olduğunu, en düşük düzeyde kullandıkları değerler ise “Bilimsellik”, “Duygu, düşüncelere saygı ve hoşgörü” ve “Doğa sevgisi” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tokdemir (2007), Kılcan (2009) ve Yiğittir ve Öcal (2011) yaptıkları araştırmalarda tarih öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik ve milli birlik beraberlik değerlerini öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değerler olduğunu tespit etmişlerdir. Bu araştırmada da öğrencilerin sosyal yaşamlarında en yüksek düzeyde kullandıkları değer vatanseverlik değeri olduğunu dikkate alırsak birbirini destekleyici sonuçların olduğunu

söyleyebiliriz.

5. Öğretmen görüşlerine göre değerlerin ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için, ölçme değerlendirme türlerinden en çok kullanılanları; yazılı ve sözlü anlatım, gözlem yapma ve soru-cevap olduğu, en az kullanılanları ise portfolyo ve proje çalışması olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yalar (2010) çalışmasında öğretmenlerin büyük çoğunluğunun gözlem yapma, soru-cevap ve anlatım gibi ölçme değerlendirme türlerini sıklıkla kullandıkları buna karşılık portfolyo, proje ve öz değerlendirme gibi ölçme değerlendirme türlerini pek sık kullanılmadığı sonucuyla paralellik göstermektedir. Varol (2013) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadığını belirlemek için ölçme değerlendirme türlerinden en fazla gözlem tekniğini kullandıklarını belirtmişlerdir. Çelik (2010) çalışmasında öğretmenlerin, öğrencilerin değerleri kazanmalarına yönelik olarak derecelendirme (rubrik) ve portfolyo gibi değerlendirme araçlarını az kullandıkları tespit edilmiştir. Can (2008) tarafından yapılan araştırmada öğretmen görüşlerine göre öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını en çok öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek anladıklarına yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Bütün bu sonuçlara baktığımızda bu araştırma sonuçlarını destekler nitelikte olduğunu görmekteyiz.

Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ışığında uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Uygulayıcılara yönelik öneriler. 1. Öğretmenlerin değerler öğretimi sürecinde anlatma, soru-cevap gibi klasik yöntemleri kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu yöntemlerin yerine öğrenci merkezli yöntem teknikleri daha sık kullanmaları önerilebilir.

2. Öğretmen görüşlerine göre 4. sınıf öğrencilerinin sosyal yaşamlarında en düşük düzeyde kullandıkları değerlerin bilimsellik değeri olduğu tespit edildiğinden, bilimsellik değeri

için, yapılandırmacılık yaklaşımı ve öğrenci merkezli eğitime uygun etkinlikler yeniden oluşturulmalıdır.

3. Ailenin değerler eğitimindeki rolü düşünüldüğünde öncelikle ailelerin kazandırılmak istenen değerlere sahip olmasının önemi anlaşılmaktadır. Bu amaçla ailelere, öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerle ilgili seminer veya eğitim programları ve projeler hazırlanarak uygulanabilir.

4. Ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarında değerlerle ilgili yer alan etkinliklerin sayısı, etkinliklerin niteliği, metinlerin içeriği gibi özellikler öğrencilerin seviyesine göre geliştirilebilir.

5. Okullar tarihi mekanlara, müzelere ve Türk büyüklerinin bizlere miras bıraktığı yerlere geziler düzenleyerek Türk büyüklerine saygı, Vatanseverlik, Bilimsellik ve Bağımsızlık değerlerinin öğrencilere kazandırılması sağlanabilir. Bunun için okullara gerekli maddi destek sağlanmalıdır.

6. Öğretmenlerin öğrenciler tarafından gözlemlenen ve model olarak kabul edilen kişiler olduğu unutulmamalı, sadece öğretmenlerin değil tüm okul personelinin de değerleri kazandırmada öğrencilere model olmalıdır.

7. Annenin öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin misafirperverlik değeri kazanım düzeyinin azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ışığında üniversite mezunu ve yüksek lisans mezunu anneler çocuklarına misafirperverlik değerini kazandırabilmeleri için bazı zamanlarda misafirliğe giderek veya eve misafir çağırarak bu değeri kazanmalarına yardımcı olabilirler.

8. Anne ve babaların öğrenim düzeyleri arttıkça dördüncü sınıf öğrencilerin değerleri kazanım düzeyleri de arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle anne babanın eğitim seviyesinin yükselmesi öğrencilerin değerleri kazanım düzeylerini artırdığı için eğitim seviyelerini yükseltici düzenlemeler yapılabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler. 1. Sosyal Bilgiler dersinin yanında diğer derslerde de (Türkçe, Hayat Bilgisi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) değerler eğitimi ile ilgili konuların öğrencilere ne düzeyde kazandırıldığının belirlenmesini amaçlayan araştırmalar yapılabilir.

2. Araştırma ilkokul 4.sınıf sosyal bilgiler dersi ile sınırlı kalmıştır. İlerde yapılacak benzer çalışmalar ortaokul, ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarında da yapılabilir.

3. Sosyal bilgiler dersi ve diğer derslerde değerlerle ilgili etkinliklerin uygulanması ile ilgili araştırmalar yapılabilir.

4. Diğer ülkelerde yapılan değerler eğitimi programı ile Türkiye'deki değerler eğitimi programına ilişkin karşılaştırmalı bir çalışma yapılabilir.

5. Değer kazanmaya etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin (aile, öğretmen, medya, çevre vb.) değer kazanımına olan etkisi hakkında araştırmalar yapılabilir.

6. Eksikliklerin giderilmesine kaynaklık edebilmek için bu araştırmadaki gibi betimsel tarama çalışmalarının yanında, değerler eğitiminin etkililiğine yönelik daha fazla deneysel çalışmalar yapılabilir.

7. Değerler öğretim sürecinde kullanılan yöntem, teknik ve yaklaşımların etkililiği araştırılabilir.

8. Kız öğrencilerin değerleri kazanım düzeylerinin erkek öğrencilere göre neden daha üst düzeyde olduğu araştırılabilir.

9. Araştırma sonuçları, değer kazanımlarının değerlendirilmesinin en fazla sorun yaşanan konulardan biri olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin değer kazanımlarını ve değerler eğitiminin değerlendirilmesi konusunda uygulamalı araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekteşme derecesinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer öğretimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (2), 403-414.
- Akıncı, A. (2005). Hayata anlam vermede dinî değerlerin ve din öğretiminin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9 (1), 7-24.
- Aktaş, N. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerlerin edinme düzeyleri (Erzincan örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Akyol, ř. (2010). *İlköğretim 6.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açasından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Ata, B. (2007). Sosyal bilgiler öğretim programı. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (ss. 71-83). Ankara: Pegem A.
- Australian Government Department of Education, Science and Training (2003). Values Education Study, Final Report. Victoria, Australia: Published by Curriculum Corporation. Web: <http://www.curriculum.edu.au>. adresinden 06 Ocak 2014'de edinilmiştir.

- Aydın, M. Z. (2010). Okulda değerler eğitimi, eğitime bakış. *Eğitim Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 18, 16-19.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi yöntemler- etkinlikler- kaynaklar* (1. baskı). Ankara: Nobel.
- Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik kavram analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi* (3. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji* (3. baskı). Ankara: Uşak.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan sorunların değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bazarkulov, S. (2008). *Değer öğretimi ve dinden öğrenme* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Beil, B. (2003). *İyi çocuk, zor çocuk* (Çev. C. Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Bekdaş, F. (2012). *İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin öğrenci boyutunda kazanım düzeylerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Beldağ, A. (2012). *İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Berkant, H. G. ve Sürmeli, Z. (2013). Sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada öğretmenlerin günlük yaşama durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 334-348.
- Bolay, S. H. (2007). Aşkın değerler buhranı. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Sempozyumu* içinde (ss. 55-69).

İstanbul: Dem.

- Bulach, C.R. ve Butler J.D. (2002). The occurrence of behaviors associated with sixteen character values. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 41, 200-214.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, F. (2010). *5.sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Deveci, H., Karadağ, R. ve Yılmaz, F. (2008). İlköğretim öğrencilerinin şiddet algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (24), 351-368.
- Diaz, C. (2009). *Değerler eğitiminde on anahtar sözcük* (Çev. B. Yıdırım). İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğan, İ. (2007). Türk eğitim sisteminde değer sorunu. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Sempozyumu* içinde (ss. 615-634). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.

- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. (2. Baskı). (ss. 255-286). Ankara: Pegem A.
- Doğanay, A. (2011). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaş Eğitimi* (ss. 225-272). Ankara: Pegem Akademi.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79–96.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). Değerler eğitimi yaklaşımları. *Diyanet Dergisi*, (245), 1-3.
- Eser, A. (2012). *İlköğretim öğrencilerinin insani değer düzeyleri ile çevresel tutumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fichter, J. (2011). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2009). Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması. *Sosyal Bilimler Dergisi* 12.01.2014 tarihinde www.sosbil.aku.edu.tr/makale adresinden edinilmiştir.
- Goleman, D. (2009). *Duygusal zekâ neden IQ'dan daha önemlidir?* (Çev. B. Seçkin Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gömlüksiz, N. ve Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar* (2. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar* (4. baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Halstead, J. M. (2005). Values and values education in schools. J.Mark Halstead and Monica J.Taylor (Editors), *Values in education and education in values* (pp. 2- 14). London, Washington D.C.: A member of the Taylor & Francis Group.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Hill, B.V. (2004). Values Education in Schools : Issues and challenges, *Primary & Middle Years Educator*, 2 (2), 8-20.
- Hökelekli, H. (2011). *Değerler ve Toplum*. Web: <http://www.dem.org.tr/index.php?adresinden> 15 Aralık 2013'de edinilmiştir.
- Hökelekli, H. ve Gündüz T. (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğilimleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Sempozyumu* içinde (ss. 371-396). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Huitt, W. (2004). Values. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University.Retrieved[date],from<http://www.edpsycinteractive.org/topics/affect/values.html> 18 Kasım 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil.
- Kale, N. (2007). Nasıl Bir Değerler Eğitimi. R. Kaymakcan vd. (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Sempozyumu* içinde (ss. 313- 322). İstanbul: Dem Yayınları.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138- 145.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi* (21. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Katılmış, A., Ekşi, H. ve Öztürk, C. (2010). Sosyal bilgiler dersi kazanımlarıyla bütünleştirilmiş bilimsellik odaklı karakter eğitimi programının etkililiği. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 50-87.

- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkinliğinin araştırılması* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılcan, B. (2009). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri (Kırşehir İli Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Kıncal, R. Y. (2012). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Nobel.
- Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. sınıflarda okutulan vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öğrenciye kazandırılması amaçlanan evrensel değerlere ilişkin tutumlar üzerinde öğretim sürecinin etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Köknel, Ö. (2007). *Çatışan değerlerimiz: Aileden topluma, politikadan inançlara, sevgiden aşka kadar*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2 (2), 1-18.
- Kuş, D. (2009). *İlköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin değerleri kazandırma etkililiğinin 8. sınıf ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- LeBlanc, B. F. (2007). Teachers’ perception, Training, and Implementation of Character Education: Implications for staff development. PhD Thesis. George Mason University.
- Ledford, A. T.(2005). A Study Of Teachers’ Efficacy For Teaching Character Education. PhD Thesis. Regent University.

- Lee, J. A. , Soutar, G. and Louviere, J. (2008). The best–worst scaling approach: an alternative to Schwartz’s values survey. *Journal of Personality Assessment*, 90 (4), 335–347.
- Leming, J. S. (2007). Teaching Values in Social Studies Education, Past Practices and Current Trends. ([Http://www.uensd.org/USOE_pages/Char_ed/fedproj/utah/hist/teaching.htm](http://www.uensd.org/USOE_pages/Char_ed/fedproj/utah/hist/teaching.htm) 15 Aralık 2013 tarihinde edinilmiştir.)
- Lewis, J. G.(2007). The Impact on Teacher Practice When Character Education Is Integrated Into Curriculum. PhD Thesis. Boston College.
- McCoy, P. (2011). *Urban youth culture: finding engagement in city school spaces by listening to youths’ education values* (Yayımlanmamış doktora tezi). New York University, New York.
- MEB. (2005). *Sosyal bilgiler programı*. Web: <http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx?islem=1&kno=39> adresinden 20 Kasım 2013’de edinilmiştir.
- MEB. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Mehmedoğlu, A. U. (2006). Gençlik, değerler ve din. Y. Mehmedoğlu, ve A. U. Mehmedoğlu (Ed.), *Küreselleşme Ahlak ve Değerler* (ss. 251-317). İstanbul: Litera Yayınları.
- Önür, N. (2007). Modernleşme sürecinde okul, aile ve medya kavşağında toplumsal değerler. R. Kaymakcan vd. (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Sempozyumu* içinde (ss. 157-176). İstanbul: Dem.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-239.
- Özkan, R. (2008). İlköğretim öğretmenlerinin himayeci değerlerle ilgili görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 241-254.

- Öztürk, E. (2009). Hayat bilgisi dersinde değer eğitimi ve örnek uygulamalar. S. Öğülmüş (Ed.), *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Parks, L. ve Guay, P. L. (2009). Personality, values, and motivation. *Personality and Individual Differences*, 47, 675–684.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A.
- Selçuk, Z. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim öğrenme ve öğretim* (19. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sevinç, M. (2006). Evrensel ve yerel değerlerin eğitime yansımaları. Y. Mehmedoğlu ve A. U. Mehmedoğlu (Ed.), *Küreselleşme Ahlak ve Değerler içinde* (ss. 205-237). İstanbul: Litera Yayınları.
- Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tahiroğlu, M. (2011). *İlköğretim 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olma değerlerinin öğretimi ve değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tarhan, N. (2012). *Güzel insan modeli* (3. baskı). İstanbul: Timaş.
- Türk Dil Kurumu (2010). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Thompson, W. M. (2002). The Effect of Character Education on Student Behavior, Doctor in Education, USA (www.cu.edu.tr Proquest Information erişim tarihi : 17.12.2013).
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24 (2008), 1791-1798.

- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve eğitimi hakkındaki görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Varol, Ç. (2013). *Sosyal bilgiler derslerindeki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review*, 52 (1), 37-46.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme* (Yayımlanmamış doktora tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi* (2. baskı). Ankara: Akçağ.
- Yaşar ve Çengelci (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 1-23.
- Yazar, T. (2012). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* Cilt: 2, Sayı: 1.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 118-145). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (2), 65-84.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4 ve 5. sınıf değerlerinin kazanılma düzeyi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 13(20), 117-124.
- Ziebertz, H. G. (2007). Çok kültürlü bir toplumda değerler eğitimi modelleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Sempozyumu* içinde (ss. 445-466). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Ekler

Ek A: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı

T.C.
ÇANAKKALE VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 60305806/44/1041492
Konu: Anket Çalışması

21/05/2013

MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 17/05/2013 tarih ve 6702 sayılı yazısı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ersin SAĞLAM tarafından "İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Karşılaşılan Güçlüklerin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması kapsamında, ilimiz Merkez, Biga, Çan, Gelibolu ve Bayramiç ilçelerinde bulunan, ekte belirtilen ilkokullarda öğrenim gören 4. Sınıf öğrencilerine ve öğretmenlere yönelik anket uygulaması yapılması isteği ilgi yazısıyla teklif edilmekte olup; Müdürlüğümüz Anket-Araştırma İnceleme Komisyonunca incelenerek uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

Mehmet Atik EKİN
Şube Müdürü

OLUR
21/05/2013

Recai KELEŞ
Milli Eğitim Müdür V.

Ekler :

- 1- Komisyon Raporu (01 adet-01 sayfa)
- 2- Okul Listesi (01 adet-01sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.
Mustafa DURAN
Şef

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Hükümet Konağı Kat:3 Çanakkale
Elektronik Ağ: www.canakkale.meb.gov.tr
e-posta: istatistik17@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Özgür AYDIN
Tel: (0286) 217 11 35-117

Ek B: Öğrenci Anketi
ÖĞRENCİ ANKETİ
(DEĞERLER EĞİTİMİ ANKETİ)

Sevgili Öğrenciler,

Bu araştırma 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlerin kazanılma düzeyini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilerimiz, ikinci bölümde ise 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlerle ilgili olumlu ve olumsuz ifadeler yer almaktadır. Size uygun olan cevaplara (X) işareti koymanız yeterli olacaktır. Soruları özenle cevaplamanız araştırmaya önemli katkı yapacaktır. Birden fazla seçeneği işaretlemeyiniz ve boş ifade seçeneği bırakmayınız.

Katkılarınız için çok teşekkür eder, başarılar dilerim.

Ersin SAĞLAM

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı

Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM : KİŞİSEL BİLGİLER

1. Okulunuz : .....

2. Cinsiyetiniz   ( ) Kız   ( ) Erkek

3. Yaşınız   ( ) 10-11 yaş   ( ) 12 ve üzeri yaş

4. Babanızın öğrenim durumu

( ) Okuma-yazma bilmez   ( ) Okuryazar   ( ) İlkokulu mezunu   ( ) Ortaokul mezunu

( ) Lise mezunu   ( ) Üniversite mezunu   ( ) Lisansüstü (Yüksek lisans, Doktora)

5. Annenizin öğrenim durumu

- Okuma-yazma bilmez   Okuryazar   İlkokulu mezunu   Ortaokul mezunu
 Lise mezunu   Üniversite mezunu   Lisansüstü (Yüksek lisans, Doktora)

6. Ailenizdeki kişi sayısı (siz dahil)

- 3 kişi veya daha az   4-5 kişi   6-7 kişi   8 kişi ve yukarı

7. Babanızın mesleği

- Bir kurumda işçi   Esnaf   Gündelik işçi
 Devlet memuru   Çiftçi   Serbest meslek (.....)

8. Annenizin mesleği

- Bir kurumda işçi   Esnaf   Gündelik işçi
 Devlet memuru   Ev hanımı   Serbest meslek (.....)

9. Ailenizin ortalama aylık geliri

- Düşük   Orta   Yüksek   Çok yüksek

10. Televizyonda en çok izlediğiniz program türü

- Çizgi film   Dizi   Magazin   Spor
 Haber   Sinema   Belgesel   Diğer (.....)

11. Evinizdeki oda sayınız (kendi odanız dahil)

- Tek oda   Tek oda ve salon   İki oda ve salon
 Üç oda ve salon   Dört ve daha fazla oda ve salon

II. BÖLÜM : SOSYAL BİLGİLER DERSİ DEĞER İFADELERİ

Sıra No	Değerlerle ilgili ifadeler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
1	Çevremizde yeşil alanlar inşaat yapmak için bozulabilir.					
2	Çevrenin kirli olması beni rahatsız eder.					
3	Yeşil alanlara gitmekten hoşlanırım.					
4	Doğayı sever ve korurum.					
5	Doğamızın korunması için geri dönüşüm kutularını kullanırım.					
6	Çevrede çöp kutusu yoksa çöpleri yere atarım.					
7	Okulumuzda çevre temizliği ile ilgili bir faaliyet düzenlenirse katılmak isterim.					
8	Doğaya zarar veren birini gördüğümde uyarırım.					
9	Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılarım.					
10	Sınıf başkanı adayı olduğumda, en yakın arkadaşım bana oy vermezse ona küsmem.					
11	Arkadaşlarımın farklı düşünmesini saygı ile karşılarım.					
12	İnsanları ayırım yapmadan severim.					
13	Arkadaşım bana karşı hata yaparsa kalbini kırarım.					
14	Arkadaşlarımın yaptığı hataları hoşgörüyü karşılarım.					
15	Çanakkale Şehitler Abidesi'ni ziyaret ettiğimde duygulanırım.					
16	Okullarımızda yaptığımız anma törenlerini gereksiz buluyorum.					
17	Türk büyüklerine saygı duyarım.					
18	Aile bireyleri arasında dayanışma olmasına gerek yoktur.					
19	Ailede alınacak kararlarda bütün bireylerin düşüncesi alınmalıdır.					
20	Aile içi iletişime dikkat ederim.					
21	Ailemden habersiz hiçbir şey yapmam.					
22	Yemekleri tüm aile bireyleri ile birlikte yemek isterim.					
23	Atalarımızın armağanı olan vatanımı her şeyden üstün tutarım ve korurum.					
24	Vatan sevgisi, vatan için çalışmayı gerektirir.					
25	Vatanımı severim ve korurum.					
26	Büyüdüğümde başka bir ülkede yaşamak isterim.					
27	Yurdumuzu düşmanlardan korumak benim de görevim.					
28	Üzerinde yaşadığımız topraklar kolay elde edilmiştir.					
29	Vatan, sadece bir toprak parçasıdır.					
30	Yemeklerden sonra düzenli olarak dişlerimi fırçalarım.					
31	Tuvaletten sonra ellerimi yıkarım.					
32	Yemekten önce ve sonra ellerimi yıkarım.					
33	Bir şeyler yemeden önce ellerim kirli değilse ellerimi yıkamam.					
34	Giysilerimin kirli olması beni rahatsız eder.					
35	Çikolata, şeker, cips gibi yiyecekleri sık sık yerim.					

Sıra No	Değerlerle ilgili ifadeler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
36	Aldığım gıdaların üzerindeki (TSE damgası, son kullanma tarihi vb.) dikkat ederim.					
37	Dengeli beslenmeye dikkat ederim.					
38	Hava durumuna göre giyinirim.					
39	Açıkta satılan yiyeceklerin zararı yoktur.					
40	Meyveleri silerek yerim.					
41	Büyüyünce bilim insanı olmak isterim.					
42	Ülkemizin kalkınmasının bilim ile olacağını düşünüyorum.					
43	Bana söylenen şeyleri hemen kabul etmem, araştırırım.					
44	Sosyal bilgiler dersinde bilimsel araştırma yapmayı severim.					
45	Ödevlerimi araştırırken bilgisayarı tercih ederim.					
46	Çevremdeki kişilere yardım etmekten hoşlanırım.					
47	Derslerde arkadaşlarıma yardımcı olmak isterim.					
48	Yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederim.					
49	Başkalarına yardım etmek bize bir şey kazandırmaz.					
50	Karşılığında bir şey alamayacaksam yardım yapmam.					
51	İhtiyacı olanlara yardım eden sosyal yardım kuruluşların faaliyetlerini önemli olduğunu düşünüyorum.					
52	Doğal afetlerden zarar görenlere yardım etmek sadece sosyal yardım kuruluşlarının görevidir.					
53	Bağımsız bir ülkede yaşamak benim için önemlidir.					
54	Bağımsızlığın kazanılması herkesin mücadelesi ile mümkün olur.					
55	Bayrağımız, bağımsızlığın sembolüdür.					
56	Akrabalarım veya arkadaşları evimize misafirlğe geldiklerinde sevinirim.					
57	Evimize misafir geldiğinde “ Hoş geldiniz “ derim.					
58	Misafir geldiğinde ona bir şeyler ikram etmek hoşuma gider.					
59	Komşularımızın akşam oturmasına gelmesini istemem.					
60	Yurdumuza gelen turistleri misafir olarak görmem.					

Ek C: Öğretmen Anketi**ÖĞRETMEN ANKETİ**

Değerli meslektaşım,

Bu anket formu “ **İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte karşılaşılan güçlüklerin değerlendirilmesi** ” konulu tez araştırması için hazırlanmıştır. Anket, 4. sınıfta okuyan öğrencilerin değerleri kazanımı sürecinde karşılaştıkları güçlükler ve kazanım düzeyini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır. Anketimize dikkatlice vereceğiniz cevaplar problemin çözümlenmesinde önemli yer tutacaktır. Anket cevapları sadece bilimsel araştırma için kullanılacak olup gizli tutulacaktır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgilerinizle ilgili soruları içermektedir. İkinci bölüm ise problem konusuna ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Birinci bölümü doldururken size uygun olan seçeneği X işareti ile işaretlemeniz gerekmektedir.

Cevaplarınızı içten ve samimi olarak vermenizi temenni eder, katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Ersin SAĞLAM

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı

Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM: KİŞİSEL BİLGİLER

1. Okulunuzun adı :.....

2. Cinsiyetiniz :

( ) Kadın ( ) Erkek

3. Meslekteki yılınız:

( ) 0–5 yıl

( ) 6–10 yıl

( ) 11–15 yıl

( ) 16–20 yıl

( ) 21 yıl ve üzeri

4. Mezun olduğunuz okul türü:

( ) Açık Öğretim Ön Lisans ( ) Eğitim Enstitüsü

( ) Eğitim Fakültesi ( ) EğitimYüksekokulu

Diğer (Lütfen belirtiniz).....

5. Görev yaptığınız okuldaki öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik durumu nasıldır?

( ) Alt ( ) Orta ( ) Üst

II. BÖLÜM

1. Öğrencilerin duygu ve düşüncelere saygı, hoşgörü, Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme, vatanseverlik, doğa sevgisi, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme, bilimsellik, yardımseverlik, bağımsızlık, misafirperverlik değerlerini kazanmasında aşağıda belirtilen faktörlerin etkisi konusundaki düşüncelerinizi ilgili seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

	Hiç etkili değil	Etkili değil	Az etkili	Etkili	Çok etkili
Ailenin eğitim düzeyi					
Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi					
Yazılı ve görsel medya (Tv, gazete vb)					
Çocuğun yaşadığı mahalledeki arkadaş çevresi					
Sosyal bilgiler dersi					
Okuldaki diğer dersler					
Okulda sınıf dışında diğer öğrenci ve öğretmenlerle ilişkiler					
Diğer (lütfen belirtiniz).....					

2. Sosyal bilgiler programında belirtilen değerlerin öğretiminde aşağıdaki yöntem, teknik ve yaklaşımları hangi sıklıkta kullanıyorsunuz?

	Hiç bir zaman	Çok az	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman
Drama					
Problem çözme					
Örnek Olay					
Gösterip yaptırma					
Açıklama ve anlatma					
Eğitsel Oyunlar					
Tartışma					
Değer çözümleme (analiz etme)					

Soru-cevap					
Ahlaki muhakeme					
Öğüt verme					
İşbirlikli öğrenme					
Model olma					
Beyin fırtınası					
Hikayelerle öğretim					
Gezi ve gözlem					
Fotoğraf yorumlama					
Sokrates (Buldurma)					
Telkin					
Diğer (belirtiniz)					

3. Sosyal bilgiler programında belirtilen değerlerin öğretiminde aşağıdaki güçlükleri ne sıklıkla yaşıyorsunuz?

	Hiç bir zaman	Çok az	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman
Öğrenci çalışma kitaplarında değerlerle ilgili yeterince etkinlik olmaması					
Görsel-işitsel araç ve gereçlerin yetersiz olması					
Öğretmenin değer öğretimi ile ilgili yeterince bilgiye sahip olmaması					
Sınıfın fiziki ortamı					
Sınıfın kalabalık olması					
Ailenin olumsuz etkisi					
Yetişkinlerin değerler konusunda yeterince örnek olamaması					
Okul dışı çevrenin olumsuz etkisi					
Programda değerlerle ilgili yer alan etkinliklerin yeterince uygulanabilir olmaması					
Başka (lütfen belirtiniz).....					

4. Öğrencilerin okulda öğrendikleri değerleri sosyal yaşamlarında ne derece kullandıklarını düşünüyorsunuz?

	Çok düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok yüksek
Doğa Sevgisi					
Duygu, Düşüncelere Saygı ve Hoşgörü					
Türk Büyüklerine Saygı					
Aile Birliğine Önem Verme					
Vatanseverlik					
Temizlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme					
Bilimsellik					
Yardımseverlik					
Bağımsızlık					
Misafirperverlik					

5. Sosyal bilgiler programında yer alan değerleri ne düzeyde kazanıldığını belirlerken aşağıda belirtilen ölçme değerlendirme tekniklerini ne ölçüde kullanıyorsunuz?

	Hiç bir zaman	Çok az	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman
Gözlem yapma					
Soru-cevap					
Öğrencilerin yazılı ve sözlü anlatımı					
Portfolyo					
Proje çalışması					
Öz değerlendirme formu					
Derecelendirme ölçeği					
Diğer (belirtiniz)					

6. Sosyal bilgiler dersinde değerlerin öğretiminde karşılaştığınız farklı güçlükler, değer kazanımını etkileyen farklı etmenler veya uygulanabilecek çözümler konusunda belirtmek istedikleriniz varsa lütfen buraya yazınız.

.....

.....

.....

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

